

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

GELİR VE SERVET EŞİTSİZLİĞİ: SEÇİLMİŞ ÜLKE
ÖRNEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Kubilay ÖRS

Niğde
Eylül, 2021

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

GELİR VE SERVET EŞİTSİZLİĞİ: SEÇİLMİŞ ÜLKE ÖRNEKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Kubilay ÖRS

Danışman	: Doç. Dr. Burcu BERKE
Üye	: Doç. Dr. Mehmet DEMİRAL
Üye	: Doç. Dr. Şerife ÖZŞAHİN

Niğde
Eylül, 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Gelir ve Servet Eşitsizliği: Seçilmiş Ülke Örnekleri” başlıklı bu çalışmamın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım..../..../.....

Kubilay ÖRS

ÖN SÖZ

Yüksek lisansa başladığım andan itibaren desteğini esirgemeyerek bilgisi, alakası ve zor durumlarda gösterdiği anlayışı ile en iyi şekilde rehberlik ederek yanımda olan tez danışmanım Doç. Dr. Burcu BERKE'ye teşekkür ederim.

Yüksek lisans çalışmalarımı tamamlama sürecinde gösterdikleri sabır ve anlayışları ile her zaman yanımda olan aileme de ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Kubilay ÖRS

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELİR VE SERVET EŞİTSİZLİĞİ: SEÇİLMİŞ ÜLKE ÖRNEKLERİ

Kubilay ÖRS
İktisat Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Burcu BERKE
Eylül 2021, 92 sayfa

İktisatta uzun yıllardır tartışılan gelir ve servet eşitsizlikleri, küreselleşme ile birlikte giderek hızlanmakla birlikte, bunların ekonomik ve sosyal sorunlara yol açtığı da görülmektedir. Eşitsizlikler ekonomik büyümenin ön koşulu olarak kabul edilse de eşitliği savunan kesimler tarafından eleştirilmektedir. Gelir ve servet eşitsizlikleri sonucunda dünya nüfusunun büyük bir kısmı açlık sınırının altında yaşarken, dünyada ve ülkelerde küçük bir kesim ise dünya gelir düzeyinin üzerinde gelir elde etmektedir. Bir diğer ifadeyle, dünyada ve/veya ülkelerde, zenginler veya sermaye sahipleri milli gelirden daha yüksek pay alarak daha zengin olurlarken, yoksullar ve/veya ücretlilerin milli gelirden aldıkları pay ise giderek azalmaktadır.

Gelir ve servet birbirini etkileyen iki kavramdır. Gelir servet yaratırken servet de gelir yaratmakta ve her ikisi de eşitsiz biçimde dağılabilmektedir. Bu nedenle, gelir ve servet eşitsizliklerinin azaltılmasında uygulanacak politikaların çeşitlendirilmesi, tutarlılık ve etkinliğinin artırılması gerekmektedir.

Bu çalışmada gelir ve servet eşitsizliklerine ilişkin kavramsal ve kuramsal düzeyde bir araştırma yapılmakta ve dünyada seçilmiş ülkelerden örnekler verilerek Türkiye için de gelir ve servet eşitsizlikleri ile uygulanan politikalar kavramsal düzeyde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelir Eşitsizliği, Servet Eşitsizliği, Türkiye, Seçilmiş Ülkeler

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

**INCOME AND WEALTH INEQUALITY: SELECTED COUNTRY
EXAMPLES**

Kubilay ÖRS
Department of Economics
Supervisor: Doç. Dr. Burcu BERKE
September 2021, 92 pages

Income and wealth inequalities, which have been discussed in economics for many years, accelerate with globalization, but it is also seen that they cause economic and social problems. Although inequalities are accepted as a prerequisite for economic growth, they are criticized by those who advocate equality. As a result of income and wealth inequalities, a large part of the world's population lives below the poverty line, while a small part of the world and countries earn income above the world income level. In other words, in the world and/or countries, the rich or capital owners get richer by taking a higher share of the national income, while the share of the poor and/or wage earners from the national income is gradually decreasing.

Income and wealth are two concepts that affect each other. As income creates wealth, wealth creates income, and both are unequally distributed. Therefore, it is necessary to diversify, increase consistency and efficiency of policies to be implemented in reducing income and wealth inequalities.

In this study, a conceptual and theoretical research is carried out on income and wealth inequalities and, by giving examples from selected countries in the world, income and wealth inequalities and the policies implemented for Turkey are examined at a conceptual level.

Key Words: Income Inequality, Wealth Inequality, Turkey, Selected Countries

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR EŞİTSİZLİĞİ

1.1. GELİR DAĞILIMININ TEORİK YAPISI	3
1.1.1. Gelir	3
1.1.2. Gelir Kavramları	3
1.1.2.1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)	3
1.1.2.2. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH).....	3
1.1.2.3. Safi Milli Hasıla (SMH).....	4
1.1.2.4. Milli Gelir (MG)	4
1.1.2.5. Kişisel Gelir (KG).....	4
1.1.2.6. Harcanabilir Gelir (HG).....	4
1.1.3. Gelir Dağılımı Kavramı ve Önemi	4
1.1.4. Gelir Dağılımının Türleri	5
1.1.4.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı	5
1.1.4.2. Sektörel Gelir Dağılımı.....	5
1.1.4.3. Kişisel Gelir Dağılımı	5

1.1.4.4. Bölgesel Gelir Dağılımı	6
1.1.4.5. Yeniden Gelir Dağılımı.....	6
1.1.4.6. Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler	6
1.1.5. Gelir Dağılımına Yönelik Teorik Yaklaşımlar	7
1.1.5.1. Fizyokratlarda Gelir Dağılımı Yaklaşımı	8
1.1.5.2. Klasiklerde Gelir Dağılımı Yaklaşımı	8
1.1.5.2.1. Adam Smith’e Göre Gelir Dağılımı.....	9
1.1.5.2.2. Ricardo’ya Göre Gelir Dağılımı	9
1.1.5.2.3. Marks’a Göre Gelir Dağılımı.....	10
1.1.5.3. Neo Klasiklerde Gelir Dağılımı Yaklaşımı.....	11
1.1.5.4. Keynesyenlerde Gelir Dağılımı Yaklaşımı.....	12
1.1.6. Gelir Dağılımı Eşitsizliği	12
1.1.6.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Tarihsel Süreci.....	13
1.1.6.1.1. Küresel Gelir Eşitsizliğinin Gelecekteki Durumu	13
1.1.6.2. Gelir Dağılımı Eşitsizliğinde Etkili Olan Faktörler	14
1.1.6.2.1. Sektörel Yapının Değişmesi	14
1.1.6.2.2. Ekonomi Sistemin Yapısı	15
1.1.6.2.3. Teknolojinin Gelişmesi.....	15
1.1.6.2.4. Devlet.....	15
1.1.6.2.5. İstihdam.....	16
1.1.6.2.6. Rant.....	16
1.1.6.2.7. Enflasyon	17
1.1.6.2.8. Küreselleşme.....	17
1.1.6.2.8.1 Küreselleşmenin Kazananları	17
1.1.6.2.9. Küreselleşme ve Demokrasi	19
1.1.6.2.10. Hukuk Üstünlüğü	19

1.1.6.2.11. Savaş ve Hastalıklar	20
1.1.6.2.12. Sermaye Geliri ve Birleşen Ücret	20
1.1.6.2.13. Eğitim.....	20
1.1.6.2.14. Servet Dağılımı ve Bireysel Farklılıklar	21
1.1.6.2.15. Vergi Cennetleri.....	21
1.1.6.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Sonuçları.....	21
1.1.6.4. Gelir Dağılımı Eşitsizliklerinin Ölçüm Yöntemleri.....	21
1.1.6.4.1. Lorenz Eğrisi.....	21
1.1.6.4.2. Gini Katsayısı.....	22
1.1.6.4.3. Yüzde Paylar Analizi	22
1.1.6.4.4. Kuznets Eğrisi ve Katsayısı	23
1.1.6.4.5. Atkinson İndeksi	23
1.1.6.4.6. Pareto Katsayısı	24
1.1.6.4.7. Theil İndeksi	24
1.1.7. Gelir Dağılımı Politikasının Amaç İlkeleri.....	24
1.1.7.1. Eşitlik İlkesi	24
1.1.7.2. İhtiyaç İlkesi.....	24
1.1.7.3. Asgari Yaşama Seviyesinde Gelir Hakkı İlkesi.....	25
1.1.7.4. Gelir Farklılıklarının Üst Seviyede Sınıflandırılması İlkesi	25
1.1.8. Gelir Dağılımını Düzenlemede Etkili Olan Faktörler.....	25
1.1.8.1. Düzenleyici Politikalar.....	25
1.1.8.1.1. Ücret Politikaları.....	25
1.1.8.1.2. Fiyat Politikaları.....	25
1.1.8.1.2.1. Tarımsal Fiyat Desteği.....	26
1.1.8.1.2.2. Piyasa Mal Fiyatlarının Belirlenmesi.....	26
1.1.8.1.2.3. KİT Malları Fiyatlarının Belirlenmesi	26

1.1.8.1.3. Vergi Politikaları.....	26
1.1.8.1.3.1. Artan Oranlı Gelir Vergisi	26
1.1.8.1.3.2. Gelir Vergisi.....	27
1.1.8.1.3.4. Servet Vergisi.....	27
1.1.8.1.3.5. Dolaysız Vergi	27
1.1.8.1.4. Harcama Politikaları	28
1.1.8.1.4.1. Eğitim Harcamaları.....	28
1.1.8.1.4.2. Sağlık Harcamaları.....	28
1.1.8.1.4.3. Sosyal Güvenlik Harcamaları.....	28
1.1.8.1.5. Servet Politikaları	29
1.1.8.1.6. İşgücü ve Ücret Politikaları	29
1.1.8.2. İstihdam Yaratıcı Ekonomik Büyüme	29
1.1.8.3. Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri Önlenmede Diğer Yöntemler	30

İKİNCİ BÖLÜM

SERVET EŞİTSİZLİĞİ

2.1. SERVET DAĞILIMINDA TEORİK YAPI	31
2.1.1. Tanımsal Olarak Servet.....	31
2.1.2. Servet Vergisi ve Önemi	31
2.1.3. Servet Dağılımı Eşitsizliği	32
2.1.4. Servet Eşitsizliği Tarihsel Süreci	33
2.1.4.1. Küresel Servet Eşitsizliğinin Geçmişteki Durumu	33
2.1.4.2. Küresel Servet Eşitsizliğinin Gelecekteki Durumu	35
2.1.5. Servet Eşitsizliğinin Önem Kazanması.....	36
2.1.6. Servet Eşitsizliği ve Sonuçları	37
2.1.7. Servet Eşitsizliğini Etkileyen Faktörler	37
2.1.7.1. Enflasyon	37

2.1.7.2. Savaşlar	37
2.1.7.3. Servetin Gençleşmesi ve Yaşlanması	38
2.1.7.4. Kamu Bütçesi Dengelenmesi	38
2.1.7.5. Salgın Hastalıklar	38
2.1.7.6. Servetin Vergilendirilmemesi	39
2.1.7.7. Özel ve Kamu Sermayesi Mülkiyetindeki Değişim.....	39
2.1.7.8. Tasarruf Seviyelerindeki Farklılıklar	41
2.1.7.9. Servetin Büyüklüğü ve Küresel Büyüme Hızı.....	41
2.1.8. Servet Eşitsizliklerine Karşı Mücadele Yöntemleri.....	42
2.1.8.1. Küresel Servet ve Artan Oranlı Vergi Uygulaması	42
2.1.8.2. Küresel Finansal Sicil Sistemi	42
2.1.8.3. Geleceğe Yatırım	43
2.1.8.4. Göç.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ÖRNEĞİ

3.1. GELİR VE SERVET İLİŞKİSİ	44
3.2. TÜRKİYE’DE GELİR.....	44
3.2.1. Türkiye’de Yapılan Gelir Dağılımı Çalışmaları	45
3.2.2. Türkiye’de Gelir Eşitsizliğinin Tarihsel Gelişimi.....	46
3.2.3. Türkiye’de Gelir Dağılımı Türleri	47
3.2.3.1. Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı	47
3.2.3.2. Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	50
3.2.3.2.1. Türkiye’de 1980’den Önce Fonksiyonel Gelir Dağılımı	51
3.2.3.2.2. Türkiye’de 1980’den Sonra Fonksiyonel Gelir Dağılımı	53
3.2.4. Türkiye’de Gelir Dağılımını Etkileyen Ekonomi Politikaları	55
3.2.4.1. Ekonomik Süreç Politikaları	55

3.2.4.1.1. Maliye Politikaları	55
3.2.4.1.2. Para Politikaları	56
3.2.4.1.3. Dış Ticaret Politikaları.....	56
3.2.4.1.4. Fiyat Politikaları	56
3.2.4.2. Ekonomik Sistem ve Düzen Politikaları	57
3.2.4.2.1. Mülkiyet Düzenlemeleri Politikaları.....	57
3.2.4.2.2. Piyasa ve Rekabet Politikaları	57
3.2.4.2.3. İşgücü Piyasasına İlişkin Düzenlemeler	58
3.2.4.3. Ekonomik Yapı Politikaları	58
3.2.4.3.1. Yatırım ve Teşvik Politikaları	58
3.2.4.3.2. Eğitim Politikaları.....	58
3.2.5. Türkiye’ de Gelir Dağılımını Bozucu Faktörler	59
3.2.5.1. Vergi Yapısındaki Bozukluklar	59
3.2.5.2. Vergi Dilimleri.....	60
3.2.5.3. Yüksek Faiz Politikaları.....	60
3.2.5.4. Yüksek İşsizlik Rakamları	61
3.2.5.5. Enflasyon	62
3.2.5.6. Para Politikası Başarısızlıkları	65
3.2.5.7. Eğitim Politikaları.....	67
3.2.5.8. Sendikal Faaliyet Kısıtlaması	69
3.2.5.9. Tarım Gelirlerindeki Azalma.....	69
3.2.5.10. Servet Dağılımı	69
3.2.5.11. Kayıt Dışı Ekonomi	69
3.2.6. Türkiye’ de Gelir Dağılımını İyileştirmede Yapılması Gerekenler	70
3.3. TÜRKİYE’DE SERVET	70
3.3.1. Türkiye’ de Servet Üzerinden Alınan Vergiler.....	70

3.3.1.1. Veraset ve İntikal Vergisi	72
3.3.1.2. Motorlu Taşıtlar Vergisi	75
3.3.1.3. Emlak Vergisi	76
3.3.2. Türkiye’de Servet Dağılımı	77
SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	89
ÖZ GEÇMİŞ.....	92

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Fizyokratlar'da Bölüşüm	8
Tablo 2: Türkiye Ekonomisinde Gerçekleşen Ekonomi Politikalarının Evreleri	45
Tablo 3: Türkiye'de Gelir Gruplarının %20'lik Dilimlere Göre Karşılaştırması (1963–1988).....	47
Tablo 4: Türkiye'de Gelir Dağılımları (1994–2005)	48
Tablo 5: Türkiye'de Gelir Dağılımları (2002–2017)	49
Tablo 6: Türkiye'nin Gini Katsayısında Avrupa Sıralaması 2017	50
Tablo 7: Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (1973).....	51
Tablo 8: Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı 1963–1980	52
Tablo 9: Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (1987).....	53
Tablo 10: Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (1980–1990).....	54
Tablo 11: Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (2006–2016).....	55
Tablo 12: Türkiye'de İşsizlik Rakamları (1990–2018).....	61
Tablo 13: Türkiye'de Enflasyon (1985–2018).....	63
Tablo 14: Merkez Bankası Enflasyon Hedeflemesi ve Gerçekleşen Enflasyon Oranları	66
Tablo 15: Türkiye'de Toplam İşsizlik İçinde Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (2002–2007).....	68
Tablo 16: Türkiye'de Eğitim Düzeyi ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç Profili (2010)	68
Tablo 17: Türkiye'de Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Genel Bütçe Gelirleri İçindeki Payı (2006–2016).....	71
Tablo 18: Türkiye'de Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Vergi Gelirleri İçerisindeki Değişimi (2006–2016)	71
Tablo 19: Türkiye'de Veraset ve İntikal, Motorlu Taşıtlar ve Emlak Vergilerinin Toplam Servet Vergileri İçerisindeki Pay Dağılımı (2006–2016).....	72
Tablo 20: Veraset ve İntikal Vergisinde Vergi Tarifesi (2020)	73

Tablo 21: Türkiye İçin Veraset ve İntikal Vergisinde Vergi Tarifesi (2013)	74
Tablo 22: Almanya İçin Veraset ve İntikal Vergisinde Vergi Tarifesi (2013)	74
Tablo 23: Veraset ve İntikal Vergisinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Oranı (%) (2006–2015).....	75
Tablo 24: Motorlu Taşıtlar Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Oranı (%) (2006–2015).....	76
Tablo 25: Emlak Vergilerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Oranı (%) (2006–2015)	77
Tablo 26: Gelişmiş Ülkelerde ve Yükselen Ekonomilerde Hanehalkı Servetindeki Değişimler.....	77
Tablo 27: Servet Eşitsizliğinin En Yüksek Olduğu Ülkelerin Siyasi Rejimleri	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bireysel ve Fonksiyonel Gelir Dağılımının Bölgesel ve Sektörel Gelir Dağılımı İlişkisi	7
Şekil 2: Gelir Dağılımı Türlerinin Çok Yönlü İlişkisi.....	7
Şekil 3: Dünya Servet Haritası (2019).....	33
Şekil 4: Türk Vergi Sisteminde Vergi Türleri	71

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Ricardo'nun Gelir Dağılımı Tanımı.....	9
Grafik 2: Küresel Gelir Eşitsizliğinin Gelecekte Artması Kaçınılmaz Değildir (1980–2050)	13
Grafik 3: Kişisel Gelir Düzeyine Göre Kişi Başına Reel Gelirde Nispi Kazanç	18
Grafik 4: Lorenz Eğrisi.....	22
Grafik 5: Kuznets'in Ters U Eğrisi.....	23
Grafik 6: Dünya Geneline En Üst %1'lik Kesimin Servet Payı (1913–2015)	34
Grafik 7: Toplam Servetteki ve Kişi Başı Servetteki Değişim (1995–2014).....	35
Grafik 8: Ezilen Küresel Orta Sınıf Serveti (1980–2050)	36
Grafik 9: Zengin Ülkelerde Özel ve Kamusal Sermaye (1970–2016)	40
Grafik 10: Kamu Sermayesindeki Azalış (1970–2016)	41
Grafik 11: Türkiye'de Gini Katsayısı Değişimi	49
Grafik 12: Türkiye'de İşsizliğin Seyri (1990–2018)	62
Grafik 13: Türkiye'de 1985–2002 Yıllarında TÜFE'nin Seyri.....	64
Grafik 14: Türkiye'de 2003–2018 Yıllarında TÜFE'nin Seyri.....	64
Grafik 15: Türkiye ve Dünya İçin TÜFE'nin Seyri (2003–2018).....	65
Grafik 16: Türkiye'de Hedeflenen ve Gerçekleşen Enflasyon Oranları	67

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AP	Ortalama Fiyat
BRIC	Brasil, Russia, India, China
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EKK	En Küçük Kareler
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HG	Harcanabilir Gelir
IMF	International Monetary Fund
KG	Kişisel Gelir
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MG	Milli Gelir
MP	Marjinal Fiyat
OECD	İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
SMH	Safi Milli Hasıla
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜİSAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneęi
TVG	Toplam Vergi Gelirlerine
ÜFE	Üretici Fiyat Endeksi

GİRİŞ

İktisat tarihinde önemli olan “gelir ve servet eşitsizlikleri” günümüzde de ilgi çekici konular arasındadır. Geçmişten günümüze kadar oluşan gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlikler sadece ekonomik boyutta olmayıp sosyal alanda da büyük sorunlar yaratmaktadır. Küreselleşmenin hızla artmasıyla birlikte hem bireyler ve ülkeler hem de bölgeler arasında küresel düzeyde yükselen gelir ve servet eşitsizlikleri ile karşılaşmakta ve bu durum ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirebilmektedir.

Gelir dağılımı dengesi, sosyal alanda eşitliğin sağlanması için önemlidir. Bu dengenin sağlanması fırsat eşitliğinin sağlanmasıyla beraber toplumsal refahı da olumlu yönde etkilemekte ve emek verimliliğindeki artışların bu dengeyi sağlamadaki önemi göz ardı edilemeyecek boyuttadır. Bu bağlamda bir yandan emeğin karşılığında alınan ücretin dağılım dengesinin iyileşmesine bağlı olarak artması emek verimliliğini olumlu yönde etkileyebilirken, diğer yandan, gelir eşitsizliğinin yarattığı toplumsal huzursuzluk dikkate alındığında dağılım dengesinin sağlanması, sosyal alanda fırsat eşitliğinin sağlanması için de önemlidir.

Gelir dağılımı dengesinin sağlanması sadece ekonomik büyümeye bağlı olmayıp devletlerin bu dengeyi sağlayıcı politikalarına da bağlıdır. Günümüzde devletler ekonomik ve sosyal görevler üstlenerek gelir ve servet eşitsizliğinin önlenmesine katkıda bulunmaktadır. Böylece devletler, ekonomik büyümenin yanı sıra gelir eşitsizliklerini giderecek politikalarla ekonomiye müdahale etmelidirler.

Devletler bir yandan ekonomik kalkınmayı sağlamaya yönelik politikaları uygularlarken diğer yandan dağılım dengesizliğini artırıcı roller de oynayabilirler. Kalkınmanın sağlanmasında tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesi gerekmektedir. Ancak, tasarrufların artırılmasına yönelik uygulanan vergi muafiyeti ve istisnası gibi politikalar tasarrufu artan üst gelir grupları ile düşük gelir grupları arasında dağılım dengesizliği yaratabilmektedir. Böylece, ekonomik kalkınmanın sağlanması amacı öne çıkarken, gelir ve servet dağılımının sağlanması amacı ise geri plana atılabilmektedir. Kısaca “ekonomik kalkınma ve gelir dağılımında denge veya eşitlik sağlanması amaçları” arasında uyumsuzluk yaratmayacak politikalar izlenmelidir.

Gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlikler, diğer dünya ülkelerde nasılsa ülkemizde de en önemli ekonomik ve sosyal sorunların başında gelmektedir. 1980’li

yıllardan sonra Türkiye’de ekonomik ve sosyal alanda uygulanan politikaların gelir dağılımı dengesini bozucu yönde etkilediği söylenebilir. Kentlere yaşanan yoğun göçler veya kentleşme oranının artması sonrasında bölgesel farklılıkların da giderek artması gelir dağılımı dengesini olumsuz yönde etkilediğinden gelir eşitliğini sağlamaya yönelik politikaların yoğun olarak uygulandığı görülür.

Bu çalışmada gelir ve servet eşitsizliklerine yönelik unsurlar kavramsal ve kuramsal düzeyde açıklanmaya çalışılacaktır. Gelir ve servet eşitsizliklerinin teorik yapıları ortaya konulacak ve Türkiye ve seçilmiş ülkeler üzerinden bu eşitsizlikler kavramsal olarak açıklanmaya çalışılacak ve çalışma sonuç ile tamamlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR EŞİTSİZLİĞİ

1.1. GELİR DAĞILIMININ TEORİK YAPISI

Gelir dağılımı, üretim süreci sonucu hâsılanın bireyler veya faktör sahipleri arasında paylaşımıdır ve bu tanım hizmet sektörünün gelişmesiyle kadın işgücünün ekonomideki payının artması ile kırsal ve kent farklılaşmaları sonucunda genişlemiştir. Sermaye piyasalarının ve buralarda işlem yapanların yaygınlaşması, bölgesel ayrılmalar ve cinsiyete bağlı gelir farklılıklarıyla birlikte de kişisel, bölgesel ve sektörel gelir dağılımları ortaya çıkmıştır (Doğan ve Tek, 2007: 95).

1.1.1. Gelir

Gelir, üretim mekanizmasına katılan gerçek veya tüzel kişilerin kazançlarının parasal karşılığıdır. Üretim sürecinin devamında kullanılan girdilerin finansal maliyetleri ile araç ve gereçlerin aşınma paylarına katlanması gerektiğinden bu harcamaların tamamı, üretim sonucu elde edilen satış fiyatından çıkarılarak net katma değere ulaşılır ve bu ise üretim sürecinde bulunan işçi ve sermaye sahibi tarafından bölüşülür. Bu bölüşüm, işçiler ve sermaye sahiplerinin gelirleri olarak adlandırılır (Kubar, 2011: 228). Üretim süreci içerisinde elde edilen gelirler de “ücret, rant, faiz ve kar” şeklinde sıralanabilir (Karataş, 2019: 55).

1.1.2. Gelir Kavramları

1.1.2.1. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)

Ekonomide belli bir dönem içerisinde sadece ülke içerisinde üretilmiş olan nihai malların toplamıdır. Hesaplamalarda nihai mallar kullanılırken ara mallar ise hesaplamalara dahil edilmemektedir (Canbey, 2014: 34):

$$GSYİH = (\text{Ücret kazançları} + \text{Rant kazançları} + \text{Dolaylı vergiler} + \text{Amortismanlar}) \quad (1.1)$$

1.1.2.2. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)

GSMH, GSYİH’den farklı olarak belirli bir dönem içerisinde ülke vatandaşlarının ürettiği mal ve hizmetlerin parasal değeridir. Örneğin, Türk vatandaşlarının yurtdışında elde ettikleri kazançlar GSMH içerisinde yer alırken GSYİH’de yer almamaktadır (Canbey, 2014: 40):

$$\text{GSMH} = (\text{GSYİH} + \text{Net Dış Faktör Gelirleri}) \quad (1.2)$$

1.1.2.3. Safi Milli Hasıla (SMH)

Üretim süresince sermaye mallarında yıpranma payının (amortisman) GSMH'den çıkarılması sonucunda SMH'ye ulaşılacaktır (Canbey, 2014: 38):

$$\text{SMH} = \text{GSMH} - \text{Yıpranma Payı (amortisman)} \quad (1.3)$$

1.1.2.4. Milli Gelir (MG)

Milli gelir, üretim faktörlerinin üretim sürecinden almış oldukları paydır (Canbey, 2014: 38):

$$\text{MG} = (\text{Ücret kazançları} + \text{Faiz gelirleri} + \text{Rant kazançları})$$

$$\text{MG} = (\text{GSMH} - \text{Amortisman} - (\text{Dolaylı Vergi} + \text{Sübvansiyonlar})) \quad (1.4)$$

1.1.2.5. Kişisel Gelir (KG)

Kişisel gelir, bireylerin ellerine geçen gelirdir (Canbey, 2014: 39):

$$\text{KG} = (\text{MG} + \text{Transfer Ödemeleri} - (\text{Dağıtılmayan Şirket Karları} + \text{Kurumlar Vergisi} + \text{Sosyal Sigorta Kesintileri})) \quad (1.5)$$

1.1.2.6. Harcanabilir Gelir (HG)

Harcanabilir gelir, bireyler tarafından tüketim ya da tasarruf olarak kullanılır (Canbey, 2014: 39):

$$\text{HG} = (\text{Tüketim} + \text{Tasarruf})$$

$$\text{HG} = (\text{KG} - \text{Dolaysız Vergi}) \quad (1.6)$$

1.1.3. Gelir Dağılımı Kavramı ve Önemi

Milli gelirin bireyler veya faktör sahipleri arasında paylaşımına gelir dağılımı denir. Gelir dağılımı aynı zamanda ekonomik ve sosyal sorunlarda etkili bir araç olup, servet dağılımı ile yakından ilişkilidir ve gelir dağılımında eşitliğin sağlanması önemlidir (Canbey, 2014: 63). Gelirin tüketim veya yatırım amacıyla kullanımı gelir sahiplerine özgüdür ve gelir ile tüketim ve yatırım arasında doğru orantı vardır. Ülkelerde zengin ve yoksul kesimler arasındaki fark giderek açılmakta ve bu durum ülkelerin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Gelir dağılımı dengesinin bozuk olduğu ülkelerde beslenme şartları, eğitim ve kültür düzeyi ve sağlık şartlarının

yetersiz olması ekonomik ve sosyal sorunlar yaratabilmektedir (Hepaktan ve Alkaya, 2001: 40; Karpat, 2001: 81).

Uzun yıllardır tartışılan gelir eşitsizliklerinin bir yandan büyüme için gerekli bir koşul olduğu vurgulanırken, diğer yandan eşitlikçi kesimlerce bu husus eleştirilmektedir. Çünkü, dünya nüfusu içinde büyük bir kesim açlık sınırlarının altında yaşarken, küçük bir kesim dünya gelirinden büyük bir pay almaktadır (buna “üst (top) %1’lik kesim” denir). Eşitsiz dağılımın sosyal ve ekonomik yaşamda olumsuz etkiler yaratması sonucu bu dağılımın büyüme için bir ön koşul olup olmadığı sorgulanmaya başlamıştır (Filiztekin ve Çelik, 2010: 116, 117).

Geleneksel Kuznets Eğrisi’ne göre ülkelerde gelir düzeyi arttıkça gelir dağılımında belli bir eşik değere kadar eşitsizliklerin varlığı söz konusudur. Bu hipotezde düşük gelir seviyelerinde gelir dağılımının gelirin arttığı döneme göre daha eşitsiz olduğu, ancak gelirin artmasıyla birlikte belli bir eşik değer sonrasında gelir dağılımında eşitliğin sağlanacağı veya eşitsizliğin azalacağı ifade edilir (Çelikel, 2004: 228, 229; Filiztekin ve Çelik, 2010: 116, 117).

1.1.4. Gelir Dağılımının Türleri

1.1.4.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı, belirli bir dönem içerisinde üretim faktörlerinin toplam gelirden aldıkları paylara karşılık gelmektedir. Bir diğer ifadeyle, bu dağılım toplam gelirden alınan payların içerisinde ücret, faiz, rant ve karın dağılımlarını gösterir (Hacıtahtiroğlu ve Aydoğan, 2016: 158; Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 40).

1.1.4.2. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, tarım, sanayi ve hizmet sektörünün üretimden veya milli gelirden aldıkları payı ifade etmektedir (Uysal, 2007: 251; Şengür ve Taban, 2016: 52). Bu dağılım ülkelerin ekonomik sistemleri ve devletlerin ekonomideki müdahaleci rolünün önemini gösterir (Karataş, 2019: 59).

1.1.4.3. Kişisel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı üretim faktörlerine yönelik iken kişisel dağılımlar hakkında bilgi vermemektedir. Kişisel gelir dağılımı ise bireylerin milli gelirden aldıkları payı göstermekle birlikte, gelirlerin sadece miktarı önemli olup onların nereden ve nasıl kazanıldıkları önemli değildir (Uysal, 2007: 251). Ülkelerde farklı

gelir grupları arasında kişisel gelir dağılımı incelemesi yapılırken toplam nüfus beş bölümden oluşacak şekilde gruplandırılır ve dolayısıyla, her bir grup için %20’lik bir oran belirlenmiş olur. Grupların belirlenmesinin ardından bu grupların milli gelirden aldıkları payların hesaplaması yapılarak grupların yüzdelik dağılımları belirlenir ve böylece, milli gelirden alınan payların grup bazında karşılaştırmaları da yapılabilir (Acar, 2015: 45).

Kişisel gelir dağılımına göre ekonomide geçerli olan gelir dağılımının ülkede sosyal açıdan ve konjonktürel dalgalanmalar yönünden herhangi bir soruna neden olmaması da dağılımın adaletli olduğunu göstermektedir. Kişisel gelir dağılımında adaletin sağlanması ise genel olarak bireylere yapılan sosyal transferler yolu ile mümkündür (Hepaktan ve Alkaya, 2001: 42).

1.1.4.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı farklı bölgelerde bulunan bireylerin üretim sürecine katılımları sonucunda milli gelirden aldıkları payları gösterir. Bu dağılımında gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerde gelişmekte olan ülkelere göre gelirin daha dengeli veya eşit olduğu söylenebilir (Şerbetçi, 2014: 97). Bölgesel dağılım yöntemi ile farklı gelişmişlik seviyesine sahip bölgelerin gelir dağılımları karşılaştırılabildiğinden ülkelerin gelir dağılımı analizlerinde bölgelerarası gelir farklılıkları da dikkate alınmalıdır (Şengür ve Taban, 2016: 51).

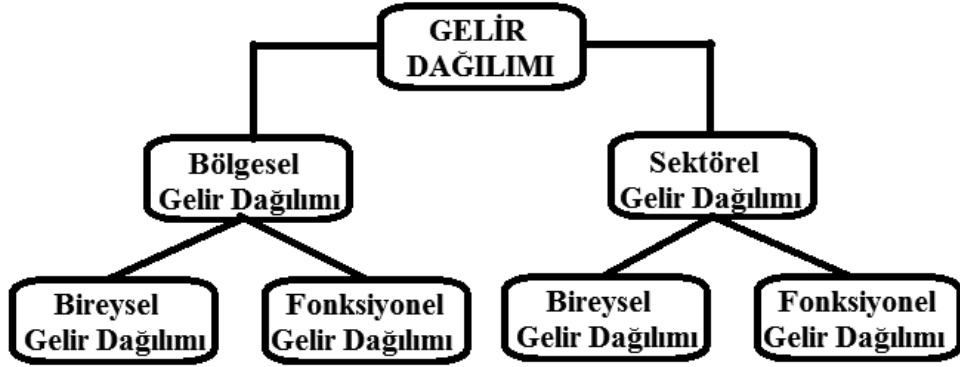
1.1.4.5. Yeniden Gelir Dağılımı

Gelir dağılımındaki devlet müdahalesinin görülmesi ve bir anlamda ikincil bölüşüm demektir. Devlet mevcut gelir dağılımı üzerinde vergi politikaları veya kamu harcamalarıyla bazı düzenlemeler yapabilmektedir (Hepaktan ve Alkaya, 2001: 43). Gelir dağılımını daha eşitlikçi bir duruma getiren vergiler artan oranlı (progresif) vergi olarak ve eşitsizliği azaltıcı kamu harcamaları ise artan oranlı harcamalar olarak adlandırılır. Bunlara “yeniden dağılım politikaları” denir. Bu politikaların gelir ve servet birikimine olan etkisi pozitif, negatif veya nötr olabilmektedir (Bağlı, 2011: 274, 277).

1.1.4.6. Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler

Gelir dağılımı türleri arasında bir ilişki vardır (Öz, 2019: 595). Bu durum Şekil 1’de ifade edilmiştir.

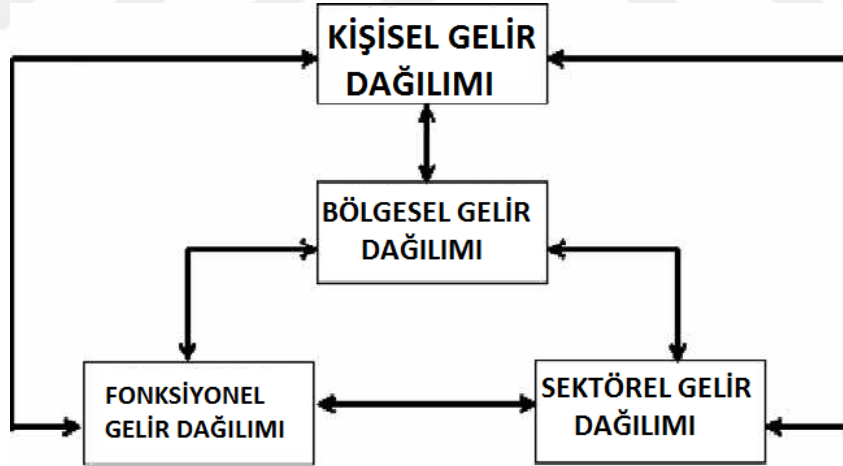
Şekil 1: Bireysel ve Fonksiyonel Gelir Dağılımının Bölgesel ve Sektörel Gelir Dağılımı İlişkisi

Kaynak: Öz, 2019: 595.

Kişisel gelir dağılımı ve fonksiyonel gelir dağılımı arasında çift yönlü, bölgesel gelir dağılımı ve kişisel gelir dağılımı arasında çift yönlü ilişki, sektörel gelir dağılımı ve kişisel gelir dağılımı arasında çift yönlü ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki Şekil 2’de gösterilmiştir (Öz, 2019: 595).

Şekil 2: Gelir Dağılımı Türlerinin Çok Yönlü İlişkisi

Kaynak: Öz, 2019: 595.

1.1.5. Gelir Dağılımına Yönelik Teorik Yaklaşımlar

Sanayileşmenin başlamasıyla emek ve sermaye gelirlerinin dağılımına bağlı olarak sosyal sorunlar gündeme gelmiş ve bunlara yönelik bazı teoriler geliştirilmiştir (Çetin, 2013: 206).

1.1.5.1. Fizyokratlarda Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Fizyokratlar, doğayı bir zenginlik kaynağı ve tek üretken faktörü veya servetin kaynağını ise tarım sektörü olarak kabul etmişlerdir. Dolayısıyla, Fizyokratlar genelde tarım sektöründen kazanılan gelirlerin nasıl dağıtıldığını açıklamaya çalışmışlardır. Tablo 1’de örnek olarak tarımsal üretimin sınıflar arasındaki dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 1: Fizyokratlar’da Bölüşüm

Sektörler	I	II	III	Yıllık Üretim
I. Çiftçiler	2	1	2	5
II. Toprak Sahipleri	2	0	0	2
III. Zanaatkarlar	1	1	0	2
Satınalma Toplamı	5	2	2	9

Kaynak: Canbey, 2014: 232.

Tablo 1’de sütunlar, elde edilen ürünlerin hangi kesime satıldığını, satırlar ise diğer kesimlerden alınan ürün tutarlarını göstermektedir. Buna göre tabloda üreticilerin elde etmiş oldukları 5 dolarlık üretimden 2 dolarlık kısmını tohum ve gıda gereksinimlerine ayırdıkları görülmektedir. Geriye kalan 2 dolarlık kısım ise toprak sahiplerine satılmıştır. Son olarak kalan 1 dolarlık kısım ise gıda ve hammadde şeklinde zanaatkarlara satıldığı görülmektedir. Toprak sahipleri ise topraklarını 2 dolar karşısında kiralamıştır. Elde edilen 2 dolarlık rant getirisinin 1 dolarlık kısmı ile çiftçilerden gıda maddesi alınmış ve kalan 1 dolarlık kısım ise gıda dışındaki maddelerin alımında kullanılmıştır. Zanaatkarlar ise elde ettikleri 2 dolar ile hammadde ve gıda gereksinimleri için çiftçi kesimine ödemektedir (Canbey, 2014: 232, 233).

Son olarak azalan getiri oranının geçerli olduğunu da kabul eden bu yaklaşım, gelir dağılımına yapılacak olan herhangi bir devlet müdahalesine karşı durarak ekonominin doğal düzende olmasını savunmuşlardır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 91).

1.1.5.2. Klasiklerde Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Bu yaklaşımda temel olarak gelirden yüksek pay alan bireyler, düşük pay alanlara göre daha fazla tasarruf yaptıkça gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme yarattığı ileri sürülür ve eşitsizlik yanlısı olmakla birlikte, gelir dağılımının işgücü arz

Grafik 1'e göre dikey eksenle tarımsal üretim ve yatay eksenle ise tarımda kullanılan işgücü gösterilmiştir. AP eğrisi ortalama verimi ve MP eğrisi ise marjinal verimi gösterir. Eğrilerin negatif eğimli olması ise azalan verimler yasasının varlığına işaret etmektedir. Teoremda azalan verimler ve toprağın sabit olduğu varsayımları mevcut iken emek miktarının artması birim emek başına düşen verimin azalmasına ve AP ile MP eğrilerinin birbirinden uzaklaşmasına yol açmaktadır. O-W aralığı doğal geçim ücretini temsil etmekte ve ücretler emeğin marjinal verimliliğine bağlı olarak değişmemektedir. Bu doğal geçim ücretleri ailelerin yaşamlarını idame ettirmelerini sağlayan fizyolojik ihtiyaçların fiyatlarına bağlıdır. Emeğin piyasa fiyatının artması sonucunda işçiler buna bağlı olarak daha fazla çocuk sahibi olmaya yönelmekte ve böylelikle işçi sayısında artış yaşanmaktadır. Ancak işçi sayısının artması AP ile MP arasındaki farkın daha da artmasına ve elde edilen karların genel olarak rant gitmesine neden olmaktadır (Canbey, 2014: 239, 240).

Ricardo, ücret dağılımlarına yapılan müdahalelerin etkisinin olmayacağını savunmaktadır. Ona göre düşük gelirli kesime yönelik gelir artırıcı politikalar uygulamak nüfusu artırmaktadır. Artan nüfus karşısında toprağın sabit kalması, artan nüfusun verimsiz toprakların kullanılmasına neden olmaktadır. Sonuçta verimi yüksek olan toprak sahiplerinin düşük verimli toprak sahipleri karşısında rant kazancı elde etmesi gelir dağılımının tekrar bozulmasına neden olmaktadır. Diğer yandan artan nüfus uzun vadede işgücü arzının da yükselmesine ve ücretlerin tekrar düşmesine yol açmaktadır. Azalan ücretler de mevcut yaşam koşullarını da zorlaştıracığından nüfusun da tekrar azalmasıyla sonuçlanmaktadır. Sonuç olarak Ricardo, piyasaya yapılan müdahaleler ne olursa olsun düşük gelirli kesimlerin gelir durumlarında yapılan iyileştirmelerin tekrar eski haline döneceğini ifade etmektedir (Hacıtahiroğlu ve Aydoğan, 2016: 153).

1.1.5.2.3. Marks'a Göre Gelir Dağılımı

Marks'ın gelir dağılımı teorisi Ricardo'ya dayanmakla birlikte, ondan farklı olarak "emek değer teorisi" ve "artık değer teorisi"ni kabul etmiştir. GSMH'yi ücret ve kar şeklinde ikiye ayırmış ve üretim faktörlerinin kaynağında emek faktörünün

olduğunu belirtmiştir¹. Marks’a göre gelir dağılımının değiştirilmesi mevcut iktisadi sistemin değiştirilebilmesine bağlıdır (Canbey, 2014: 241, 242).

Marks, klasiklerin tüm görüşlerine katılmakla birlikte, onlardan farklı olarak gelir dağılımı sorunlarını açıklarken emek ve kapitalist şeklinde sınıfsal bir ayrım yapmıştır. Artık değer teorisinden yola çıkmış ve üretimden elde edilen gelirlerin bir kısmının artık değer olarak kapitalist sınıfın eline geçtiğini belirtmiştir. Bu nedenle, bu sistemde gelir dağılımına yapılan müdahalelerin etkisiz olduğunu, emek kesiminin durumunun kötüleşmesinin kaçınılmaz olduğunu söylemiştir. Çünkü, bir anlamda kapitalist sistem, zengini daha zengin yaparken emek kesiminin durumunu ise giderek kötüleştirmektedir (Öztürk, 2010: 75).

1.1.5.3. Neo Klasiklerde Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Klasiklerin aksine ekonomideki mevcut gelir dağılımı eşitsizliklerinin ekonomiye katkısının olmadığını savunmuşlardır. Ekonomik büyümede gelir dağılımının etkisini savunan görüşlere karşı makroekonomik analizlerde ve gelir dağılımı analizlerinde geçerli olan heterojenlik ilişkisini dikkate almamışlardır. Bu yönüyle de dağılımın ekonomi üzerinde değil ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılabilir (Topuz ve Yıldırım, 2017: 60).

Neo Klasikler, Ricardo ve Marks’ın aksine milli gelirin dağılımı konusunda faktör gelirlerine yönelmek yerine faktör fiyatlarının oluşum mekanizması ile ilgilenerken, “fayda değer” teorisine yönelmişler ve marjinal verime dayalı ücret anlayışını ileri sürmüşlerdir. Bu teoride bireyler ve faktörler (emek ve sermaye arasındaki dağılımı) arasındaki bölüşüm ele alınmakta ve tam rekabet şartları geçerli olup tüm faktörler marjinal verimlerine eşit paylar almaktadır. Böylece, işgücünün almış olduğu paylar (ücret) işgücü arzına bağlı olarak ters yönde değişmektedir. Bir diğer ifadeyle, işgücü arzının artması onun marjinal verimliliği ve böylece ücretlerin azalmasına neden olarak gelir eşitsizliklerin artmasıyla sonuçlanmaktadır. Bir anlamda bu teoriye göre üretime dahil edilen üretim faktörlerinin katkıları farklı

¹ Burada “artık değer” kuramı, emek faktörünün kullanım değeri ve değişim değeri arasındaki farkı ifade ederken, kullanım değeri, emek faktörünün çalışılan iş süresince yaratılan değerdir. Değişim değeri ise emeğin kendini yeniden üretmesinde ve aile geçimi sağlamada satın aldığı mal değeridir. Marks’a göre ekonomide geliri üreten kesim işgücüdür ve işçiler bu üretimden yeterli pay yerine geçimlik düzeyde bir gelir almaktadır. Marks, emek talebinin emek arzından yüksek olduğu sürece ücretlerin sürekli geçimlik düzeyde kalmasını “yedek işsizler ordusu”na bağlamıştır. Bu durumu ise sermaye birikimi ve makineleşmenin artmasına bağlı olarak açıklamaktadır. Marks, Ricardo’nun aksine azalan verimler yasasına yer vermemiştir. Bundan dolayı sermaye birikiminin artmasına bağlı olarak karlardaki azalışları açıklamada yetersizdir (Canbey, 2014: 241, 242).

olduğundan gelir dağılımında eşitsizlik oluşmaktadır (Canbey, 2014: 242–244; Akın, 2015: 15, 16).

1.1.5.4. Keynesyenlerde Gelir Dağılımı Yaklaşımı

Keynes, tam istihdam ve gelir dağılımını, kapitalist ekonominin yaratmış olduğu bir sorun olarak kabul etmektedir. Örneğin, ekonomide tüketim, yatırım, para politikası ve likidite tercihi kararları gelir dağılımını etkilemekle birlikte, Keynes istihdam sorununu çözerken gelir dağılımına yönelmemiştir. Ancak, modelinde ekonomideki mevcut sorunların istihdam (ve özellikle eksik istihdamın varlığından) ve gelir dağılımındaki dengesizliklerden kaynaklandığını belirtmiştir (Canbey, 2014: 244, 245; Hacıtahiroğlu ve Aydoğan, 2016: 157).

Keynes'e göre ekonomide mevcut denge eksik istihdam iken bir başka denge ise tasarruf ve yatırım eşitliğidir ve bu koşullarda gelir dağılımında dengesizlik yoktur. Ancak işçilerin üretimden elde ettikleri gelirler genellikle tüketime yönelik olduğundan, düşük gelirli kesim tasarruf yapamazlar ve yüksek gelirli bireyler sadece tasarruflarını yatırıma dönüştürebilirler. Yatırımlar arttıkça da toplam talep arttığından fiyatlar yükselecektir. Bu koşullarda işçi sınıfının gelirleri eriyeceğinden tüketimleri azalacaktır. Keynes ise bu türden gelir dağılımı bozulmalarında ekonomiye devlet müdahalesinin gerekliliğini savunmuştur. Bir diğer ifadeyle, düşük gelirli bireylerin bu durumlarını düzeltici vergilerin uygulanması gerektiğini belirtmiştir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 98).

1.1.6. Gelir Dağılımı Eşitsizliği

Gelir eşitsizliği, ekonomide yaratılan gelirlerin bireyler veya hanehalkları arasında adaletsiz (eşitsiz) biçimde dağıtılması sonucunda oluşmaktadır. Eşitsizlikler bölgesel, ulusal ve uluslararası şekilde olabilir (Emin, 2016: 2).

Ülkelerde gelir eşitsizlikleri birçok durumda oluşabilmektedir. İlk olarak gelir ve servet dağılımındaki dengesizlikler gösterilebilir. Bireyler eşitsiz dağılan bu varlıklar üzerinden gelir sağlayabildiklerinden büyük pay sahipleri, gelirlerine gelir katarak küçük pay sahiplerinin aleyhine gelir dağılımını bozabilmektedir. Bu eşitsizliklerle mücadele etmek için devlet müdahaleleri öne çıkmış ve bunlar arasında vergiler ve kamu harcamaları temel araçlar olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla devlet, bu politikalar üzerinden eşitsizliği olumlu yönde düzeltebilirken dolaylı vergi

uygulamasını yaparak eşitsizliği bozabilmektedir (Çelik, 2004: 78, 79; Ayyıldız, 2017: 132, 133).

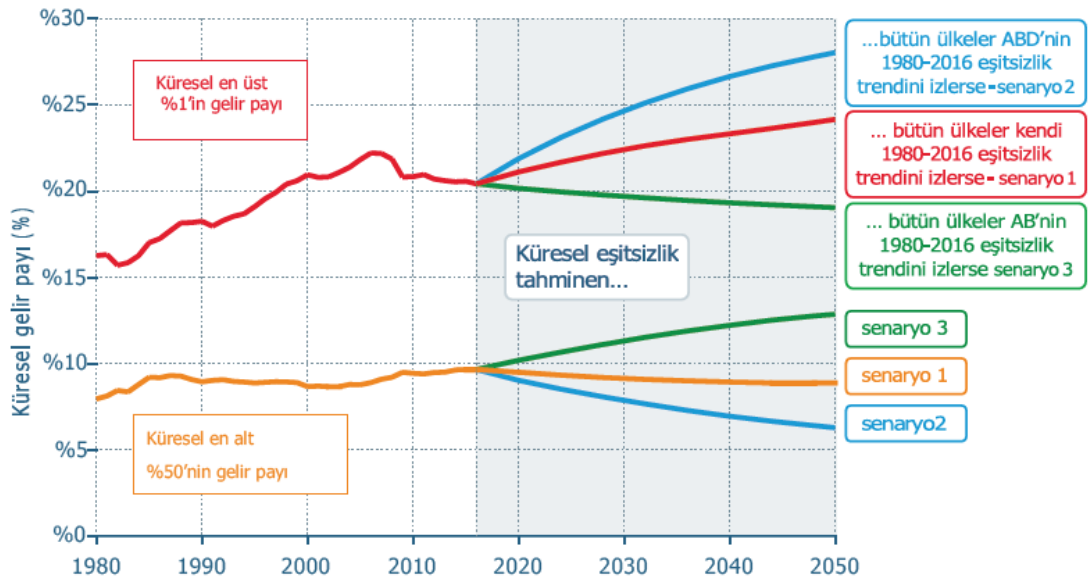
1.1.6.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Tarihsel Süreci

Tarihsel açıdan bakıldığında gelir eşitsizliği 1920 ve 1970’li yıllar arasında hızlı bir düşüş sergilerken 1970’li yıllardan sonra tekrar artış göstermiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika için gelir eşitsizliğindeki uzun süreli azalışlar sosyal, ekonomik ve politik şokların birleşimi sonucunda oluşurken, dünya savaşları sonrasında görülen sermaye yıkımları veya gelir eşitsizlikleri ise devlet müdahaleleri ile azalmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında sosyal sigorta, halk eğitimi ve artan oranlı vergi gibi birtakım uygulamalar faaliyete geçirilmiş ve eşitsizliklerin giderek azalması sağlanmıştır. Ancak, 1970’li yılların sonuna kadar bu gelir eşitsizliğindeki düşüşler sonrasında yerini tekrar artış trendlerine bırakmıştır (Alvaredo vd, 2018a: 74).

1.1.6.1.1. Küresel Gelir Eşitsizliğinin Gelecekteki Durumu

Küresel gelir eşitsizliği, alışıldık ekonomik faaliyetlerin varlığı boyunca devam edecek ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde iyimser büyüme varsayımlarına karşın varlığını sürdürecektir (Alvaredo vd, 2018b: 18).

Grafik 2: Küresel Gelir Eşitsizliğinin Gelecekte Artması Kaçınılmaz Değildir (1980–2050)

Kaynak: Alvaredo vd, 2018b: 18.

Grafik 2’de küresel gelir dağılımının 1980–2050 dönemlerindeki trendleri üç senaryo dahilinde tahminen çizilmiştir. Senaryo 1’de tüm ülkelerin 1980–2016 dönemlerinde izledikleri eşitsizlik yolunu izlemeye devam etmeleri halinde eşitsizlikler artmaya devam ederken, senaryo 2’de tüm ülkeler ABD’deki 1980–2016 dönemindeki eşitsizlik yolunu izlerler ise küresel eşitsizlikler giderek artacaktır. Son olarak, senaryo 3’de ise tüm ülkelerin AB’deki 1980–2016 dönemlerinde izledikleri eşitsizlik yolunu izlemeye devam etmeleri halinde küresel gelir eşitsizliğinin düşmesi beklenmektedir. Diğer yandan, ülkelerin 2017–2050 yılları arasında ABD’nin 1980–2016 yıllarındaki eşitsizlik yolunu izlemesi sonucunda küresel gelirden pay alan en üst %1’lik kesimin gelirden aldığı pay 2050 yılında %28 seviyesine ulaşacaktır. Bu durumda küresel gelirden pay alan en alt %50’lik kesimin gelirden aldığı pay da %6 seviyelerine gerileyecek ve gelir eşitsizliği artacaktır. Ancak tüm ülkelerin AB’nin 1980–2016 yıllarındaki eşitsizlik yolunu izlemesi sonucunda küresel gelirden pay alan en üst %1’lik kesimin gelirden aldığı pay 2050 yılında %19 seviyesine gerileyecektir. Bu durumda küresel gelirden pay alan en alt %50’lik kesimin gelirden aldığı pay da %13 seviyelerine yükselecek ve gelir eşitsizliği azalacaktır (Alvaredo vd, 2018b: 18).

1.1.6.2. Gelir Dağılımı Eşitsizliğinde Etkili Olan Faktörler

1.1.6.2.1. Sektörel Yapının Değişmesi

Gelir dağılımı, sektörel ekonomiye bağlı olarak farklılıklar gösterebilmekle birlikte, tarım, imalat ve hizmetler sektörlerinde gelir dağılımının boyutları farklıdır. Ülkelerde sanayileşmeyle birlikte yapısal dönüşümlerin oluşması kentlere doğru göç hareketliliklerine (kentleşmenin artmasına) yol açmıştır (Şahbaz vd, 2017: 292). Bu bağlamda emek faktörünün, tarım sektöründen hizmet sektörüne doğru yönelmesi ile çalışanlar arasında oluşan ücret farklılıkları da gelir eşitsizliğini beraberinde getirmiştir (Milanovic, 2018: 111).

Ekonomilerin emek yoğun üretimden sermaye yoğun üretime geçişi sonucunda değişen sektörel yapı, beraberinde işgücünde uzmanlaşmayı ve bunların niteliğine bağlı olarak da ücret farklılıklarını getirmiştir (Şahbaz vd, 2017: 292, 293). Bir taraftan finans sektörünün gelişmesi sonucu mevcut gelirler yoksul kesimden zengin kesime kayarak gelir eşitsizliklerini arttırırken (Stiglitz, 2014: 88), diğer yandan finans ve diğer sektörlerdeki üst düzey yöneticilerin ücret artışları da bu

eşitsizliği tetiklemektedir. Dolayısıyla, yüksek ücretliler arttıkça gelirin eşitsiz dağılımının da giderek yükseldiği söylenebilir (Piketty, 2014: 338, 355).

1.1.6.2.2. Ekonomi Sistemin Yapısı

Ekonomilerin gelişmesiyle birlikte artan gelir, ücret ve kar payları olarak dağıtılırken, gelir bölüşümü özellikle gelişmekte olan ülkelerde sektörel gelişimin gerisinde olduklarından daha dengesiz veya eşitsiz olabilmektedir (Şahbaz vd, 2017: 292). Gelişmişlik düzeyleri arttıkça gelir dağılımı giderek daha eşit bir hale gelirken gelişmiş ülkelerde hem kaynakların fazla oluşu hem de devletin etkin yapısı gelir dağılımına yönelik politikaların etkinliğini arttırmaktadır. Kısaca, ekonominin genişlemesi veya daralması gelir dağılımında bozucu etkiler yaratabilmektedir (DPT, 2001: 70, 71). Ayrıca, kayıt dışı ekonomilerin varlığı ekonomide verimliliğin azalmasına ve sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olduğundan vergilendirilemeyen bir alan oluşturur ve gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyebilir (Altınışık ve Peker, 2008: 105, 106).

1.1.6.2.3. Teknolojinin Gelişmesi

Teknolojik gelişmeler gelir dağılımında ciddi etkiler yaratmakta ve bir yandan üretimde mevcut verimliliği arttırırken diğer yandan üretim ve ulaşım maliyetlerini de azaltarak yoksulluk düzeylerini düşürmektedir. Teknolojik gelişmeyle yaratılan gelirler daha çok sermaye sahiplerinin ellerinde yoğunlaştığından gelirden en çok payı alanlar servet sahibi kesimlerdir. Teknolojik gelişmelerin hızla ilerlemesiyle niteliksiz işgücüne talep azalırken nitelikli işgücüne olan talep arttığından bunların ücretleri yükselirken niteliksiz işçilerinki de giderek azalmakta ve sonuçta bu iki işgücü arasındaki ücret farkı hızla açılmaktadır (Stiglitz, 2014: 108–112; Emin, 2016: 13). Ancak, bu durum niteliksiz işçilere yönelik verimliliği artırıcı teknolojik gelişmeler ile onların istihdamdaki paylarının arttırılmasıyla da tersine döndürülebilir (Atkinson, 2018: 268; Milanovic, 2018: 124).

1.1.6.2.4. Devlet

Devlet kalkınma planları ile gelir dağılımına müdahale ederek (DPT, 2001: 70) eşitsizlikleri azaltabilir ve ekonomide olası bir dengesizlik karşısında önlem almayarak (yasal düzenlemeler yapmayarak) da eşitsizliklerden sorumludur. Örneğin, 2008 krizine yol açan ABD kaynaklı gelir ve servet eşitsizliklerinin artışı sermaye sahiplerinin rant sağlama girişimlerinin bir sonucudur. Ayrıca, bu kesim devletin para

ve maliye politikaları kontrolünü elinden alarak kazançlarını arttırabilmişlerdir. Bir diğer durum, firmalar ve finansal sektörlerin devlet üzerinde kurdukları siyasi baskı sonucunda kendilerine yönelik finansal denetimleri kaldırtmaları ve bu nedenle, aşırı risk alıp borçlanarak balonlar (aşırı fiyat yükselmeleri) yaratmalarıdır. Bunların finansal krizlerle sonuçlanması da eşitsizliklerin arttığını göstermektedir. Diğer yandan, ülkelerde vergi indirimi uygulamaları, yüksek gelirli kesimlerin kazançlarını arttırarak eşitsizliğe zemin hazırlamıştır. Ancak, rantlardan alınacak bir vergi ile eşitsizlik azaltılabilir (Stiglitz, 2014: 17, 130-132, 151-153, 290).

1.1.6.2.5. İstihdam

İstihdamda yer alıp aktif nüfusa dâhil olan bireyler eşit saatlerde çalışmamaktadır. Fazla çalışan veya tehlikeli işlerde çalışan bireyler, daha az çalışanlardan daha fazla kazandıkları için, gelir eşitsizlikleri artmaktadır (Karataş, 2019: 63, 64). Diğer yandan, ülkelerin ithal ettiği ürünlerde niteliksiz işgücü tarafından üretilen malların paylarının artması bu malların ulusal üretimini kısıtlamaktadır. Niteliksiz işgücüne olan talebin azalmasıyla istihdamdaki payları da giderek azalırken yüksek gelirli ve eğitilmiş bireyler rahatlıkla iş bulabilmektedir (Baş, 2009: 53; Stiglitz, 2014: 25-27, 118). Üretim ve tüketim düzeylerindeki dengesizlikler ve yatırımların azalması sonucunda yoksulluk seviyelerini giderek artırmakta veya istihdama katılmayan nüfusun gelir elde etmesi de mümkün olmamaktadır. Sonuçta gelir dağılımı dengesizliği artış göstermektedir (Oktay, 2019: 12).

1.1.6.2.6. Rant

Ücretler daima verimlilikle orantılı artmamakta veya bazen verimlilik artışları ücret artışlarından daha fazla olmaktadır. Ancak, marjinal verimlerinden daha fazla gelir elde edebilen kesimler, gelirin eşitsizliğine yol açmaktadır. Örneğin, finans sektöründe bankaların kredi verme ve kredi kartı kullanımından işlem başına elde ettikleri kazançlar yüksek miktardır. Sağlık sektöründe ise ilaç pazarlama faaliyetleri sonucunda ilaç üreticilerinin, diğer ilaç üreticilerinin yüksek kazanç sağlayabildiği bir ilacın benzerini üreterek kazancı paylaşmaya yönelik girişimlerde bulunabilirler. Pazarlamaya harcanan bu paralar üretkenliği artırıcı harcamalara dönüşmediği sürece öncelikle rant kazançlarını ve buna bağlı olarak eşitsizlikleri arttırmaktadır (Stiglitz, 2014: 95, 161).

1.1.6.2.7. Enflasyon

Enflasyon veya ekonominin daralma ve kriz dönemleri gelir dağılımını bozucu yönde etkilemektedir (DPT, 2001: 71). Enflasyon dönemlerinde yüksek gelirli kesim, gelirlerini enflasyon karşısında koruyabilirken düşük gelirli kesim için böyle bir durum yoktur. Bu koşullarda her iki kesim arasında gelir dağılımı dengesi giderek bozulmaktadır. Diğer yandan, enflasyon, gelir dağılımını iyileştirebilir. Enflasyonun yüksek seviyelerde olması borçları fazla olan düşük gelirli kesimin enflasyon dönemlerinde borç miktarının reel değerinin azaltır. Böylece enflasyon geliri yeniden dağıtarak bunu düşük gelirli kesimin lehine değiştirmektedir (Oktay, 2019: 12).

Enflasyonun gelir dağılımı üzerinde tersine artan oranlı bir vergi uygulamasına benzer yönü de vardır (Altınışık ve Peker, 2008: 106). Gelir dağılımında büyük etkiye sahip olan enflasyon ticari karları bir yandan artırırken diğer yandan sabit gelirlerde yarattığı erime sonucu reel gelirleri azaltmaktadır (Şahbaz vd, 2017: 293). Yüksek enflasyon dönemlerinde borsada yüksek gelirli kesim tarafından tutulan kapsamlı ve çeşitlendirilmiş portföy yatırımlarının yüksek gelirler getirmektedir. Ancak bunlara kıyasla orta gelirli ve düşük gelirli kesimin mevduat hesaplarında tutmuş oldukları küçük servetlerinin erimesine neden olurken herhangi bir kazanç da elde edemeyeceklerdir (Alvaredo vd, 2018a: 337).

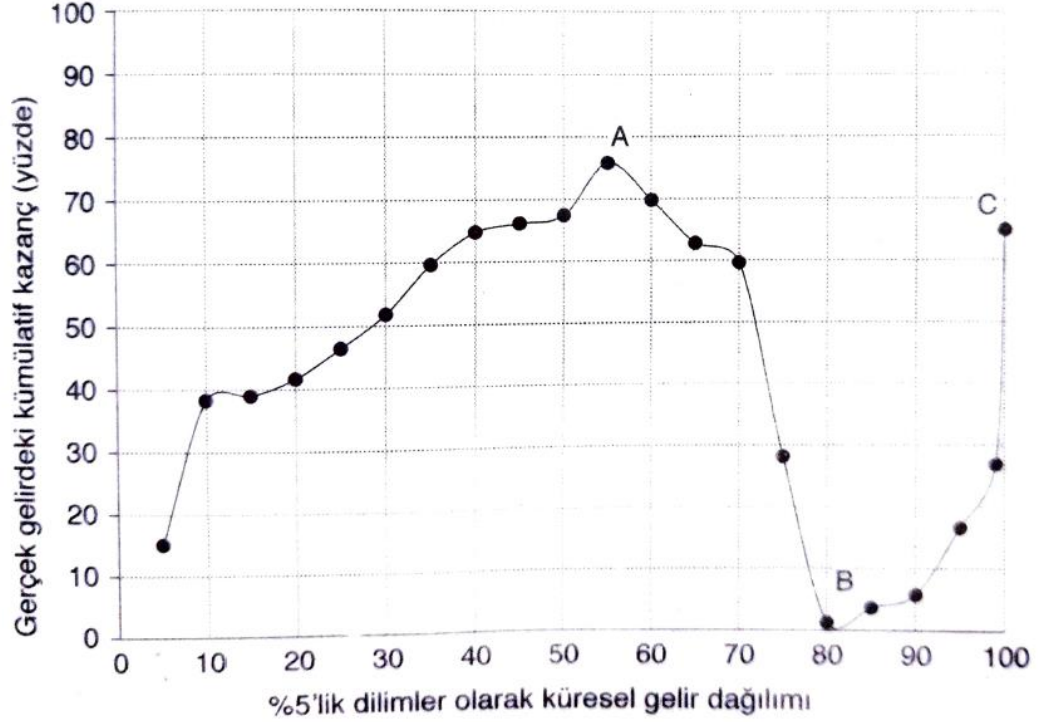
1.1.6.2.8. Küreselleşme

Küreselleşme süreci sonucu ülkelerin ticaret serbestleşmesine gitmeleriyle birlikte dış ticaretleri artmakta ve bir anlamda Klasik görüşte belirtildiği gibi bu durum ülkelerin büyümelerine katkı sağlamaktadır. Bu görüşte serbestleşen ticaret ücretleri arttırarak yoksulluğu azaltmaktadır. Ancak, serbest ticaret nitelikli işgücünün gelirini artırırken özellikle gelişmiş ülkelerde talebi azalan niteliksiz işgücünün ise gelirinin veya ücretlerinin azalmasına neden olarak yoksulluğu şiddetlendirebilmektedir. Küreselleşme nispeten verimli kaynaklara ve doğrudan yabancı yatırımlara sahip ülkelerin kazançlarını arttırarak ülkeler arasında eşitsizlikleri de arttırmaktadır (Yanar ve Şahbaz, 2013: 57, 59, 60; Emin, 2016: 14).

1.1.6.2.8.1 Küreselleşmenin Kazananları

Küreselleşme sonucunda kazançlar eşit dağılmamaktadır. Bu durum grafik 3'de gösterilir.

Grafik 3: Kişisel Gelir Düzeyine Göre Kişi Başına Reel Gelirde Nispi Kazanç

Kaynak: Milanovic, 2018: 11.

Grafik 3’de yatay ekseninde soldan sağa doğru dünyanın en fakirlerinden en zenginlerine doğru küresel gelir dağılımının yüzdelik dilimleri görülür. Dikey ekseninde 1988–2008 dönemlerindeki reel gelirlerde oluşan kümülatif artışlar bulunur ve bu dönem Berlin Duvarı’nın çöküşü ile finansal kriz arası yılları yansıtmaktadır. Ayrıca bu yıllarda Çin, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa küresel ekonomiye eklenmişlerdir (Milanovic, 2018: 11).

Küreselleşmenin kazançlarının eşit bir biçimde dağılmamasının yanı sıra bazı insanların hiçbir kazanç elde etmedikleri dahi söylenebilir. Grafik 3’e bakıldığında zaman gelir artışının çok yüksek veya çok düşük olduğu üç nokta göze çarpmaktadır. Bu noktalar sırasıyla A, B ve C noktalarıdır. İlk olarak A noktası, reel gelirden en yüksek oranda artış elde eden bireyleri gösterirken, bu noktada yer alanlar gelişmekte olan Asya ülkelerinde bulunan ve dünya gelir dağılımı içerisinde orta kesimdeki bireylerden oluşmaktadır. A noktasında genel olarak Çin daha ağırlıklıdır. İkinci olarak B noktası, A noktasına kıyasla daha sağ taraftadır. Ancak B noktasının sıfır değerinde olması bireylerin yirmi yıl boyunca reel gelirlerinde hiçbir artışın olmadığı anlamına gelir. B noktasında yer alan birey grupları ise Batı Avrupa, Birleşik

Devletler, Okyanusya ülkeleri ve Japon vatandaşlardan oluşmaktadır. B noktasında ağırlıklı olarak Birleşik Devletler, Almanya ve Japonya ülkeleri sayılabilir. B noktasında yer alanlar zengin dünyanın “alt orta sınıfı” olarak da adlandırılabilir. Kısaca, küreselleşmenin kazananları B noktasındaki bireylerden oluşmamaktadır. Son olarak C noktasında dünyanın en zengin kesimi bulunur. Bu gruptaki bireyler en az A grubundakiler kadar küreselleşmeden kazanç elde etmiştir. C noktasında ağırlıklı olarak Birleşik Devletler yer almaktadır. Dolayısıyla küreselleşme süreci, dağılımın tepesinde ve aşağısında yer alanlar açısından gelir açığının daha da artmasına neden olarak zenginlerin lehine sonuçlar doğurmuştur. Sonuç olarak küreselleşmeden en fazla pay alanlar Asya ülkelerinin alt ve orta sınıfları iken en az pay alanlar ise zengin dünyanın alt orta sınıflarıdır (Milanovic, 2018: 19–24).

1.1.6.2.9. Küreselleşme ve Demokrasi

Paul Krugman’ın “gelir dağılımındaki aşırı dengesizlik gerçek bir demokrasiyle bağdaşmaz” sözü demokrasinin gelir dağılımındaki önemini gösterir. Küreselleşme ülkelerin demokrasisini eşitsizlikleri artırıcı yönde etkilemektedir. Ülkelerin güçlü bir demokrasiye sahip olması, zengin kesimlerce artan oranlı vergilemenin bir nedeni olarak algılanmakta veya bu türden bir vergi politikasını kabul etmemektedirler. Küreselleşmenin demokrasiyi engelleyici etkisiyle beraber eşitsizlikleri artırıcı rolünün sadece demokrasinin korunmasıyla engellenebileceği söylenebilir (Stiglitz, 2014: 204, 212; Milanovic, 2018: 122). Bilgi paylaşımı olmayıp finansal konularda şeffaflık sağlanmadığında demokrasiden bahsedilememektedir. Kısacası, kapitalizmin kontrolünün sağlanması için mevcut demokrasinin Avrupa ölçeğinde en üst seviyelere çıkması gerekmektedir (Piketty, 2014: 624–627).

1.1.6.2.10. Hukuk Üstünlüğü

Hukukun üstünlüğünün varlığı zayıf kesimin güçlü kesim karşısında çıkarlarının korunması şeklinde yorumlanabilir ve eşitsizlikleri azaltabilmektedir. Ancak güçlü kesim, siyasal güçlerin yardımıyla zayıf kesimi sömürebilmek için hukukun üstünlüğünü eşitsizliklerin devam edeceği şekilde düzenleyebilmektedir. Siyasal güçlerini ise borçlular karşısında güç kazanma amacıyla haciz kanununu değiştirmek, tefeciliğe karşı olan yasal düzenlemeleri ve sömürücü borç verme uygulamalarında karşı olan düzenlemeleri kaldırmak şeklinde kullanabilirler (Stiglitz, 2014: 263, 264, 276). Örneğin, üst düzey yöneticilerin gelirlerine yönelik marjinal

gelir vergilerinde yaşanan düşüşler bu kesimin gelirlerinde aşırı artışlara neden olabilir. Bu durum çıkar gruplarının ileriki dönemlerde vergi düzenlemeleri kapsamında politik nüfuzunu arttırabilir. Tüm bu uygulamalar ile gelirin yoksul kesimden zengin kesime doğru kaydırıldığı söylenebilir (Piketty, 2014: 359).

1.1.6.2.11. Savaş ve Hastalıklar

Savaşlar türlerine bağlı olarak eşitsizlikleri arttırabilir veya azaltabilir. Örneğin, sanayi öncesi dönemde devletlerin çöküşüne yol açan savaşlar eşitsizlikleri azaltırken devletlerin yükselmesini sağlayan savaşlar ise eşitsizlikleri arttırmaktadır. Günümüzde olası bir savaş göçlere, varlıkların yok olmasına ve vergilerde artışların oluşmasına neden olduğundan eşitsizlikleri azaltabilmektedir. Ancak, savaştan etkilenen insan sayısı düştüğünde eşitsizlikleri daha az etkileyebilir. Diğer yandan, salgın hastalıklar işgücü arzını düşürdüğünden reel ücretlerin artmasını sağlayarak özellikle yoksul ülkelerde eşitsizlikleri azaltabilmektedir. Bununla birlikte, salgınların zengin ülkelerde eşitsizlikleri azaltıcı etkisinin olduğu görülmemiştir (Milanovic, 2018: 61, 62).

1.1.6.2.12. Sermaye Geliri ve Birleşen Ücret

Sermaye, eşitsizlikleri yaratır ve bu türden eşitsizlikler emek eşitsizliklerine göre daha yüksektir (Piketty, 2014: 259–278). Eşitsizlikleri arttıran bir diğer etken yüksek sermaye ve emek gelirlerinin sadece bir bireye ait olmasıdır. Örneğin, CEO gibi yüksek ücret geliri sahibi olan bireyler kazançlarını büyük oranda tasarruf ederek yüksek miktarlarda sermaye sahibi olabilirler. Yüksek sermaye birikimi aynı zamanda yüksek sermaye kazancı demektir. Böylece, yüksek ücret sahipleri sadece yüksek ücret kazancı değil sermaye birikimi nedeniyle yüksek sermaye kazançları da elde ederler (Milanovic, 2018: 201).

1.1.6.2.13. Eğitim

Eğitime yatırım, uzun dönemde emek eşitsizliklerini azaltarak işgücü verimliliğini, bireylerin gelirlerini ve büyümeyi arttırıp gelir dağılımında dengeyi sağlayabilmektedir (Altınışık ve Peker, 2008: 110, 111; Filiztekin ve Çelik, 2010: 117; Piketty, 2014: 328). Kısaca, eşitsizliklerin azaltılması ve ücretlerin artırılması için en uygun yöntem eğitime yapılacak yatırımlardır (Piketty, 2014: 235).

1.1.6.2.14. Servet Dağılımı ve Bireysel Farklılıklar

Kişisel gelir dağılımındaki eşitsizlikler genelde servet dağılımındaki dengesizliklerden etkilenmekle birlikte, bireylere özgü faktörler de (zeka, karlı işler üretme kabiliyeti vs) gelir farklılıkları yaratabilmektedir (Altınışik ve Peker, 2008: 106; Akın, 2015: 18).

1.1.6.2.15. Vergi Cennetleri

Vergi cennetleri, yabancı yatırımcıları çekmek için çok düşük oranda vergi alınması veya hiç vergi alınmaması, şeffaflığın çok düşük seviyelerde olması veya hiç olmamasıdır. Bu koşullarda devletin gelirleri azalır ve bütçe açıkları artarken vergi oranları yükselir ve sosyal harcamalar azalır (Yıldız ve Demir, 2019: 333, 336, 341).

1.1.6.3. Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Sonuçları

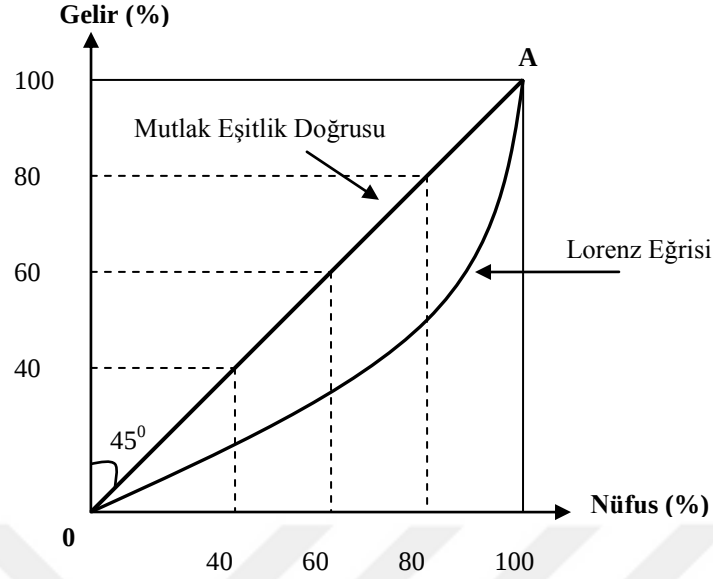
Ülkelerde sosyal barış ve huzurun sağlanarak sürekliliği için gelir dağılımında eşitlik gerekir (Hazman, 2011: 213). Gelir dağılımı dengesizliği beraberinde yoksulluğu getirir ve sonuçta toplumsal sorunlarla (çeşitli suçlar) karşılaşılabilir. Ayrıca, eşitsizlikler ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilmektedir (Akın, 2015: 22; Emin, 2016: 3). Örneğin, ABD ekonomisinde eşitsizlikler büyümeyi ve verimliliği azaltmıştır. Eşitsizliklerin azaldığı dönemlerdeki büyüme artışları eşitsizliklerin elimine edilmesinin gerekliliğini göstermektedir (Stiglitz, 2014: 49, 154).

1.1.6.4. Gelir Dağılımı Eşitsizliklerinin Ölçüm Yöntemleri

1.1.6.4.1. Lorenz Eğrisi

Gelirin paylaşımının analizinde kullanılır ve dikey eksenle kazanılan gelir ve yatay eksenle ise nüfus bulunur. Bu eğriden gelirin nüfus içerisindeki dağılımı görülebilir ve 45 derecelik bir açıya sahip sıfır noktasından başlayan mutlak eşitlik doğrusu gelirin nüfus içerisindeki dağılımının ne kadar eşit veya adil olduğunu gösterir. Lorenz eğrisi mutlak eşitlik doğrusuna yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliğin arttığı veya bu doğrudan uzaklaştıkça gelir dağılımında eşitliğin bozulduğu görülür (Doğan ve Tek, 2007: 99).

Grafik 4: Lorenz Eğrisi

Kaynak: Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 41.

Grafik 4’te gelir dağılımı eşit iken Lorenz eğrisi ve mutlak eşitlik doğrusu arasındaki mesafe daralmaktadır. Tam tersi gelir dağılımı eşitsiz iken ikisi arasındaki mesafe artacaktır (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 41).

1.1.6.4.2. Gini Katsayısı

Gini katsayısı sıfır ve bir arasında değer alan bir endeks olup tam eşitlik var iken sıfıra ve mutlak eşitsizlikte ise bire eşittir (Piketty, 2014: 282). Bu katsayı hesaplanırken mutlak eşitlik doğrusu ve Lorenz eğrisi arasındaki alanın, mutlak eşitlik doğrusu altında kalan alana bölünmesi söz konusudur. Sonuçlar sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitlik artarken bire yaklaştıkça eşitsizlik artmaktadır (Şerbetçi, 2014: 105). Örneğin, *eşitlik* düzeyi yüksek ülkelerde bu katsayı 0.30 ve altında iken *eşitsizlik* düzeyi yüksek ülkelerde ise bu katsayı 0.50 ve üzerindedir (Stiglitz, 2014: 73).

1.1.6.4.3. Yüzde Paylar Analizi

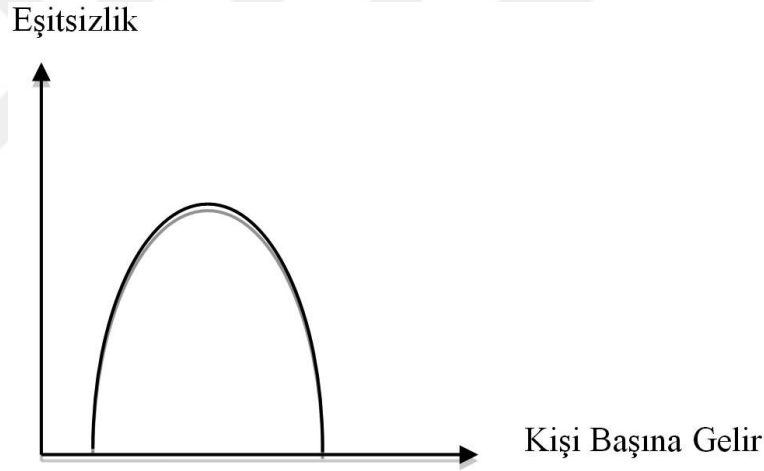
Lorenz eğrisi ve Gini katsayısına göre gelir dağılımını daha detaylıdır. Bu yöntemde gelir ve nüfus %20 olacak şekilde beş’e ayrılır (Altınışik ve Peker, 2008: 104). Bu bağlamda toplam gelirden alınan paya oranla hanehalkı ilk %20 (geliri düşük) ve son %20 (geliri yüksek) şeklinde gruplandırılır ve son %20 hanehalkı grubunun gelirden aldığı pay, ilk %20 hanehalkı grubunun gelirden aldığı paya

bölünerek hesaplamalar yapılır. Böylece gruplar arasında gelirden alınan payın birbirlerine kıyaslanması söz konusudur. Örneğin, son %20'lik (geliri yüksek) grubun, ilk %20'lik (geliri düşük) gruba göre gelir dağılımında ne kadar daha fazla paya sahip olduğu görülebilir (Canbey, 2014: 89).

1.1.6.4.4. Kuznets Eğrisi ve Katsayısı

Gelir dağılımı ve büyüme ilişkisini gösteren Kuznets eğrisi veya ters U hipotezine göre başlangıçta gelirdeki artışlar gelir eşitsizliğini arttırırken, belli bir noktadan sonra gelirdeki artışlar devam ettikçe gelir eşitsizliği azalmaktadır. Çünkü, Kuznets'e göre en düşük verime sahip tarım sektöründen diğer sektörlerle doğru istihdam akışıyla birlikte, ilk başta gelir eşitsizliği düzeyi üretim artışlarına bağlı olarak artarken, üretim artmaya devam ettikçe gelir eşitsizlikleri yeniden azalmaya başlayacaktır (Kubar, 2011: 233).

Grafik 5: Kuznets'in Ters U Eğrisi

Kaynak: Canbey, 2014: 92.

Kuznets katsayısı, sıfır ve bir arasında değer alan ve esasında sektörel sınıflandırmaları içeren bir Lorenz Eğrisi ölçüsüdür. İki sektörlü bir modelde sektörel ortalamanın ülke ortalamasına eşit olduğu durumda katsayı sıfır iken, üretimin tek bir sektör ile sağlandığı ve bu sektörün istihdam içerisindeki payının önemsiz olduğu durumda ise katsayı birdir (Canbey, 2014: 92).

1.1.6.4.5. Atkinson İndeksi

Bu indeks farklı eşitsizlik ölçütlerini sosyal refahtan yararlanarak yeniden sıralamakta ve toplumdaki bireylerin eşitsizliğe duyarlılıkları ölçülmektedir. Genel

olarak bireylerin eşitsizliklere daima aynı duyarlılığı göstermediği söylenebilmekle birlikte, bu indeks ülkeler ve zaman duyarlılıklarının farklılığında önemli bir belirleyicidir. Duyarlılıkların derecesi sıfırdan sonsuza kadar değerler alabilir ve değer sıfıra yaklaştıkça bireylerin eşitsizliklere olan *duyarsızlığı* artarken değerdeki artış bireylerin eşitsizliklere olan *duyarlılıklarında* bir artış demektir (Canbey, 2014: 95, 96).

1.1.6.4.6. Pareto Katsayısı

Toplumları gelir düzeylerine göre düşük ve yüksek şeklinde sıralayabiliriz. Pareto katsayısı düşük gelir grubunda yer alan bireylerin gelirlerindeki artış sonucunda geliri yüksek sınıflara çıkabilme olasılığındaki artışı göstermekle birlikte, sonuçlar yaklaşık bir değer içermektedir (Doğan ve Tek, 2007: 99).

1.1.6.4.7. Theil İndeksi

Ülkelerin gelir dağılımlarını karşılaştırmada kullanılan bir ölçüttür ve düşük gelir gruplarının eşitsizliklerdeki etkisini belirlemektedir. İndeksin artması gelir eşitsizliğinin arttığını gösterirken onun azalması ise eşitsizliklerin azaldığı anlamına gelmektedir. Yüksek gelir gruplarından düşük gelir gruplarına yapılan gelir aktarımları indeksi azaltacak ve gelir eşitsizliği de düşecektir. Örneğin, indeks, gelir dağılımdan tüm bireyler eşit miktarda pay aldığı anda sıfırdır (Canbey, 2014: 95; Fahlıoğulları vd, 2018: 29).

1.1.7. Gelir Dağılımı Politikasının Amaç İlkeleri

1.1.7.1. Eşitlik İlkesi

Gelirin daha adil dağıtılmasına yönelik eşitlik ilkesi, toplumdaki herkesin gelir dağılımından eşit paylar almasının gerekliliğini belirtmekle birlikte, gelir dağılımındaki dengesizliklerin temel nedenini servet dağılımındaki eşitsizliklere bağlamaktadır. Dolayısıyla, servet dağılımındaki eşitsizliklerin düşük gelirli kesime etkilerinin minimuma indirilmesi eşitlik ilkesinin temelini oluşturur (Canbey, 2014: 69, 70).

1.1.7.2. İhtiyaç İlkesi

İhtiyaç ilkesi, bireylerin ihtiyacına yönelik olarak toplam gelirin bu ihtiyaçlar bağlamında dağıtılmasına şeklinde tanımlanabilir. Devletin bu yönde yapacağı yardımlar ile bireylerin içerisinde bulundukları toplum standartlarında yaşamını

devam ettirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak, tüm bireylerin ihtiyacının ne olduğunun tespit edilmesi zordur (Canbey, 2014: 42).

1.1.7.3. Asgari Yaşama Seviyesinde Gelir Hakkı İlkesi

Gelir dağılımı politikaları amaçlarının ilk basamağı kabul edilen ve tüm ülkelerde yaygın olan bu ilkeye göre bireylerin asgari geçimlik seviyelerinden daha düşük gelir düzeyine sahip olmamaları gerekmektedir. Ayrıca bireylerin asgari geçimlik düzeylerinin garantiye alınması yönünde tüm bireyler eşit görülmektedir (Canbey, 2014: 71).

1.1.7.4. Gelir Farklılıklarının Üst Seviyede Sınıflandırılması İlkesi

Ekonomilerin gelişmesi ve serbestleşmesi gelir dağılımında dengesizliklere neden olurken, gelir dağılımının eşit olması ise üretimin azalmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu koşullarda belli oranda eşitsizlik makul olmakla birlikte, bu eşitsizlik düzeylerini aşmayacak düzeyde gelir dağılımını düzenleyici uygulamalar yapılmalıdır (Canbey, 2014: 71).

1.1.8. Gelir Dağılımını Düzenlemede Etkili Olan Faktörler

1.1.8.1. Düzenleyici Politikalar

1.1.8.1.1. Ücret Politikaları

Devletin ücretlere yönelik politikasının temel amacı işgücü ücretlerinin düşmesini engellemek olup, asgari ücret uygulamaları işçi sınıfının ücretlerini arttırmaya yöneliktir ve gelir eşitsizliklerine de olumlu katkı sağlayan etkili bir araçtır (Ersezer, 2006: 257, 258; Acar, 2015: 52). Dolayısıyla, devletin işçilerin daha eşit bir şekilde temsil edilmesini sağlayacak yasal düzenlemeleri oluşturması gerekir (Atkinson, 2018: 115). Bir anlamda işgücü piyasasının daha fazla ücret elde etmesi sağlanarak asgari ücretin daha yüksek tutulmasıyla eşitsizlikler azaltılabilir (Emin, 2018: 28).

1.1.8.1.2. Fiyat Politikaları

Fiyatların değişmesi reel ücretleri ve gelir eşitsizliğini etkiler. Örneğin, reel geliri artırıcı fiyat politikaları sonucu bu gelirler üretim sürecine dâhil edildiğinde büyüme artmakta ve gelir dağılımı iyileşmektedir. Ancak, üretim sürecine dâhil edilmeyen gelirler büyümeye katkı sağlamamakta ve gelir dağılımını bozabilmektedir. Fiyatlardaki artışın farklı seviyelerde görülmemesi ise tüketicilerin reel gelirlerini

azaltırken üreticilerin gelirlerini arttırabilmektedir. Sonuçta gelir dağılımı değişmekte ve devlet farklı gelir gruplarındaki bireylere fiyat farklılaştırması yaparak gelir dağılımını etkileyebilmektedir (Ersezer, 2006: 258, 259).

1.1.8.1.2.1. Tarımsal Fiyat Desteği

Tarımsal fiyat desteği politikası uygulanırken devlet piyasadan piyasa fiyatının üzerinde aldığı tarımsal ürünleri tüketicilere sunmakta ve üretimin artması sonucu fiyatlar düşmektedir. Bu koşullarda düşük gelirli kesimin refah düzeyi artırılmaktadır (Acar, 2015: 52). Diğer yandan, üreticiler çeşitli tarımsal sübvansiyon destekleriyle (tohum, gübre, ilaç ve kredi destekleri) desteklenerek üretime yönlendirilebilir (Hacıtahtiroğlu ve Aydoğan, 2016: 161).

1.1.8.1.2.2. Piyasa Mal Fiyatlarının Belirlenmesi

Enflasyonla birlikte artan fiyatlar karşısında özellikle düşük gelirli kesimin gelirleri değer kaybetmekte ve alım güçleri azalmaktadır. Ancak devlet enflasyon dönemlerinde piyasalardaki fiyat düzeylerinin yükselmesini engelleyebilir ve düşük gelirli kesimlerin ücretleri enflasyonla birlikte artabilir (Acar, 2015: 52).

1.1.8.1.2.3. KİT Malları Fiyatlarının Belirlenmesi

Devlet, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile üretim yapabilmekte ve düşük gelirli kesimlerin genellikle tükettiği malları dikkate alarak bu kesimi korumaya yönelik fiyatlandırma sunabilmektedir. Ancak, ülkelerin KİT'leri özelleştirme faaliyetleri düşük gelirli kesimin aleyhine sonuçlanmaktadır (Hacıtahtiroğlu ve Aydoğan, 2016: 161).

1.1.8.1.3. Vergi Politikaları

Gelirin yeniden dağılımında en önemli araçlardan birisi “vergi politikası” olup devlet düşük gelirli kesimlerden zenginlere göre daha düşük bir oranda vergi alabilir veya hiçbir vergi almayabilir (Çelik, 2004: 74). Ayrıca, devlet, vergiler üzerinden gelir dağılımında dengeyi gözetirken ekonomik kalkınmayı sağlayabilmektedir (Acar, 2015: 51).

1.1.8.1.3.1. Artan Oranlı Gelir Vergisi

Artan oranlı vergileme politikası sosyal devletlerin vazgeçilmez bir unsurudur. Küreselleşmenin faydalarından herkesin yararlanması ve devletin gelir dağılımındaki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik yaptığı sosyal harcamaları finanse etmesi için artan

oranlı bir vergileme yöntemi benimsenmelidir. Bir diğer ifadeyle, “geliri yüksek olandan daha yüksek vergiler alınması” veya vergi matrahının artması sonucu vergi oranlarının yükselmesi, zengin kesimin gelirlerini arttırma çabalarını kırarak gelir dağılımı dengesizliğini azaltabilmektedir. Ancak, artan marjinal vergi uygulaması bireylerin çalışma isteklerini veya zengin kesimin ekonomik girişimlerini düşürebildiğinden büyüme hızını da yavaşlatabilir. Kısaca, çok yüksek bir marjinal vergi uygulaması arzulanan bir politika değildir (Piketty, 2014: 538, 547; Stiglitz, 2014: 179, 180; Birinci ve Akyazı, 2017: 46; Alvaredo vd, 2018a: 309). Sonuç olarak, artan oranlı vergilerin etkinliği için artan oranlı vergilerin küresel düzeyde uygulanması gerekir. Böylece, bir ülkede uygulanan artan oranlı vergiler sonucunda yaratılan sermaye diğer ülkelere (vergilendirme oranı düşük olanlara) kaymayacaktır (Stiglitz, 2014: 82).

1.1.8.1.3.2. Gelir Vergisi

Vergi politikalarından “gelir vergisi” günümüzde en iyi vergi uygulaması olup, bu verginin kullanımında ödeme gücü dikkate alındığından gelir eşitsizliği düzenleyebilmektedir (Yüce, 2002: 13, 14). Çünkü, gelirler arasında tam eşitlik için devletin ortalama gelir üzerinden tüm gelirleri vergilendirmesi gerekir. Bu vergi gelirleri ile devlet düşük gelirli kesime transferler harcamaları yaparak eşitsizliği etkileyebilmektedir. Ayrıca, tam eşitlik yerine eşitsizliklerin oranının azaltılması amaçlanıyorsa yüksek gelirli kesimden daha yüksek oranlı gelir vergisi alınabilir (Ersezer, 2006: 260).

1.1.8.1.3.4. Servet Vergisi

Bireylerin servetlerinin değeri üzerinden doğrudan alınan bir vergi türüdür. Bunlar arasında genel servet vergisi, arazi vergisi, bina vergisi, veraset ve intikal vergisi gibi çeşitleri sayılabilir. Zengin kesim düşük gelirli kesimden daha çok servete sahip olduğundan, zenginlerin servetleri üzerinden elde ettikleri kazançlar genellikle ücretlilere göre daha yüksektir. Bu durum, gelir eşitsizlikleri yaratabileceğinden bunların azaltılması için belirtilen vergiler uygulanmalıdır (Ersezer, 2006: 261).

1.1.8.1.3.5. Dolaysız Vergi

Ülkelerde genelde uygulanan vergi politikaları, bireylerin gelir durumunu ayırt etmeyen dolaylı vergiler olduğundan gelir eşitsizlikleri artabilmektedir. Bir diğer ifadeyle, zengin veya fakir kesimin aynı ürün ve hizmet karşısında aynı miktarda

vergi ödemesi eşitsizlikleri artırmaktadır. Temel çözüm dolaylı vergiler yerine dolaysız vergilerin uygulanmasıdır (Emin, 2018: 28).

1.1.8.1.4. Harcama Politikaları

Gelir eşitsizliklerini etkileyen bir diğer politika aracı da “harcama politikaları”dır. Devlet vergi harcamaları üzerinden sosyal yardımlar da bulunabilir. Bunlar vergilendirilen gelirlerin artması ile birlikte artabilmekle birlikte, devletlerin vergi gelirleri azalabilmektedir (Atkinson, 2018: 166). Ancak, devlet, harcama politikaları üzerinden vatandaşlara temel hizmetleri ücretsiz tahsis etmekte ve bunlar arasında eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve tarım harcamaları ile faiz ödemeleri sayılabilmektedir. Burada temel amaç düşük gelirli kesimin durumunu iyileştirmektir (Hacıtahiroğlu ve Aydoğan, 2016: 160).

1.1.8.1.4.1. Eğitim Harcamaları

Eğitim veya eğitim eşitsizliği, gelir eşitsizliğinin belirleyici unsurlarındandır. Düşük ve yüksek gelirli kesimlerin çocuklarının sahip olduğu eğitim kalitesi ailelerinin gelirlerine bağlı olarak birbirinden farklılaşmakla birlikte, bireylerin işgücüne katılımları ve yüksek ücret kazanımlarını da etkilemektedir. Teknolojik gelişmeyle birlikte artan nitelikli işgücü talebi ve onlara ödenen ücretler de arttığından eğitimin önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Gelir eşitsizliklerinin azaltılması için eğitimin gelir grupları arasında dengeli olarak dağıtılması veya düşük gelirli kesimlerin eğitimden yararlanmalarının sağlanması gerekir (Ersezer, 2006: 262; Akça ve Ela, 2012: 252, 253).

1.1.8.1.4.2. Sağlık Harcamaları

Devletin en temel görevi olan sağlık harcamaları toplumda mevcut sağlık düzeyinin iyileştirilmesini veya olası hastalıkların engellenebilmesini ve yayılmasının önlenilmesini sağlamaktadır (Ersezer, 2006: 263). Devletin düşük gelirli bireyler için yapacağı sağlık harcamaları bireyleri daha sağlıklı kılacağından, onların elde ettikleri gelirler de artabilecektir (Karataş, 2019: 58).

1.1.8.1.4.3. Sosyal Güvenlik Harcamaları

Sosyal güvenlik harcamaları bireylerin sosyal riskler karşısında mevcut hayat standartlarının belirli bir düzeyde kalmasını sağlamaktadır (Ersezer, 2006: 264). Devlet düşük gelirli kesimlere doğrudan ödemeler ve yardım kampanyaları üzerinden

destek verebilmektedir. Örneğin, işsizlere verilecek işsizlik tazminatı ile sağlanan mali destek ile bireylerin gelir elde etmeleri sağlanabilir ve/veya yaşlı ve bakıma muhtaç bireylere sağlık sigortası ve hayat sigortası gibi programlar uygulanabilir. Ayrıca, yoksullara yönelik düzenlenen yemek kuponları ve ilaç yardımı uygulamaları toplum içerisindeki eşitsizlikleri azaltabilmektedir (Karataş, 2019: 70).

1.1.8.1.5. Servet Politikaları

Servet eşitsizliği, servet üzerinden kazanılan gelirlerin eşit veya adil olmaması veya zenginler ve yoksulların gelirlerinde farklılık olması demektir. Devlet, bu türden eşitsizlikleri giderecek politikalar (servet politikaları) uygulamalıdır (Altınışik ve Peker, 2008: 106). Örneğin, bunlar arasında özel mülkiyet kapsamında edinilen gelirlere el konulması, bireylerin mülkiyet haklarının sınırlandırılması, servet sahibi olmayan kesime yönelik servet dağıtılması ve toprak reformu kapsamında toprağı olmayan kesime toprak verilmesi sayılabilir. Kamu servetinin özelleştirilmesi uygulaması da zengin ve yoksul kesimler arasında servet dengesini sağlayabilmektedir. Ancak, olası servet eşitsizliğinin önüne geçebilmek için özelleştirmeden sadece zengin kesimin yarar sağlaması engellenmelidir (Canbey, 2014: 81).

1.1.8.1.6. İşgücü ve Ücret Politikaları

İşgücü piyasasındaki düzenlemeler ile emek faktörünün aleyhine gelişebilecek durumlar engellenmeye çalışılır. Örneğin, devlet fonksiyonel gelir dağılımını etkilemek için asgari ücretleri belirleme (işçilerin düşük ücretle çalıştırılmasını önleme) ve mevcut istihdam seviyesini koruma, işçi ve işveren arasındaki toplu pazarlık sürecine müdahaleler (işverenler işgücüne göre pazarlık gücünü ellerinde tutarlar) gibi yöntemlere başvurulabilir (Canbey, 2014: 79; Akın, 2015: 20). Dolayısıyla bu politikalar ile işverenlerin ücretleri aşağıya doğru çekme girişimleri sınırlandırılır (Piketty, 2014: 334). Ayrıca, devlet işçi ve işveren sendikaları, grev hakları ve istihdam artırıcı kanuni uygulamalar ile işgücünü destekleyebilmektedir (Hacıtahtiroğlu ve Aydoğan, 2016: 162).

1.1.8.2. İstihdam Yaratıcı Ekonomik Büyüme

İstihdam yaratıcı büyüme politikaları üzerinden gelir eşitsizlikleri düzenlenebilmekle birlikte, zengin kesimin bu büyüme artışı veya gelirlerden daha fazla pay alması sonucu servet eşitsizlikleri giderek artabilmektedir. Bunun önlenmesi

ise “kapsayıcı büyüme modelleri”nin varlığına bağlıdır. İlk olarak düşük gelirli kesimin gelirlerindeki artış hızlarının ortalamadan daha fazla olmasını sağlayacak büyüme modellerinin geliştirilmesi gerekir. İkinci olarak ekonomide bir yandan mevcut eşitsizlikleri azaltıcı, diğer yandan da ekonomik büyümeyi destekleyici şekilde gelirin yeniden dağıtılması gerekir. Son olarak ise düşük gelirli kesimin işgücüne katılımlarının önündeki engeller kaldırılmalıdır (Emin, 2018: 29).

1.1.8.3. Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri Önlenmede Diğer Yöntemler

Gelir eşitsizliklerinin düzeltilmesine yönelik devletin doğrudan veya dolaylı olarak kullandığı başka uygulamalar da vardır. Bunlar arasında (Stiglitz, 2014: 292–301):

- Yüksek gelirli kesimin gelirlerinden alınan vergilerin artırılması,
- Yüksek gelirli kesimin gelirlerine yönelik mevcut yasal boşlukların kapatılması,
- Şirketlerin kazançlarına yönelik uygulanan vergilerdeki yasal boşlukların kaldırılması,
- Kira ve rant kazançlarına uygulanan vergi oranlarının arttırılması,
- Finans sektörlerinin olumsuz etkilerinin kısıtlanması için vergilendirilmeleri,
- Çevreyi kirletenlere yönelik vergi yaptırımlarının uygulanması,
- Milli savunma harcamalarına yönelik gereksiz harcamaların durdurulması,
- Ülke kaynaklarını kullananlardan kullanımlarının karşılığında gerekli bedeller tahsil edilmesi,
- İlaç şirketlerine yapılan yüksek miktartlı ödemelerin engellenmesi sayılabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SERVET EŞİTSİZLİĞİ

2.1. SERVET DAĞILIMINDA TEORİK YAPI

2.1.1. Tanımsal Olarak Servet

Servet, bireylerin tuttukları finansal değeri olan her şeydir veya para ile ifade edilebilen mal varlıklarıdır (Karpas, 2001: 82; Canbey, 2014: 41; Keskin, 2018: 33). Yaşam boyunca kazanılan tasarruflar, yatırım kazançları ve miras yoluyla edinilen servetler ile faktör gelirlerinin harcanmayan kısmı da servet olabilmektedir (Milanovic, 2018: 43; Barışık vd, 2019: 42). Servet, özel ve kamu şeklinde ikiye ayrılabilir: bunlardan özel servet, bireylerin mal varlıklarını kapsarken kamu serveti ise liman, okul ve hastane gibi toplumsal varlıkları gösterir. Bireylerin bilgi ve becerileri de servete dahil edilebilir. Ayrıca, maddi olmayan patent ve telif gibi haklar da servet kapsamındadır (Canbey, 2014: 41-43). Servet, borç ve hisse senetleri gibi mali varlıklar ile konut, arsa, küçük işletmeler ve çiftlikler şeklinde mali olmayan varlıklardan da oluşabilir (Barışık vd, 2019: 41). Kısaca, servet, bireylerin sahip oldukları mal varlıkları ve borçlarını kapsadığı için gelirden ayrılmakta ve servet, gelirin aksine stok bir değişken olarak kabul edilmektedir (Yaşar ve Yaşar, 2017: 103).

2.1.2. Servet Vergisi ve Önemi

Servet vergisi, belirli bir zamanda gerçek ve tüzel kişiler tarafından elde edilen ve servete giren menkul ve gayrimenkul mallar ile para ve alacaklar üzerinden alınan dolaysız bir vergi şeklinde tanımlanabilir (Öz vd, 2014: 2). Devletlerin sunmuş oldukları hizmetler karşısında bu hizmetlerin finansmanını sağlamada kullandığı servet vergileri, aynı zamanda toplumda mevcut olan gelir ve servet dağılımındaki dengesizliklerin önlenmesine de yardımcıdır (Keskin, 2018: 33). Vergide adalet sağlama, servet verimliliğine bağlı olarak ekonomideki etkinliğin artmasını sağlama ve mali dengesizlikleri düzenleme gibi birçok sosyal işlevinin de olduğu söylenebilir (Ömür ve Gerçek, 2017: 199).

Ülkelerdeki iktisadi ve sosyal düzen bakımından birbirinden farklı olması servet vergilerinin her ülkede farklı bir şekilde uygulanmasına neden olmuştur. Ancak ne kadar farklı şekillerde uygulansa da servet vergilerinin bireylerin servetlerine yönelik yükümlülük getirmesi ortak yönlerini oluşturmaktadır (Öz vd, 2014: 3).

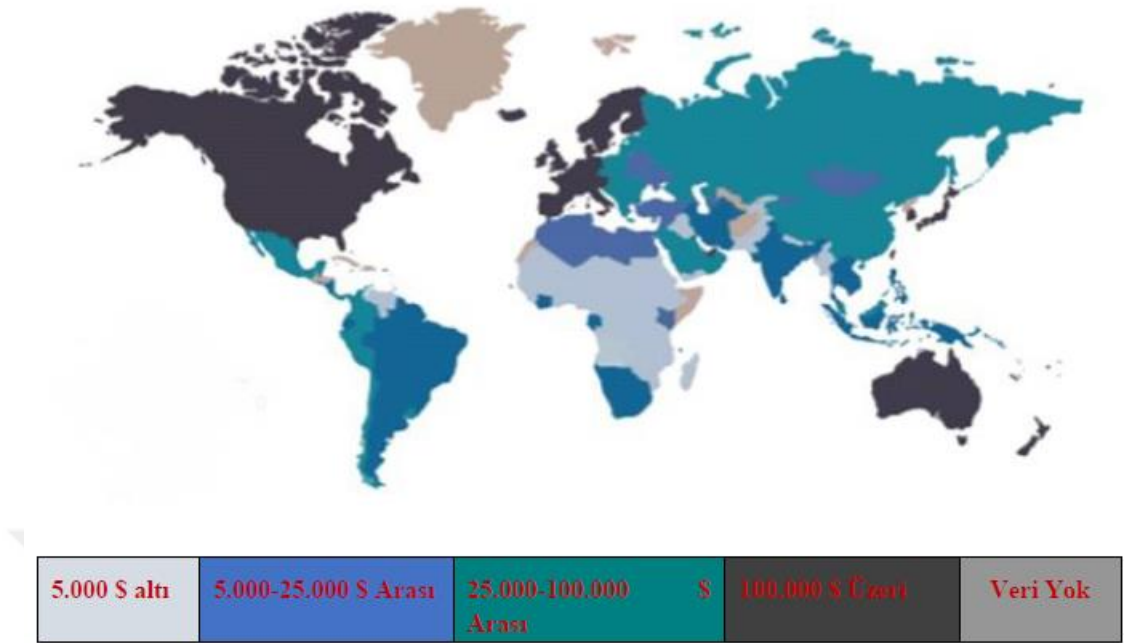
2.1.3. Servet Dağılımı Eşitsizliği

Özel mülkiyet anlayışının olmadığı ekonomik sistemlerde servet dağılımından bahsetmek anlamlı değildir. Servet, gelire göre daha eşitsiz bir şekilde dağılır ve bunun temel nedeni gelir eşitsizlikleridir. Bireyler tüketimden vazgeçerek servet biriktirmek için tasarruf etmekte ve bunlar da servet yaratmaktadır. Tasarrufların belirlenmesi gelir düzeyine bağlı olduğundan gelir ve servet arasında bir ilişki vardır. Servet eşitsiz dağıldığında yeniden gelir eşitsizliği yaratır. Bir anlamda servet dağılımı niteliksiz ve nitelikli işgüçleri arasındaki gelir dağılımı dengesini bozmaktadır. Servet gelirlerinin dağılımı emek gelirlerine oranla daha eşitsizdir (Canbey, 2014: 42-44; Barışık vd, 2019: 41, 42).

Servetin dağılımı gini katsayısına göre sıfır ile bir arasında tanımlanmakla birlikte katsayının sıfıra eşit olması servetin tüm vatandaşlar arasında eşit dağıtıldığını belirtirken, bir olması ise servetin sadece tek bir kişiye ait olup eşitsizliklerin arttığı anlamına gelir (Yaşar ve Yaşar, 2017: 103).

Dünyada servet büyük ölçüde küçük bir kesimin elinde bulunmakta olup, nüfusun büyük bir kısmı servet sahibi bile olmadığından küçük ama büyük oranda servet sahibi olan kesimin düşük gelirli kesime oranla yüksek servet kazançları sağlayabildiği görülür (Şerbetçi, 2014: 99; Öniş ve Özçelik, 2019: 263). Servetin aileler arasındaki aktarımı ve ailelerin büyüklüğü de dağılımı etkilemektedir. Ailelerin büyümesi ve servetin paylaşımındaki en büyük çocuk algısı ortadan kalkarsa servet dağılımındaki eşitsizlikler azaltılabilir (Atkinson, 2018: 138).

Şekil 3: Dünya Servet Haritası (2019)

Kaynak: Barışık vd, 2019: 46.

Şekil 3'te kişi başına düşen servetin dünya üzerindeki dağılımının sınıflandırılması gösterilmiştir. Buna göre kişi başına servetin yüz bin dolardan fazla olduğu ülkeler Avrupa ülkeleri, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Kore, Japonya, Singapur, Birleşik Arap Emirlikleri, Hong Kong ve ABD gibi gelişmiş ülkelerdir. Gelirin beş bin doların altında olduğu yerlerin ise genellikle Afrika kıtasında yoğunlaştığı görülmektedir (Barışık vd, 2019: 46).

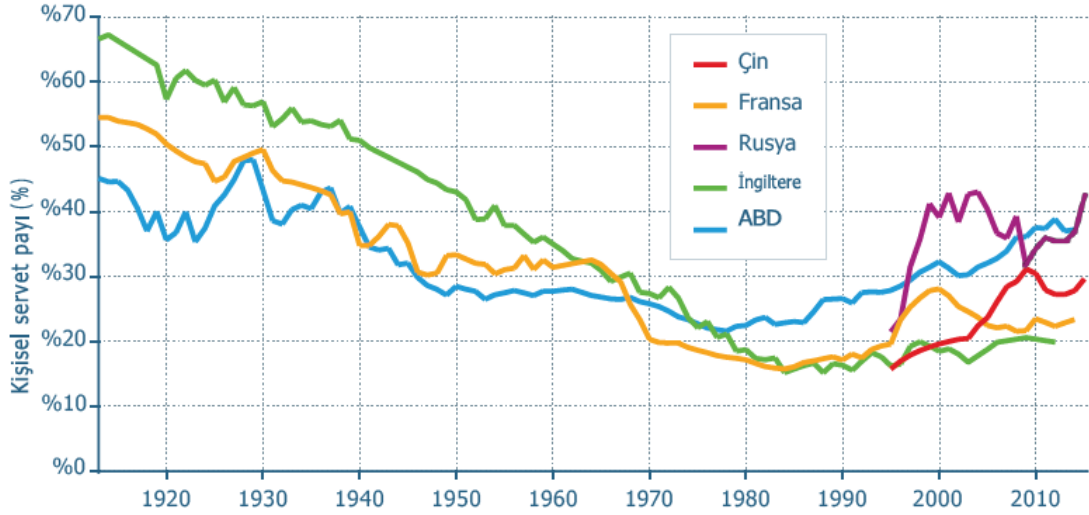
2.1.4. Servet Eşitsizliği Tarihsel Süreci

2.1.4.1. Küresel Servet Eşitsizliğinin Geçmişteki Durumu

Büyük Buhran, sermaye yıkımları, sermaye akımlarının kısıtlanması, endüstrilerin devletleştirilmesi ve devletin ekonomiye etkisinin artması sonucunda 20. yy'da gelişmiş ülkelerde servet eşitsizliğinde büyük düşüşler yaşanmıştır. Bu unsurlar zengin kesimin servet miktarına zarar verirken orta sınıfın ise servetlerinin büyümesine yol açmıştır. Ancak, eşitsizlikteki bu hızlı düşüş yerini 1980'lerden sonra tekrar artışa bırakmıştır ve bu duruma servet dağılımında en tepede bulunanlar ile en alt kısımda bulunan kesim arasındaki büyük kazanç farklılıkları neden olmuştur. Ayrıca aşamalı vergi oranlarının azaltılması, zengin kesimlerin finansal varlıklarından elde ettiği yüksek ve orantısız getiriler ile endüstrilerin özelleştirilmesi servet

eşitsizlikteki artışın temel nedenlerindendir (Alvaredo vd, 2018a: 244, 248; Alvaredo vd, 2018b: 16; Barışık vd, 2019: 41).

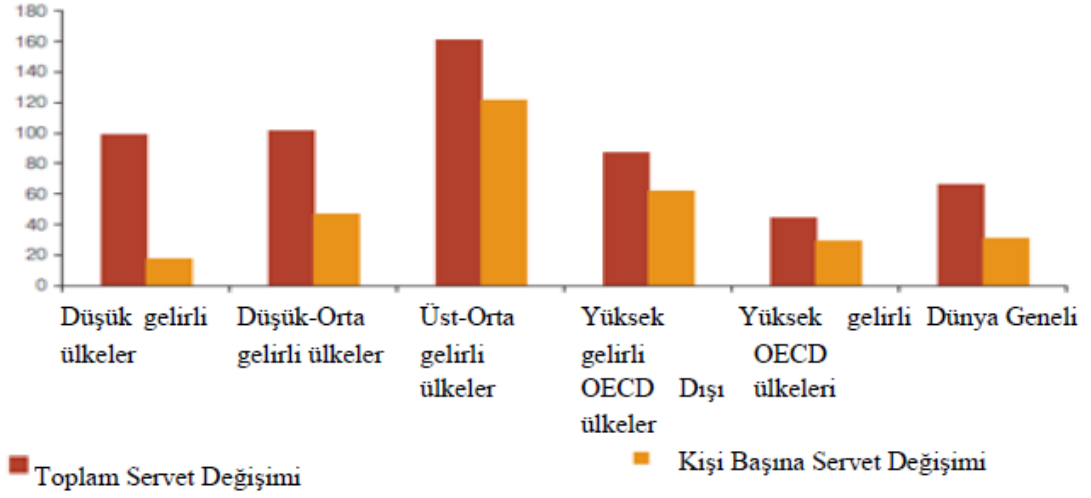
Grafik 6: Dünya Geneline En Üst %1’lik Kesimin Servet Payı (1913–2015)

Kaynak: Alvaredo vd, 2018b: 16.

Grafik 6’da ülkelerin 1913–2015 yılları arasındaki %1’lik kesime ilişkin servet dağılımlarındaki değişimler gösterilir. Örneğin, en üst %1’lik kesimin servetten almış olduğu pay 1980 yılında %22 seviyesindeyken bu oran 2014 yılında %39 seviyesine çıkmıştır. Eşitsizlik artışı en üst %0,1’lik kesimin servetindeki artışlar ile ifade edilebilir. Ancak, Fransa ve İngiltere’de bu kadar yüksek artışların olmadığı görülür. Bunun nedeni orta sınıfın konut servetlerinin artması ve ABD’ye oranla daha düşük gelir eşitsizliğinin frenleyici etkisi gösterilebilir. Çin ve Rusya’da (komünizmden kapitalist ekonomiye geçen iki ülke için) servet eşitsizliğindeki artış diğer ülkelere göre daha yüksektir. Sonuçta kapitalist ekonomiler başta olmak üzere gelir eşitsizlikleri ve konut servet düzeylerinin servet dağılımında etkili olduğu söylenebilir (Alvaredo vd, 2018b: 16)

Grafik 7: Toplam Servetteki ve Kişi Başı Servetteki Değişim (1995–2014)

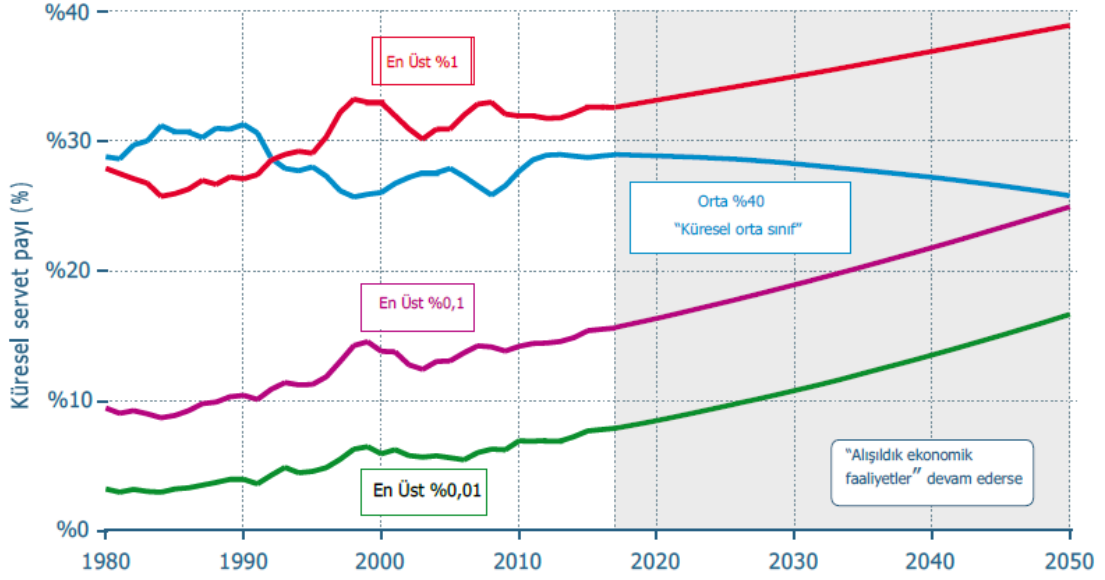
Kaynak: Barışık vd, 2019: 42.

Grafik 7’de 1995–2014 yıllarına ait belirlenen ülkeler grubu için toplam servet ve kişisel servet değişimlerinin dengesiz olduğu görülmekle birlikte bu durum yüksek gelirli OECD ülkelerinde daha azdır. Çünkü yüksek gelirli ülkelerde kişi başına gelir de yüksek olduğundan tasarruflar servete yönelmekte ve toplam ve kişi başına servet oranları farkı az olmaktadır. Ancak, toplam servet ve kişi başına servet farkı düşük gelirli ülkelerde daha fazladır ve böylece, servet dağılımı eşitsizliklerinin bu grup ülkelerde daha yüksek olduğu söylenebilir (Barışık vd, 2019: 43).

2.1.4.2. Küresel Servet Eşitsizliğinin Gelecekteki Durumu

Ekonomik faaliyetler devam ettirildikçe gelecekte küresel servet eşitsizliği de giderek artacaktır. Avrupa’nın geçmişteki makul eşitsizlik yolu tüm ülkelere izlenir ise bu süreç tersine döndürülebilir (Alvaredo vd, 2018b: 17).

Grafik 8: Ezilen Küresel Orta Sınıf Serveti (1980–2050)

Kaynak: Alvaredo vd, 2018b :17.

Grafik 8’de küresel servetten pay alan en üst %1, küresel orta sınıf %40, en üst %0,1, en üst %0,01’lik kesimlerin 1980–2050 yılları arasındaki trendleri gösterilmiştir. Bu kesimlerin mevcut ekonomik faaliyetlerine devam etmesine bağlı olarak servetten aldıkları payların ilerleyen yıllardaki durumu gösterilmiştir.

Ülke içi servet eşitsizlikleri küresel servet eşitsizliklerini de olumsuz etkiler ve artan küresel eşitsizlikle birlikte mevcut faaliyetlerin devamı ile küresel orta sınıfın bu durum karşısında ezildiği görülür. Dünya trendinin Çin, Avrupa ve ABD karması şeklinde belirlendiğinin varsayıldığı bir durumda, en zengin %1’lik kesimin servetten aldıkları pay 1980’de %28 iken 2016 yılında ise bu oran %33’e yükselmektedir. En alt %75’lik kesim ise bu yıllarda %10 civarında pay almaktadır. Servet eşitsizliği trendlerinin devamı durumunda %0,1’lik kesimin servet payının 2050 yılına gelindiğinde %40’lık küresel orta sınıfın servetten aldığı paya eşit olacağı görülür (Alvaredo vd, 2018b: 17).

2.1.5. Servet Eşitsizliğinin Önem Kazanması

Ülkelerin ekonomik performans ve refah analizleri yapılırken daha çok milli gelir ve kişi başına gelir göstergeleri tercih edilir ve servet kavramı biraz daha arka plana atılır. Ancak son yıllarda milli ve kişi başına servet göstergeleri de kullanılmaya başlanmıştır (Barışık vd, 2019: 41).

Geçmişten günümüze gelir eşitsizlikleri sürekli artmış ve bu artış kısmen kira, faiz, kar payları ve şirketlerin dağıtılmamış kazançlarının oluşturduğu sermaye gelirlerinden kaynaklı olup “servet eşitsizliği” önem kazanmıştır. Bilindiği gibi toplam nüfusun büyük bir kısmı düşük miktarlarda sermaye geliri elde ederken, gelir dağılımının tepesinde bulunan nüfusun küçük bir bölümü ise büyük miktarlarda sermaye gelirleri elde ederler ve bu durum servet gelirleri ve eşitsizliğine olan ilginin artmasına yol açmıştır. Ülkeler servetleri doğrudan vergilendirmediklerinden ulusal servet artış oranı, ulusal gelirin artış oranından daha hızlı olmuş ve büyük servet sahiplerinin de servet birikimi hızla yükselmiştir (Alvaredo vd, 2018a: 32, 33).

2.1.6. Servet Eşitsizliği ve Sonuçları

Servet eşitsizlikleri, gelir, tüketim ve ücret eşitsizliklerine göre daha yüksektir (Piketty, 2014: 274; Milanovic, 2018: 43; Barışık vd, 2019: 42). Artan servet ve gelir eşitsizlikleri yoksul kesimin eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere ulaşmalarını engelleyerek yoksulluğun kısır döngüsünü yaratmakta ve bundan en zengin sayılan %1’lik kesim bile etkilenebilmektedir. Uzun dönemde yüksek servet eşitsizlikleri beraberinde büyümeyi azaltabilmekte ve mevcut eşitsizlikleri giderek arttırmaktadır (Yaşar ve Yaşar, 2017: 103, 104).

2.1.7. Servet Eşitsizliğini Etkileyen Faktörler

2.1.7.1. Enflasyon

Enflasyon, aylak zenginlerden alınan veya servetin yatırıma dönüştürülmemiş kısmından alınan bir vergidir. Devlet yüksek enflasyon üzerinden borçlarını hafifleterek servet eşitsizliği yaratabilmektedir. Bu bağlamda orta ve düşük gelirli kesimin küçük servetleri enflasyon karşısında erimekte ve servet dağılım dengesi bozulmaktadır. Bu durumdan kurtulmak için sermayenin menkul veya gayrimenkul yatırımlarda değerlendirilmesi gerekir (Piketty, 2014: 488–491; Alvaredo vd, 2018a: 337). Dolayısıyla servet eşitsizliklerinde kalıcı bir azalma veya yüksek miktartlı kamu borçlarının sona erdirilmesi için enflasyon yerine artan oranlı bir sermaye vergisinin uygulanması daha iyi bir tercihtir (Piketty, 2014: 597).

2.1.7.2. Savaşlar

Savaşlar gelir ve servet eşitsizliklerini azaltmaktadır. Savaş süresince sermayelerin yok olması ve enflasyonun ortaya çıkmasıyla mülk gelirlerinden elde edilen kazançlar da reel olarak kaybolarak eşitsizlikleri düşürmektedir. Ayrıca savaş

süresince devletlerin asker alımı gibi birçok alanda insanları istihdam etmesi sonucunda emeğe olan talep de artmıştır. Böylelikle artan emek talepleri reel ücret artışlarına neden olarak eşitsizlikleri azaltabilmektedir (Milanovic, 2018: 70).

2.1.7.3. Servetin Gençleşmesi ve Yaşlanması

Savaşlar servette gençleşme yaratmıştır. Savaş öncesi dönemde seksenli yaş grupları, ellili yaş gruplarına göre daha zengin konumda iken, 1947'lara gelindiğinde ellili yaş grubu seksenli yaş grubundan daha zengin olmuştur. Hatta seksenli yaş grubunun serveti bu yıllarda kırklı yaş grubunun servetinin de altına düşmüştür. Yıkım, enflasyon, iflas, kamulaştırma gibi şoklar servette yıkıcı bir etki bırakmış ve yaşanan şoklar, servetin gençleşmesinde etkili olmuştur. Böylelikle yaşlı ve genç servet arasındaki fark savaş sonrasında ortaya çıkan şoklar nedeniyle azalmış ve servet eşitsizliği de düşmüştür. 1950–1960 yıllarda servet giderek birikmeye devam etmiş ve yaşlanmaya başlayarak yaşlanan servet ile birlikte sermayenin gelire oranı da giderek artmıştır. Artık ellili yaş gruplarının zenginliği üst yaş gruplarını geride bırakmıştır. 2010 yılında ise seksenli ve ellili yaş grupları arasındaki ortalama servet farkı %30'lu seviyelere çıkmıştır (Piketty, 2014: 428, 429).

2.1.7.4. Kamu Bütçesi Dengelenmesi

Savaşlar sonrasında bütçe açıklarının dengelenmesinde servet sahipleri rol oynamaktadır. Servet belirli kesimlerin elinde toplandığından, bütçenin dengelenmesinde zengin kesimler devlete hazine bonusu karşılığında borç vermektedir. Bu durum milli serveti arttırmamakla birlikte, sadece servet sahiplerinin servetleri artarken, yoksul kesimler bu kazançlardan mahrum kalacaklarından, servet eşitsizliği artacaktır (Piketty, 2014: 198).

2.1.7.5. Salgın Hastalıklar

1350'li yıllarda ortaya çıkan siyah ölüm ve 1630'lu yıllarda tekrar ortaya çıkan veba salgını sonucunda servet eşitsizliğinde azalışlar olmuştur. Toprak sahiplerinin salgınlardan etkilenmesiyle mülklerinin mirasçılara geçerek bölüneceği düşünüldüğünde servet eşitsizlikleri azalacaktır. Ayrıca işçi sayısı veya emek arzının azalmasıyla reel ücretler artacağından, geliri artan bireylerin servet sahibi olma olasılığı kolaylaşacaktır (Milanovic, 2018: 68, 69).

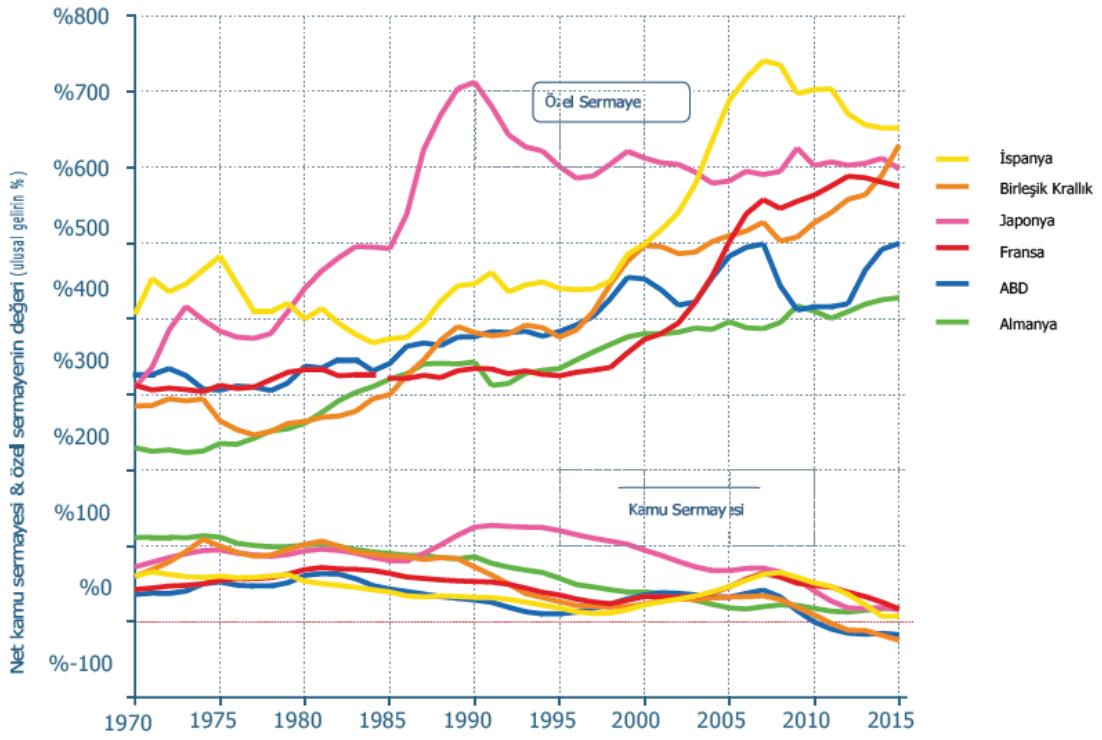
2.1.7.6. Servetin Vergilendirilmemesi

Son on yıldır gelişmekte olan veya hızla yükselen ülkelere bakıldığında genelde verasetten vergi alınmadığı, ancak ülkelerin bir kısmında çok düşük seviyelerde veraset vergisi alındığı görülür. Veraset vergilerinin *olmadığı* ülkelerde tüketici vergilerinin çok yüksek düzeylerde oluşu dikkat çekicidir. Bu koşullarda “gelir ve servet eşitsizlikleri” vardır (Alvaredo vd, 2018a: 313, 314).

2.1.7.7. Özel ve Kamu Sermayesi Mülkiyetindeki Değişim

Ulusal servet, özel ve kamu servetin toplamı olup bunlar arasındaki mevcut denge, eşitsizlik düzeylerinin belirlenmesinde etkilidir. 1980’li yıllardan bu yana ülkelerde kamusal servetin özel servete transfer edilmesiyle ulusal servetin giderek arttığı söylenebilmektedir. Böylece, kamusal servet giderek azalmakta ve hatta bazı ülkelerde sıfır veya sıfırın altına düşebilmektedir. Bu koşullar devletlerin ekonomiye müdahalelerini, geliri yeniden dağıtma kapasitelerini ve yükselmekte olan eşitsizlikleri azaltma gücünü sınırlandırır. 1970’li yıllardan sonra gelişmiş ülkelerdeki bazı politikalar, kamusal servetin %0’a kadar gerilemesine ve hatta negatif değerlere inmesine yol açmıştır. Bunlara ek olarak kamu borç artışları, bütçe açıkları ve kamusal varlıkların özelleştirilmesi sonucu kamusal servet azalmaktadır. Kamusal servetteki bu azalış özel servet oranındaki artışın büyük bir bölümünü açıklamaktadır. Sonuçta gelir eşitsizliklerinin giderek artması ve kamusal servetin giderek özel servete doğru kaydırılması, bireyler arasındaki servet eşitsizliklerini de etkilemektedir (Alvaredo vd, 2018a: 11-13, 194).

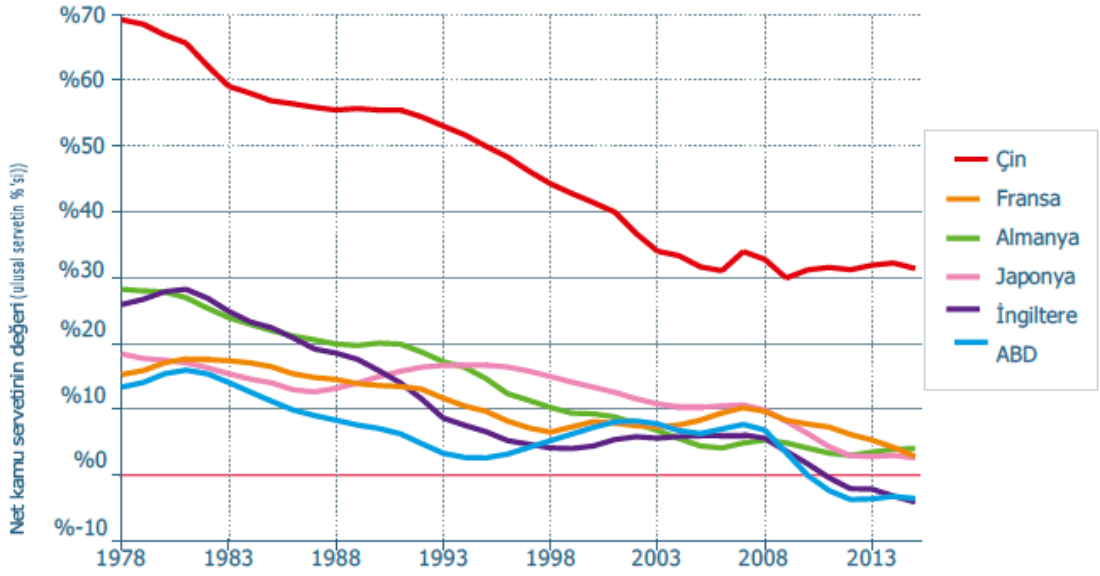
Grafik 9: Zengin Ülkelerde Özel ve Kamusal Sermaye (1970–2016)

Kaynak: Alvaredo vd, 2018b: 14.

1980’li yıllardan sonra tüm ülkelerde kamusal servetten özel servete transfer olup, ulusal servet artarken kamusal servet azalttığından, devletlerin eşitsizliklerle mücadele kapasiteleri zayıflamaktadır. 1970–2016 yılları arasında zengin ülkelerde özel ve kamusal sermayenin trendinin gösterildiği Grafik 9’da, “net özel servet” tüm ülkelerde artarken, kamusal sermaye ise azalmaktadır (Alvaredo vd, 2018b: 14, 15).

Grafik 10: Kamu Sermayesindeki Azalış (1970–2016)

Kaynak: Alvaredo vd, 2018b: 15.

Grafik 10'da seçilmiş ülkelerde 1970–2016 yılları arasında kamusal servetin ulusal servet içindeki değişimi gösterilir. Çin ve Rusya için bu değişim %60–70 seviyelerinden %20–30 seviyelerine kadar düşerken, benzer olarak ABD ve İngiltere'de de bu oran giderek azalmıştır. Sonuçta, kamusal servetin ulusal servetteki payının azalması devletin eşitsizliklerle mücadelede gücünü veya geliri yeniden dağıtma kapasitesini düşürmektedir (Alvaredo vd, 2018b: 15).

2.1.7.8. Tasarruf Seviyelerindeki Farklılıklar

Gelir eşitsizliği yüksek ve düşük gelirli kesimler arasında tasarruf oranları farklı olduğundan (veya yüksek gelirli olanların tasarrufları ve sermaye birikimleri veya servet yoğunlaşması yüksek olduğundan) tasarruf oranlarını da etkilemektedir (Karpata, 2001: 83). Diğer yandan, düşük gelirli olanlar ise düşük tasarruflarda veya hiç tasarruflarda bulunamayarak servetlerine katkı sağlayamamaktadırlar. Kısacası, bir ekonomide dağılımın en tepesinde ve alt kısımlarındakilerin farklı tasarruf oranları servet dağılımını etkilemektedir (Alvaredo vd, 2018a: 250, 344).

2.1.7.9. Servetin Büyüklüğü ve Küresel Büyüme Hızı

1980'li yıllardan sonra dünyada servet, gelirden daha hızlı artmış veya en yüksek servetler ortalama servetlerden daha hızlı büyümüştür. Sermaye hiyerarşisinde en üst %1'lik kesimdekiler, daha alt kesimdekilerden daha çok sermayeye

sahiplerdir ve böylece, “servet eşitsizliği” giderek artmaktadır. Piketty, eşitsizliklerdeki bu artışı “kapitalizmin temel çelişkisi” veya sermayenin getiri oranının büyüme oranından daha yüksek olması ($r > g$ eşitsizliği) ile açıklamıştır. Buna göre “servet, üretim ve ücretlerden hızlı büyümekte” ve böylece eşitsizlikler arttığından, büyüme hızı arttırılarak veya sermayenin getiri oranı büyümenin altına çekilerek bu dengesizlik kontrol edilebilmektedir. Sermayeden yıllık artan oranlı bir vergi alınmasıyla eşitsizlikler azaltılabilir (Piketty, 2014: 464, 465, 469, 626, 627).

2.1.8. Servet Eşitsizliklerine Karşı Mücadele Yöntemleri

2.1.8.1. Küresel Servet ve Artan Oranlı Vergi Uygulaması

Piketty’e göre servet getiri oranı (r) ve büyüme oranı (g) arasındaki ıraksama, özellikle veraset yoluyla olmakla birlikte, sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkmış ve giderek artmıştır. Piketty, kapitalizmin temel çelişkisi şeklinde adlandırdığı $r > g$ eşitsizliğinin ancak küresel servet vergisi veya artan oranlı vergilendirme üzerinden düzenlenebileceğini vurgulamıştır (Piketty, 2014: 473, 559, 560, 625). Ülke içinde giderek artan servet eşitsizlikleri, küresel düzeyde de artış sergilediğinden, bu eşitsizlikler karşısında ulusal ve uluslararası vergi politikalarının değişmesi veya artan oranlı vergilendirmenin varlığı gerekir. Bu türden bir vergilendirme ile hem eşitsizlikler azalacak hem de yüksek gelirli bireylerin yüksek ücret talepleri ve büyümeden daha fazla pay alma istekleri sınırlandırılacaktır (Alvaredo vd, 2018a: 15-17).

2.1.8.2. Küresel Finansal Sicil Sistemi

Eşitsizliklerle mücadelede vergilendirme sistemi önemli olmakla birlikte, bu politikaların önünde birçok engel bulunur: örneğin, bunlar arasında vergi kaçırma veya kara para aklama ve vergi cennetleri gibi faaliyetler sayılabilir. Bunların varlığı servet ve sermaye üzerinden kazanılan gelirlerin doğru ölçümünü güçleştirmektedir (Piketty, 2014: 567–570). Ayrıca, hanehalkının sahip olduğu servetlerin büyük bir kısmı kayıt altında tutulmamakta ve gelişmiş ülkelerde üst gelir gruplarının vergi kaçırmada ön sıralarda olduğu söylenebilmektedir. Tüm bunların sonucunda artan eşitsizliklerin önlenmesi için “küresel finansal sicil sistemi”nin kurulması gerekmektedir. Finansal varlıkların kaydının tutulduğu bu sistem ile vergi kaçırma eylemleri ve kara para aklama gibi eşitsizliklerin artmasına neden olan faaliyetler durdurulacaktır (Alvaredo vd, 2018a: 17, 18, 317). Kısaca, bu yöntem ile servet

üzerinde şeffaflık yaratılarak, sermaye yıllık ve kalıcı biçimde vergilendirilecektir (Piketty, 2014: 565).

2.1.8.3. Geleceğe Yatırım

Servet ve gelir eşitsizliklerinin giderek artması sonucu devletler geleceğe yönelik yatırımlarda (eğitim ve sağlık) bulunmalıdırlar. Bununla birlikte, devletlerin yoksullaşmaları ve giderek borç yüklerinin artması bunları zorlaştırır. Bu nedenle, servetlerin vergilendirilmesi ve borçların hafifletilmesi gibi yöntemler ile yatırımların hayata geçirilmesi sağlanılabilir. Geleceğe yönelik bu tür yatırımlar servet veya gelir eşitsizliklerinin hızlı artışlarını yavaşlatacaktır (Alvaredo vd, 2018a: 18).

2.1.8.4. Göç

Küresel servetin eşit dağılmasında göçler de önemlidir. Çünkü, göç ile düşük ücretli kesim daha yüksek ücretler kazanabileceği yerlere taşınır. Ancak göç, eşitsiz gelir dağılımının önünde bir engel olmakla birlikte, dağılım sorununa kesin bir çözüm olmayıp sorunu ötelediğinden, sosyal devlet ve artan oranlı vergi sistemleri gibi çözüm yollarına olan ihtiyacı ortadan kaldırmaz (Piketty, 2014: 587).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ÖRNEĞİ

3.1. GELİR VE SERVET İLİŞKİSİ

Gelir akım, servet ise stok bir değişkendir, yine de birbirlerini etkilemektedir (Barışık vd, 2019: 40, 41). Çünkü, yüksek gelirli bireyler yüksek tasarruf kapasitesine sahiptirler ve ücret gelirlerine kıyasla daha yüksek kazanç sağlayarak servetlerini de arttırabildiklerinden servet, bireylerin gelirlerinde etkilidir (Yaşar ve Yaşar, 2017: 103). Servet biriktirilmiş bir gelir olduğundan, servet ve gelir dağılımları birbirine bağlıdır. Örneğin, gelir dağılımı değiştikçe servet dağılımı üzerinden bireylerin tasarruf ve tüketimleri de değişir. Gelir dağılımının bozuk olduğu ülkelerde servet yüksek gelirli kesimlerde yoğunlaşır (Karpas, 2001: 83, 84).

Servet genellikle gelirden daha hızlı büyümektedir (Alvaredo vd, 2018a: 236). Servet eşitsizlikleri, gelir eşitsizliğini arttırır ve yüksek servet sahipleri kazançlarını yatırımlar üzerinden arttırarak servet miktarının yeniden artmasına ve servet eşitsizliğinin yeniden oluşmasına yol açmaktadır (Öniş ve Özçelik, 2019: 262; Öz, 2019: 592).

3.2. TÜRKİYE’DE GELİR

Türkiye’de fiyatlardaki yüksek artışın veya enflasyonun gelir eşitsizliğini olumsuz yönde etkilediği görülür (Karpas, 2001: 81). Türkiye ekonomi politikalarına yönelik olarak yapılan dönemleştirmeler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Türkiye Ekonomisinde Gerçekleşen Ekonomi Politikalarının Evreleri

Yıllar	Uygulanan Ekonomi Politikasının Ayrıntıları
1923–1930	Liberal ekonomi politikası ve serbest dış ticaret
1930–1935	Devletçi ekonomi politikası ve dış ticarete kısıtlamalar
1935–1950	Sanayi planları, devletçi politikalar ve dış ticaret kısıtlamaları
1950–1959	Liberal politikalar, yabancı sermaye teşvikleri ve dış ticaret kısıtlamaları
1959	Devalüasyon
1960	Askeri darbe
1960–1970	Planlama, ekonomiye devlet müdahalesi ve ithal ikamesine dayalı kalkınma modeli
1971	Askeri darbe
1972–1979	Koalisyon hükümetleri ve ekonominin 70 cent'e muhtaç hale gelmesi
1980	Devalüasyon ve askeri darbe
1980–1992	İhracata yönelik büyüme, liberal politikalar, dış ticarete serbestleşme, özelleştirme, kamu kesimi ağırlıklarının azaltılması ve borçlanmayla finansman
1993–1994	Ekonomik kriz ve devalüasyon
1994–1999	Yönsüz politikalar ve AB ile Gümrük Birliği
2000–2002	Ekonomik Kriz Dönemi
2003–2008	Liberal politikalar, özelleştirmeler, yabancı sermaye girişi ve AB ile müzakere dönemi ve uyum süreci
2008	Küresel kriz dönemi

Kaynak: Canbey, 2014: 108.

3.2.1. Türkiye’de Yapılan Gelir Dağılımı Çalışmaları

İlk anket uygulaması 1933 yılında Ankara ve İstanbul’da bulunan işçi ve memur ailelerinin hanehalkı gelirlerine ve tüketim harcamalarına Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesi tarafından yapılmıştır. Takiben 1938 yılında 20 il daha dahil edilerek bir anket daha uygulanmıştır (Çalışkan, 2010: 104).

Türkiye’de ilk defa 1950–1960 döneminde yapılan gelir dağılımına yönelik araştırmalarda, tarımın analizlere dahil edilmemesi sonucu araştırmalar iyi sonuçlar vermemiştir. Bir sonraki araştırma 1963 yılında DPT tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunların yanında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün yapmış olduğu araştırma en kapsamlısıdır. 1971 yılındaki bir araştırma ise Ankara, İzmir ve

İstanbul’da bulunan en zengin %10’luk kesimin toplam gelirden %43’lük bir pay aldıklarını ortaya koymuştur. Bunun yanında en yoksul %10’luk kesimin ise toplam gelirin %2’sine sahip olduğu belirtilmiştir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 1973 yılında bir diğer araştırma daha yapılmıştır. Ayrıca 1973–1974 yıllarında TÜİK, DPT ve MEB tarafından da gelir dağılımı araştırmaları yapılmıştır. Takiben sırasıyla 1986 yılında TÜİSAD, 1987 yılında TÜİK ve yine 1994 yılında TÜİK tarafından gelir dağılımına yönelik araştırmalar yapılmıştır. 1994 yılında yapılan tüketim harcamaları anketi ve 1995 yılında uygulanan gelir dağılımı anketi haricinde Türkiye geneline yönelik bağımsız bir çalışmanın yapılmadığı söylenebilir. Ayrıca 2002–2005 yıllarında TÜİK tarafından hanehalkı bütçe anketleri de yapılmıştır. 2006 yılından itibaren “gelir ve yaşam koşulları araştırması” uygulamaya konulmuştur. Bu bağlamda TÜİK 2010 sonuçlarına bakıldığında gelir dağılımında iyileşmelerin olduğu anlaşılrken, 2012 yılı sonuçları ise gelir dağılımının bozulduğunu göstermiştir (Canbey, 2014: 126).

3.2.2. Türkiye’de Gelir Eşitsizliğinin Tarihsel Gelişimi

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’nin temel sorunlarından biri olan “gelir eşitsizliği” artmakta ve bunun için uygulanan politikalar çözümsüz kalmaktadır. Bu durum bazı kesimlerin yoksullaşırken bazı kesimlerin ise giderek zenginleşmesinden anlaşılmaktadır. Ayrıca yüksek enflasyona karşın daha düşük oranda artan ücretler ve bireylerin reel gelirlerinde azalmalar görülmektedir. 1960’lı yıllardan itibaren tarımdan sanayiye geçişle birlikte bireylerin yaşam standartlarında bir parça yükselme yaşanırken, sanayileşmeyle birlikte ülkede nitelikli işgücüne talep artmış ve eğitime yapılan yatırımlar artarak eğitilmiş bireylerin toplam gelirden aldıkları paylar da artmıştır. Kırsal alanlarda tarımsal faaliyetlerde katma değerlerin düşüklüğü ve kentsel alanlardaki üretimlerin katma değerlerinin yüksekliği sonucunda gelir eşitsizliği giderek yükselmiştir (Altınışık ve Peker, 2008: 107).

Küreselleşme ile birlikte 1980’li yıllardan itibaren uygulanan neo-liberal politikalar sonucunda milli gelirin paylaşımı ücretli kesim ile kar, faiz ve rant geliri elde eden kesimler arasında giderek daha eşitsiz olmaya başlamış ve sosyal devlet üzerinden gelir dağılımının sağlanmasına yönelik çalışmalar göz ardı edilmiştir. Ekonomi dışı aldıkça dünya piyasalarındaki rekabet reel ücretler ve tarım ürünlerinin reel değerlerine baskı yapmaya başlamıştır. Diğer yandan, küreselleşme sonucu ihracat teşvikleri ve finansal serbestleşme oluşmuş ve bütçe açıklarının finanse

edilmesi için yüksek faizli iç borçlanma faaliyetlerine girişilmesi de gelir dağılımını bozmuştur. Sonuçta Türkiye’de gelir dağılımı dengesini bozan unsurlar şöyle özetlenebilir: küreselleşme süreci, bütçe açıklarının iç borçlanma yoluyla finanse edilmesi ve devletin dolaylı vergi uygulamalarını arttırmasıdır (Baş, 2009: 64).

3.2.3. Türkiye’de Gelir Dağılımı Türleri

3.2.3.1. Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, ekonomide elde edilen gelirlerin mevcut bireyler arasında dağılımıdır. Türkiye’de gelir eşitsizliğinin bir göstergesi olan gini katsayısı 0,40 seviyesindedir. Bu oran Kuzey Avrupa ülkelerinde 0,25 seviyesinde iken, eski sosyalist ülkelerde 0,30 civarındadır. Karşılaştırmalı olarak bakıldığında Türkiye’de gelir dağılımının eşitsiz olduğu söylenebilir (Eğilmez, 2019: 117).

Tablo 3: Türkiye’de Gelir Gruplarının %20’lik Dilimlere Göre Karşılaştırması (1963–1988)

Gelir Grupları	1963 DPT	1968 DPT	1973 DPT	1978 Celasun	1983 Celasun	1986 TÜSİAD	1987 DİE	1988 KAMAR
En düşük %20	4,5	3,0	3,5	2,84	2,63	3,9	5,2	3,1
2. %20	8,5	7,0	8,0	7,33	6,13	8,4	9,6	9,0
3. %20	11,5	10,0	12,5	12,99	12,59	12,6	14,0	12,2
4. %20	18,5	20,0	19,5	22,13	21,39	19,2	21,2	16,6
En yüksek %20	57,0	60,0	56,0	56,5	54,71	55,9	50,0	59,1
Gini Katsayısı	0,55	0,56	0,51	-	0,52	0,46	0,43	-

Kaynak: Güçlü ve Bilen, 1995: 168.

Tablo 3’de 1963–1988 yılları arasındaki kişisel gelir dağılımı verilerine bakıldığında gelir dağılımının “eşitsiz” olduğu söylenebilir. Örneğin, 1963 yılında en

düşük gelirli %20'lik kesimin payının %4,5 iken, en yüksek gelirli kesimde ise bu oranın %57 olduğu görülür. 1987 yılında ise en düşük gelirli %20'lik kesimin payı %5'e çıkarken, en yüksek gelirli kesimin gelirden aldığı pay ise %50 seviyesine gerilemiştir. Bunlar “yüksek gelirli kesimden düşük gelirli kesime doğru sınırlı da olsa gelir transferinin varlığını gösterir” ve gini katsayısının %0,55'den %0,43'e gerilemesi de bunu destekler niteliktedir (Güçlü ve Bilen, 1995: 160).

Tablo 4: Türkiye’de Gelir Dağılımları (1994–2005)

Nüfus Dilimleri	1994 DİE	2000 DİE	2001 DİE	2002 DİE	2003 DİE	2004 DİE	2005 DİE
Birinci %20	4,9	6,1	6,1	5,3	6,0	6,0	6,1
İkinci %20	8,6	10,6	10,6	9,8	10,3	10,7	11,1
Üçüncü %20	12,6	14,9	14,9	14,0	14,5	15,2	15,8
Dördüncü %20	19,0	21,8	21,8	20,8	20,9	21,9	22,6
Beşinci %20	54,9	46,7	46,7	50,1	48,3	46,2	44,4
Toplam	100	100	100	100	100	100	100
Gini Katsayısı	0,49	0,40	0,40	0,44	0,42	0,40	0,38
E/A	11,2	7,6	7,6	9,5	8,1	7,7	7,3

Kaynak: Karabulut, 2006: 27.

Tablo 4’de 1994 yılında gini katsayısı 0,49 seviyesine yükselmiş ve gelir dağılımı giderek bozulmuştur. 2000 ve 2001 yıllarında bu katsayı yeniden 0,40 oranlarına gerilemiştir. Ancak 2002 yılında ekonomik krize bağlı olarak 0,44 oranına yükselmiştir. 2003 yılında ekonominin istikrarlı olması gini katsayısını da etkilemiş ve bunun 0,42 oranına düşerek devam ettiği görülmüştür (Karabulut, 2006: 28).

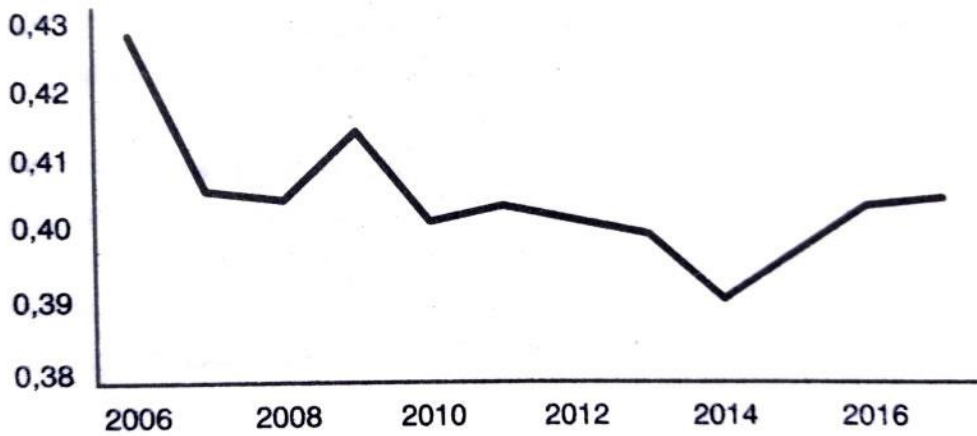
Tablo 5: Türkiye’de Gelir Dağılımları (2002–2017)

Yıllar	Gini Katsayısı	P80/P20
2002	0,440	-
2003	0,420	-
2004	0,400	-
2005	0,380	-
2006	0,428	9,6
2007	0,406	8,1
2008	0,405	8,1
2009	0,415	8,5
2010	0,402	7,9
2011	0,404	8,0
2012	0,402	8,0
2013	0,400	7,7
2014	0,391	7,4
2015	0,397	7,6
2016	0,404	7,7
2017	0,405	7,5

Kaynak: Eğilmez, 2019: 118.

Türkiye’nin gelir dağılımına ilişkin tarihsel sürecin görüldüğü Tablo 5’te 2013 yılından 2014 yılına geçişte gelir dağılımında bir parça düzelme oluşurken 2014 yılından 2015 yılına geçişte ise tersi bir durum gerçekleşmiş ve bozulmalar 2016 yılı ve sonrasında da devam etmiştir. Eşitsizliğin bir başka göstergesi olan P80/P20 sütununda ise yüksek ve düşük gelir grupları arasındaki fark görülür ve bu değerlerde 2014 yılına kadar bir düzelme mevcut iken sonrasında ise tekrar bozulma dikkat çekici olup gini katsayısının sonuçlarını teyit etmektedir (Eğilmez, 2019: 117, 118).

Grafik 11: Türkiye’de Gini Katsayısı Değişimi

Kaynak: Eğilmez, 2019: 118.

Grafik 11’de belirtildiği gibi Türkiye’de kişisel gelir dağılımının ölçümünde yararlanılan gini katsayısının 0,40 seviyelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 6: Türkiye’nin Gini Katsayısında Avrupa Sıralaması 2017

Sıra	Ülke	2017
1	Slovakya	0,232
2	Slovenya	0,237
3	İzlanda	0,241
4	Çek Cumhuriyeti	0,245
5	Norveç	0,25
6	Finlandiya	0,253
7	Belçika	0,260
8	Hollanda	0,271
9	Danimarka	0,276
10	Avusturya	0,279
11	İsveç	0,280
12	Macaristan	0,281
13	Almanya	0,291
14	Fransa	0,293
15	İsviçre	0,294
16	İrlanda	0,295
17	Hırvatistan	0,299
18	İngiltere	0,315
19	İtalya	0,327
20	Romanya	0,331
21	Yunanistan	0,334
22	Portekiz	0,335
23	Makedonya	0,336
24	İspanya	0,341
25	Sırbistan	0,386
26	Bulgaristan	0,402
27	Türkiye	0,404

Kaynak: Eğilmez, 2019: 119.

Tablo 6’da Türkiye’nin Avrupa ülkeleri içerisinde gelir dağılımının en eşitsiz olduğu görülmektedir.

3.2.3.2. Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı, üretim sürecinde yer alan emek, sermaye, doğal kaynak, girişimci gibi üretim faktörleri tarafından üretim süreci sonucunda yaratılan gelirden ücret, faiz, rant, kar şeklinde almış oldukları payların analizinde kullanılır (Eğilmez, 2019: 120). Türkiye’de ekonomi politikalarında görülen değişimler

neticesinde fonksiyonel gelir dağılımı da 1980'den önce ve 1980'den sonra olmak üzere iki kısımda incelenecektir.

3.2.3.2.1. Türkiye'de 1980'den Önce Fonksiyonel Gelir Dağılımı

1963'den önceki yıllara bakıldığı zaman Türkiye'de fonksiyonel gelir dağılımı kapsamında kapsamlı çalışmalar bulunmamaktadır. 1973 yılında DPT tarafından yapılan gelir dağılımı araştırmaları Tablo 7'de kar, faiz ve rant birinci grubu oluştururken, ücretler ikinci grubu ve son olarak küçük üreticiler ise üçüncü grubu oluşturur (Güçlü ve Bilen, 1995: 161, 162).

Tablo 7: Türkiye'de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (1973)

Gelir Grupları	Gelir Yüzdesi	Aile Yüzdesi	Gini Oranı	Aile Başına Ortalama Gelir (Bin TL.)
Kar, Faiz, Rant	41,2	16,5	0,58	49,3
Ücret	28,3	35,4	0,41	15,9
Küçük Üretici	30,5	48,1	0,44	12,8
Toplam	100,0	100,0	0,51	19,8

Kaynak: Güçlü ve Bilen, 1995: 168.

Tablo 7'de hanehalkının %16,5'i kar, faiz ve rant gelirleri kapsamında milli gelirden %41,2 oranında pay alırken, hanehalkının %35,4'ü ücret kapsamında milli gelirden %28,3 oranında pay almaktadır. Hanehalkının %48,1'inin ise küçük üretici kapsamında milli gelirden %30,5 oranında pay aldığı görülür. Dolayısıyla nüfusun büyük bir kesimini oluşturan küçük üreticilerin milli gelirden aldığı paylar kar, faiz ve rant kapsamında gelir elde eden hanehalkına oranla çok daha düşük seviyelerdedir. Diğer yandan küçük üreticilerin ortalama geliri 12.578 TL civarındayken kar, faiz ve rant kapsamındaki hanehalkının ortalama geliri 50.000 TL ile yaklaşık 5 kat daha düşüktür. Dağılım dengesine en yakın olarak ücretli kesim gösterilebilir. Bu eşitsizlikler üretim araçları mülkiyetinin eşitsiz dağılımından kaynaklanmaktadır (Güçlü ve Bilen, 1995: 162).

Tablo 8: Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı 1963–1980

Yıllar	Faktör Gelirleri İçindeki Paylar			Tarım Dışı Gelirlerin Payları		
	Tarımın Payı (%)	Ücret ve Maaş Payı (%)	Kâr, Faiz, Rant Payı (%)	Tarım Dışı Gelirler (%)	Maaş, Ücret Gelir (%)	Kâr, Faz, Rant (%)
1963	41,19	21,50	37,31	58,81	36,56	63,44
1964	38,67	23,72	37,60	61,33	38,68	61,32
1965	35,83	27,01	37,17	63,81	42,52	57,48
1966	36,19	27,13	36,68	63,81	42,52	57,48
1967	34,53	28,51	36,95	65,47	43,55	56,45
1968	32,44	29,31	38,25	67,56	43,38	56,62
1969	31,58	31,38	37,05	68,42	45,86	54,14
1970	31,08	31,15	37,77	68,92	45,20	54,80
1971	31,31	31,33	37,77	68,99	45,60	54,40
1972	30,32	31,57	38,11	69,68	45,31	54,69
1973	29,13	31,56	39,31	70,87	44,53	55,47
1974	30,20	29,77	40,03	69,80	42,65	57,35
1975	30,76	31,51	37,73	69,24	45,51	54,49
1976	31,28	32,73	35,99	68,72	47,62	52,38
1977	29,12	36,81	34,07	70,88	51,93	48,07
1978	26,66	35,19	38,15	73,34	47,98	52,02
1979	24,33	32,79	42,88	75,67	43,33	56,67
1980	23,87	26,66	49,47	76,13	35,02	64,98

Kaynak: Güçlü ve Bilen, 1995: 169.

Tablo 8’e göre 1963–1980 yıllarında faktör gelirleri kapsamında tarımın payının %41,2 oranından %23,9 oranına gerilediği görülmektedir. Ayrıca mevsim değişikliklerinin dikkate alınmadığı durumda 1963–1976 yıllarında tarım gelirlerinde yavaş bir düşüş yaşanmaktadır. Bu düşüş 1977 yılından sonra yüksek enflasyona bağlı olarak hızlanmıştır. Böylelikle tarımsal ürün fiyatları sanayi mamül fiyatlarına oranla geride kalmış ve tarım kesimi gelir kaybetmiştir. 1963–1969 yıllarına bakıldığında maaş ve ücretlilerin toplam gelirden aldıkları paylar sırasıyla %21 oranından %31 oranına yükselmiştir. 1977 yılında ise maaş ve ücretlilerin toplam gelirden aldıkları paylar en yüksek %36,8 seviyesine kadar artmıştır. Ancak 1980 yılında bu kesimin toplam gelirden aldıkları paylar en düşük %26,5 seviyesine kadar inmiştir. Faiz, rant ve kar grubunun toplam gelirden aldıkları paylara bakıldığında 1963 yılında %37,3 iken 1980 yılında %49,4 oranına yükselmiştir (Güçlü ve Bilen, 1995: 162).

Sonuç olarak 1980 öncesi döneme bakıldığında ücret paylarının artmasında 1963'den sonraki yıllarda yapılan “toplu iş sözleşmesi sistemi”nin hayata geçirilmesiyle sendika ve kamuoyundaki yüksek ücret talepleri etkili olmuştur. 1963–1967 döneminde reel ücretlerin verimlilikteki artışa oranla daha hızlı bir yükseliş sergilediği görülür. Ayrıca 1964–1965 yıllarında ücret artışlarının en yüksek seviyelere çıktığı da söylenebilir. 1970’li yıllarda uygulanan devalüasyon politikası sonrasında artan enflasyon karşısında ücret ve fiyat yarışı ortaya çıkmıştır. 1973 yılında yaşanan petrol fiyatlarında ve ekonomik yapıda görülen dalgalanmalar kişi başına düşen katma değer oranlarında azalmalara neden olmasına karşın, bu durum toplu pazarlık sistemleri sayesinde hemen ücretlere yansımamıştır. Ücret artışları ise 1977’li yıllara kadar devam etmiştir (Güçlü ve Bilen, 1995: 162).

3.2.3.2.2. Türkiye’de 1980’den Sonra Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra 1987’de DİE tarafından gelir dağılımına yönelik bir araştırma yapılmış ve gelir gruplarında dörtlü ayırım uygulaması ile diğer araştırmalardan ayrılması sağlanmıştır. Tablo 9’a bakıldığında toplam gelirden en büyük payın %52,6 oranı ile müteşebbislere ve ikinci en yüksek payın ise %27 ile ücretli kesime ait olduğu görülür. Bunları ise sırasıyla %13,3 oranla kira gelirleri ve %2 oranla faiz gelirleri takip etmektedir. Dolayısıyla gelir eşitsiz dağılmaktadır (Güçlü ve Bilen, 1995: 163).

Tablo 9: Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (1987)

Faktör Gelirleri	Kent (%)	Kır (%)	Toplam (%)
Ücret Gelirleri	34,36	16,97	26,99
Müteşebbis Geliri	44,08	76,19	52,9
Tarım	3,15	56,12	25,60
Ticaret	18,11	9,98	14,67
Hizmet	9,72	6,09	8,18
Kira (Gayrimenkul)	18,32	6,42	13,28
Faiz (Menkul Kıymet)	3,23	0,42	2,04

Kaynak: Güçlü ve Bilen, 1995: 169.

Tablo 10’da 1980–1990 yıllarında öncesinde zaten düşmekte olan tarımın payının 1980 sonrasında da düştüğü görülür. 1980 yılında tarımın toplam gelirden aldığı pay %23,8 oranındadır. Bu oran 1990 yılında ise %15,2 oranına kadar

gerilemiştir. Kar, faiz, rant grubunun payı da 1980 yılında %49,47 oranındayken 1990 yılında bu oranın %70,9 seviyelerine kadar çıktığı görülmektedir. Ücretli kesimin paylarının ise 1980 ve 1990 yıllarında sırasıyla %26,7 ile %13,9 oranında olduğu tespit edilir. Bunun nedenleri arasında çalışma hayatının kısıtlanması ve enflasyonun önlenmesi için kamu çalışan maaşlarının enflasyonun altında tutulması gösterilebilir (Güçlü ve Bilen, 1995: 163).

Tablo 10: Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (1980–1990)

Yıllar	Faktör Gelirleri İçindeki Paylar			Tarım Dışı Gelirlerin Payları		
	Tarımın Payı (%)	Ücret ve Maaş Payı (%)	Kâr, Faiz, Rant Payı (%)	Tarım Dışı Gelirler (%)	Maaş, Ücret Gelir (%)	Kâr, Faz, Rant (%)
1980	23,87	26,66	49,47	76,13	35,02	64,98
1981	23,06	24,57	52,36	76,94	31,94	68,06
1982	21,82	24,62	53,55	78,18	31,50	68,50
1983	20,52	24,78	54,69	79,48	31,19	68,81
1984	20,44	21,57	57,99	79,56	27,11	72,81
1985	19,08	18,54	62,08	80,92	23,28	76,72
1986	18,09	17,70	64,21	81,91	21,61	78,39
1987	17,06	17,00	65,04	-	-	-
1988	17,0	17,6	65,4	-	-	-
1989	15,4	14,8	69,8	-	-	-
1990	15,2	13,9	70,9	-	-	-

Kaynak: Güçlü ve Bilen, 1995: 169.

Tablo 11’de 2016 yılına bakıldığında en çok payın ücretlilere ait iken en düşük pay ise faize ait olup, ücret, rant ve faiz gelirlerinde bir azalma görülürken, kar gelirlerinde artış vardır. Dolayısıyla, ücret payı azalırken kar payının artması fonksiyonel gelir dağılımının bozulduğunu gösterir (Eğilmez, 2019: 120, 121).

Tablo 11: Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı (2006–2016)

Yıl	Ücret	Kar	Rant	Faiz	Sosyal Transfer	Diğer
2006	44,5	24,2	3,1	6,1	17,8	4,3
2007	43,8	23,2	4,1	7	18,2	3,8
2008	46	22,4	4,4	4,2	19,1	3,9
2009	46,5	20,4	5	5,3	19,6	3,2
2010	47,4	20,2	4,2	4,5	20,5	3,3
2011	48,4	21,4	3,9	3,8	19,4	3,2
2012	49,9	20,4	3,5	3,3	20	2,9
2013	51,5	19,6	3,3	3,1	19,7	2,7
2014	52,4	18,5	3,3	2,9	20,1	2,8
2015	52,5	18,8	3,3	2,6	20	2,8
2016	52,2	19,8	3,1	2,5	19,6	2,7

Kaynak: Eğilmez, 2019: 119.

3.2.4. Türkiye’de Gelir Dağılımını Etkileyen Ekonomi Politikaları

Gelir dağılımında eşitliği sağlamaya yönelik politikalar ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği için bunların etkileri de değişkenlik sergilemektedir. Gelir dağılımının düzeltilmesi için ülke ve sosyal yapıya ilişkin iyi bir analiz gerekir (DPT, 2001: 69, 70).

3.2.4.1. Ekonomik Süreç Politikaları

3.2.4.1.1. Maliye Politikaları

Türkiye’de uygulanan maliye politikalarının gelir dağılımına etkileri vardır (DPT, 2001: 74):

- Vergi politikalarında ağırlığın daha çok dolaylı vergilere verilmesi düşük gelirli kesimi gelir dağılımında olumsuz yönde etkiler.
- Girişimcilere yönelik muafiyetler ve istisnaların yüksek olması düşük gelirli kesimin aleyhine sonuçlanır.
- Ücretli kesime yönelik yüksek oranlı vergilerin varlığı ve asgari ücretlerin de yüksek oranda vergilendirilmesi düşük gelirli kesimi olumsuz yönde etkiler.

- Bütçe açıkları sonucunda piyasadan borçlanma girişimlerinde bulunulması özel kesimin yatırım ve istihdam oranlarında azalışlar yaratarak, ücretli kesimi olumsuz yönde etkiler.

3.2.4.1.2. Para Politikaları

Türkiye’de uygulanan para politikalarının gelir dağılımına etkileri vardır (DPT, 2001: 74, 75):

- Ekonomide mevcut para miktarlarının üretim artışlarına paralel biçimde artmaması uzun dönemde yüksek enflasyona neden olmaktadır. Sonuçta düşük gelirli kesim enflasyon karşısında olumsuz yönde etkilenmektedir.
- Kredi politikaları uygulamalarında yeterli düzeyde dikkate alınmayan gelir dağılımı hedefleri, sektörel ve bölgesel gelir dağılımını giderek bozmaktadır.
- Sermaye piyasası gelişmeleri ve özelleştirme yöntemlerinin sermayenin kamu ve girişimcilere kaynak aktarımında kullanılması da gelir dağılımını bozmaktadır.

3.2.4.1.3. Dış Ticaret Politikaları

Türkiye’de uygulanan dış ticaret politikalarının gelir dağılımına etkileri vardır (DPT, 2001: 75):

- İhracata yönelik teşvikler, girişimcilerin durumlarını iyileştirmekle birlikte, aşırı değerlenmiş kur politikasının ülkeyi fakirleştirmesine ve paylaşılabilen toplam gelirin de azalmasına yol açabilmektedir.
- İhracata yönelik büyümeyle emek yoğun mallarda uzmanlaşma ile artan ihracat ve büyüme sonucunda emek nispi olarak gerileyebilmektedir.

3.2.4.1.4. Fiyat Politikaları

Türkiye’de uygulanan fiyat politikalarının gelir dağılımına etkileri vardır (DPT, 2001: 75):

- KİT ürünlerine dahil malların imalatçılara ara malı olarak daha düşük fiyatlar ile verilmesine karşın, nihai mallarda yaşanan fiyat artışları sonucunda düşük gelirli kesimin aleyhine bir etki oluşmaktadır.

- Girdi fiyatlarındaki artışlara oranla tarımsal destekleme fiyatlarının daha az tutulması çiftçilerin aleyhine sonuçlanmaktadır.
- KİT ürünlerinin ve tarımsal destek politikalarının emek ve tarım dışı sektörlere kaynak aktarımı olarak kullanılması sonucunda bu kaynakların üretim yerine ranta ve tüketime dönüşmesi de gelir dağılımını büyük oranda etkilemektedir.
- Destekleme alımlarının ayrı biçimde fiyatlandırılması yerine her işletmeye aynı şekilde uygulanması, tarım sektörüne oranla gelir adaletsizliğinin büyük işletmeler lehine değişmesine neden olmaktadır.

3.2.4.2. Ekonomik Sistem ve Düzen Politikaları

3.2.4.2.1. Mülkiyet Düzenlemeleri Politikaları

Türkiye’de uygulanan mülkiyet düzenlemeleri politikaları gelir dağılımında etkilidir (DPT, 2001: 76):

- Nüfusun hızlı artmasına bağlı olarak küçük çiftçilerin arazilerinin parçalanması bireylerin mülksüzleşmesine neden olur ve gelir dağılımında düşük gelirli kesimini olumsuz yönde etkiler.
- Servet vergilerinin düşük olması sosyal adalet için kullanılan kaynakların yeterli olmasını engeller.

3.2.4.2.2. Piyasa ve Rekabet Politikaları

Türkiye’de uygulanan piyasa ve rekabet politikaları gelir dağılımında etkilidir (DPT, 2001: 76):

- Kamu kesimi tarafından yapılan zamlar tekелci ve oligopolistik yapıya sahip piyasalarda girişimcilerin gösteriş etkisine bağlı olarak ek kar elde etmelerine zemin hazırlar.
- Türkiye’de üretim ve satışlar piyasada daha çok belirli firmaların elinde yoğunlaştığı için gelir dağılımı bozulmaktadır. Bu yoğunlaşma ile elde edilen yüksek kar ve fiyatlar sayesinde tüketici kesiminden yüksek gelirli kesime doğru bir gelir transferi olur. Böylece gelir dağılımı düşük gelirli kesim aleyhine bozulur.

- Rekabet kurumunun çalışmasındaki aksaklıklar veya etkin çalışmadan uzak olması da (Türkiye’de mevcut rekabet anlayışı) gelir dağılımında bozulmalar yaratır.

3.2.4.2.3. İşgücü Piyasasına İlişkin Düzenlemeler

Türkiye’de işgücü piyasalarına ilişkin düzenlemeler gelir dağılımında etkilidir (DPT, 2001: 76):

- İşgücü piyasalarında sendikaların etkinsizliği ve örgütlenme düzeylerinin düşük olması önemli bir sorundur.
- Yüksek işsizlik, sendikaların etkinliğini azaltmakta; taşeronlaşma ve kaçak işçiliğin ortaya çıkması da gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir.

3.2.4.3. Ekonomik Yapı Politikaları

3.2.4.3.1. Yatırım ve Teşvik Politikaları

Türkiye’de yatırım ve teşvik politikalarının gelir dağılımına etkileri vardır (DPT, 2001: 77):

- 1980’li yıllardan sonra yatırımların azalması gelirin sektörel ve bölgesel olarak eşitsiz dağılımına neden olmuş ve işsizlik ve böylece, göçlerin giderek artması düşük ücretle çalışma isteğinde işsizler ordusu oluşturmuştur. Buna karşın vergi gelirlerinin düşük olması, gelir dağılımında dengeyi sağlayamamaktadır.
- Bölgesel gelişmişliği yüksek bölgelerin yatırım teşviklerinden daha büyük oranda yararlanması bölgesel gelişmişlik farkını artırmaktadır.
- Teknolojinin gelişmesiyle birlikte emek ve sermaye arasındaki ikame oranı da artmıştır. Artan ikame oranları, ücretlerin artması karşısında istihdamın yeterli oranda artmamasına veya istihdamın azalmasına yol açarak gelir dağılımı dengesini de bozmaktadır.

3.2.4.3.2. Eğitim Politikaları

Türkiye’de uygulanan eğitim politikaları gelir dağılımında etkilidir (DPT, 2001: 77):

- 1980’li yıllardan sonra eğitim politikaları uygulanırken eğitimde fırsat eşitliliğinin sağlandığı görülmemiştir. Çünkü iyi bir eğitim, yüksek gelire sahip olmanın bir karşılığıdır. Ancak, kırdan kente yapılan yoğun göçlerle birlikte eğitim düzeyi düşük kırsal nüfusun kentlerde düşük ücretlerle çalışması kaçınılmaz olmuştur.

3.2.5. Türkiye’ de Gelir Dağılımını Bozucu Faktörler

Türkiye’de gelir dağılımı eşit olmayıp, özellikle memur ve işçi sınıfının milli gelirden aldıkları pay (ücret payı) düşük iken sermaye sahiplerinin daha yüksek paylar (sermaye payı) aldıkları görülür. Ayrıca, nüfus artışı ile oluşan yüksek işsizlik, ücretlerin reel değer kayıpları, faiz gelirlerinin artması ile faizden kaçınan üretici kesimin üretimini durdurması, dolaylı vergilerin ağırlığının artması ancak bono ile tahvil gelirlerinin vergiden muaf olması veya vergi indirim uygulamaları söz konusudur. Tüm bunlar gelir dağılımında birçok unsurun etkisini gösterir (Öcal, 2008: 272, 273).

3.2.5.1. Vergi Yapısındaki Bozukluklar

Türkiye’de vergi gelirleri genellikle vergi dirençleri düşük ve toplanması nispeten kolay olan “dolaylı vergiler” den oluşur. Bunlar harcamalardan alınan vergiler ve işlemlerden alınan vergileri kapsar. Ancak bu vergilerin harcamalara dayanması gelir dağılımını bozabilmektedir. Çünkü, düşük gelirli kesimler, yüksek gelirli kesimlere göre toplam gelirlerinin daha büyük kısmını harcamaktadır. Zengin kesimler ise gelirlerinin düşük bir kısmını harcamaya ayırmakta ve daha çok tasarruf yapmaktadır. Böylece, dolaylı vergiler nispeten düşük gelirli kesimlerden daha fazla vergi alınmasına yol açtığından gelir dağılımı dengesini düşük gelirli kesimin aleyhine bozmaktadır (Eğilmez, 2019: 256, 257).

1980 yılı sonrası uygulanan vergi politikaları, gelir dağılımı dengesizliklerini arttırmakta ve bunlar birçok kanaldan etkili olmaktadır (Karabulut, 2006: 31):

- Vergi oranlarının payının düşürüldüğü ve iç borçlanmaya gidildiği görülür. Kamu borçlarının artması reel faiz oranlarını artırır ve faiz geliri elde edenlerin gelirleri artarken aynı zamanda yatırımlar azalabilir. Ayrıca, azalan emek talebi ekonomide işsizliği artırır.

- Eşitsiz veya bireylere özgü durumları dikkate almayan bir vergi türü olan dolaylı vergiler arttırılır ve bu ise gelir dağılımında eşitliği bozabilir.
- Bono ve tahvillerin vergilendirilmeden muaf tutulmaları da gelir dağılımını bozan bir başka unsurdur. Vergilerin azalması ile faiz ve rant geliri sağlayan bireylere daha fazla gelir elde etme şansı verildiğinden gelir dağılımı bozulabilmektedir.

3.2.5.2. Vergi Dilimleri

Gelir vergisinde bir diğer unsur “vergi dilimleri”dir. Bireylerin önceden belirlenen vergi dilimlerine göre vergi yükleri hesaplanmakla birlikte, bu dilimler belirlenirken enflasyon da dikkate alınmalıdır. Örneğin, enflasyon yüksek iken vergi dilimleri de enflasyon oranı kadar arttırılmalıdır. Aksi takdirde bireyler daha üst düzeydeki vergi dilimlerinden vergilendirileceklerinden vergi yükü artan bireylerin gelirleri azalacaktır. Türkiye’de vergi dilimlerindeki artışlar genelde enflasyon oranından daha *düşük* olduğu için düşük gelirli kesimin vergi yükü giderek artmakta ve gelir eşitsizliği yaşanmaktadır (Çelik, 2004: 78).

3.2.5.3. Yüksek Faiz Politikaları

1980’li yıllardan sonra Türkiye’de istikrar politikaları kapsamında yüksek faiz politikalarının uygulandığı görülür. Burada temel amaç tasarrufların artmasına bağlı olarak kullanılabilir fonları da arttırmaktır. Böylece, uzun vadede büyümenin hızlanması, ödemeler dengesinin iyileştirilmesi ve gelir eşitliğinin sağlanması şeklinde hedefler konulmuştur. Kısa vadede ise hedef sadece enflasyonu azaltmaktır. Ancak bu dönemde yüksek faiz politikaları ile enflasyonu azaltma çalışmaları başarısız olmuş ve yüksek enflasyon rakamları ile karşılaşmıştır. Bunların yanı sıra yüksek faiz oranlarıyla gelir dağılımı yüksek gelirli ve servet sahibi kesimin lehine bir etki yaratmış veya serveti belli kesimlerin ellerinde yoğunlaştırarak “tekelleşme” eğilimlerini hızlandırmıştır. Sonuçta yüksek faiz uygulamaları sonucu tasarruflarda artış, ekonomik büyümenin hızlanması, ödemeler bilânçosu açıklarının kapatılması şeklinde amaçlar benimsenmesine karşın, rantıye bir sınıf oluşmuş, yatırım oranları düşmüş ve düşük gelirli veya sabit ücretli kesim bunlardan olumsuz etkilenmiştir (Güçlü ve Bilen, 1995: 166; Karabulut, 2006: 32; Altınışık ve Peker, 2008: 108; Bükey ve Çetin, 2017: 108).

3.2.5.4. Yüksek İşsizlik Rakamları

Türkiye’de nüfus artışına bağlı olarak emek piyasasına dahil olan işgücünün payı da artmaktadır. Yüksek enflasyonlar nedeniyle yatırımların düşüşü de istihdamı azaltmakta ve işsizlik oranlarını arttırmaktadır. 2001 krizinden sonra işsizlik oranlarının artması gelir dağılımını emek kesiminin aleyhine etkilemekte ve gelir dağılımı dengesini bozmaktadır (Güçlü ve Bilen, 1995: 164; Eğilmez, 2019: 250).

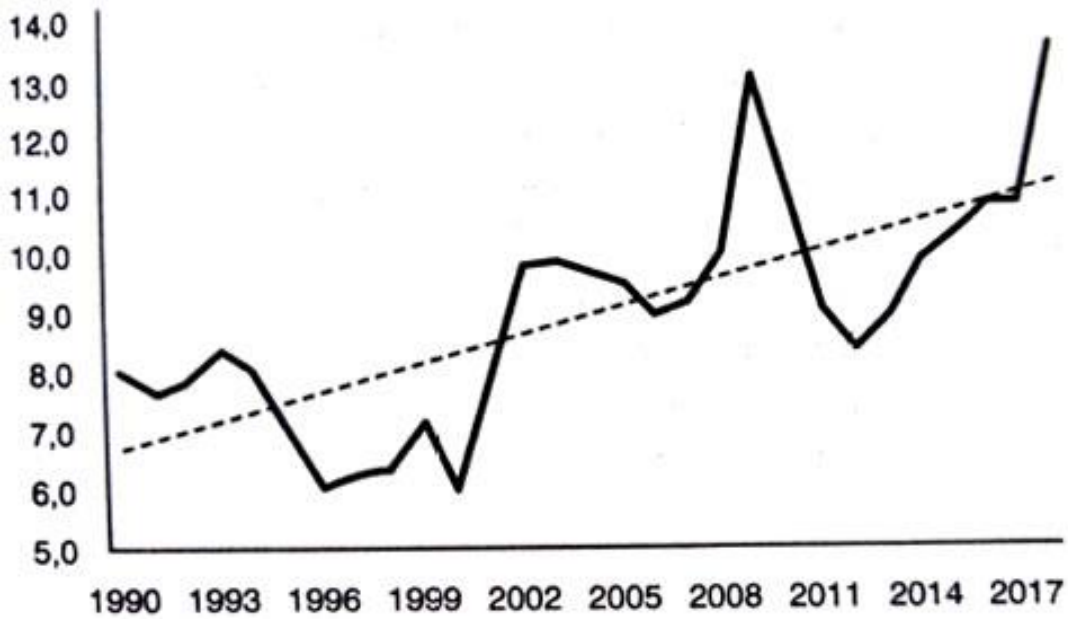
Tablo 12: Türkiye’de İşsizlik Rakamları (1990–2018)

Yıllar	İşsizlik Oranları (%)
1990	8,0
1991	7,7
1992	7,9
1993	8,4
1994	8,0
1995	7,1
1996	6,1
1997	6,3
1998	6,4
1999	7,2
2000	6,0
2001	7,8
2002	9,8
2003	9,9
2004	9,7
2005	9,5
2006	9,0
2007	9,2
2008	10,0
2009	13,1
2010	11,1
2011	9,1
2012	8,4
2013	9,0
2014	9,9
2015	10,3
2016	10,9
2017	10,9
2018	13,5
Ortalama	9,0
Ortalama (1990–2002)	7,4
Ortalama (2003–2018)	10,2

Kaynak: Eğilmez, 2019: 250.

Tablo 12’de Türkiye’nin 1990–2018 yılları arasındaki işsizlik seviyeleri gösterilmiştir. Türkiye’de işsizlik ortalamalarının %8,9 seviyelerinde olduğu görülmektedir. Bu oranın gelişmiş ülkelerde %6,7 seviyesinde olduğu söylenebilir. Türkiye’de 1990–2002 yıllarındaki işsizlik ortalamasının %7,4 seviyesinde iken 2003–2018 yıllarında ise bu oran %10,1 seviyelerindedir. Belirtilen dönemlerde ortalama işsizlik oranının gelişmiş ülkelere yakın bir seyir izlediği görülür (Eğilmez, 2019: 251).

Grafik 12: Türkiye’de İşsizliğin Seyri (1990–2018)

Kaynak: Eğilmez, 2019: 251

Grafik 12’de Türkiye’de 1990–2018 yılları arasındaki işsizlik seviyelerinin seyri gösterilmiştir. Buna göre işsizlik 2001 krizine kadar tek haneli rakamlarda seyrederken, 2001 krizi sonrasında çift haneli rakamlara ulaşmaktadır (Eğilmez, 2019: 251).

3.2.5.5. Enflasyon

Ekonomik istikrarsızların başında enflasyon gelir. Bu nedenle enflasyonla mücadelenin nasıl olacağı, ne zaman yapılacağı ve mücadelede kullanılan araçlar önemli yere sahiptir (DPT, 2001: 62). Uygulanan politikalar genelde bireylerin taleplerini düşürmekte ve enflasyon oranından daha düşük oranda artırılan ücretler bireylerin reel gelirlerini azaltmaktadır (Karabulut, 2006: 30, 31).

Tablo 13: Türkiye’de Enflasyon (1985–2018)

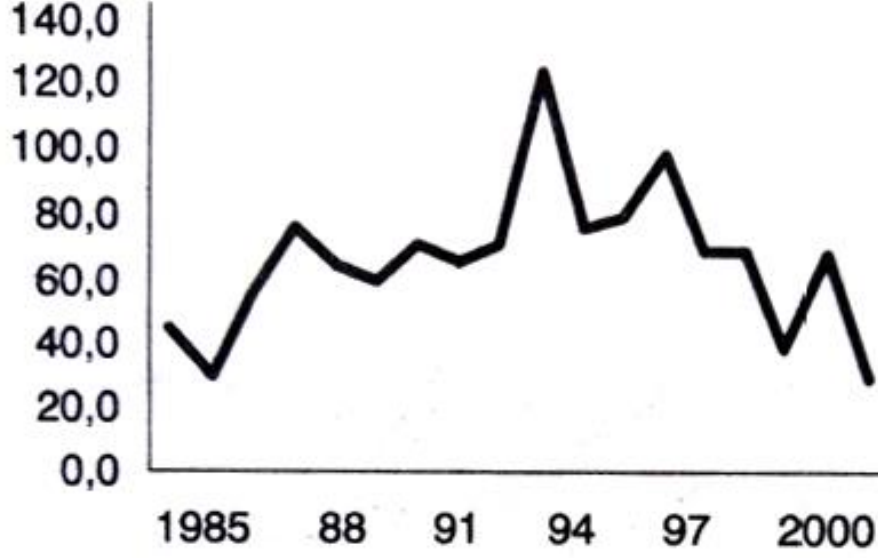
Yıllar	TÜFE	ÜFE	Dünya TÜFE
1985	42,2	38,2	16,6
1986	30,7	24,5	9,8
1987	55,0	48,9	18,5
1988	77,1	68,0	23,3
1989	64,3	62,3	24,7
1990	60,4	48,6	25,5
1991	71,1	59,2	18,9
1992	66,0	61,4	43,7
1993	71,0	60,3	43,1
1994	125,5	149,6	26,0
1995	76,1	65,6	12,7
1996	79,8	84,9	7,9
1997	99,1	91,0	5,9
1998	69,7	54,3	7,3
1999	68,8	62,9	5,1
2000	39,0	32,7	4,9
2001	68,5	88,6	4,0
2002	29,8	30,8	4,1
2003	18,4	13,9	3,6
2004	9,3	13,8	4,1
2005	7,7	2,7	4,0
2006	9,6	11,6	4,0
2007	8,4	5,9	5,3
2008	10,1	8,1	4,7
2009	6,8	5,9	3,2
2010	6,4	8,9	4,3
2011	10,5	13,3	4,7
2012	6,2	2,5	4,0
2013	7,4	7,0	3,3
2014	8,2	6,4	2,9
2015	8,8	5,7	2,8
2016	8,5	9,9	3,0
2017	11,9	15,5	3,3
2018	20,3	33,6	3,7
Ortalama	39,8	38,1	10,7
Ortalama (1985–2002)	66,5	62,9	16,8
Ortalama (2003–2018)	9,9	10,3	3,8

Kaynak: Eğilmez, 2019: 245, 246.

Tablo 13’te Türkiye için otuz dört yıllık enflasyon oranlarının ortalamasının TÜFE için 39,8, ÜFE için 38,1 ve dünya TÜFE için ise 10,7 olduğu görüldüğünden Türkiye’de ortalama TÜFE oranının ortalama dünya TÜFE oranından yaklaşık 4 kat

yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca 2003-2018 yılları arasında benzer olarak TÜFE oranı, dünya TÜFE oranının yaklaşık 2,6 katıdır.

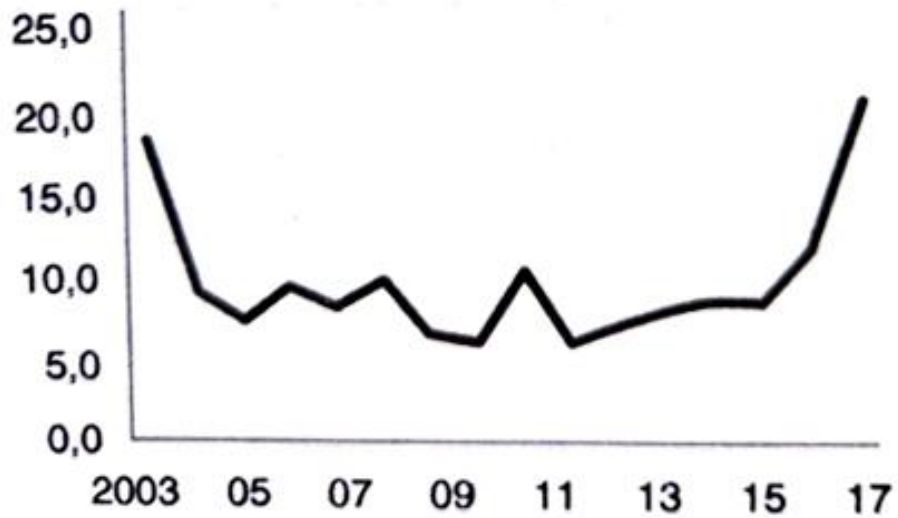
Grafik 13: Türkiye’de 1985–2002 Yıllarında TÜFE’nin Seyri

Kaynak: Eğilmez, 2019: 247.

1985–2002 döneminde Türkiye’de TÜFE’nin seyrinin görüldüğü Grafik 13’te 1994 yılında enflasyon oranlarının en yüksek seviyede iken 2001 yılında ekonomik kriz nedeniyle enflasyon oranında düşüş görülür (Eğilmez, 2019: 247).

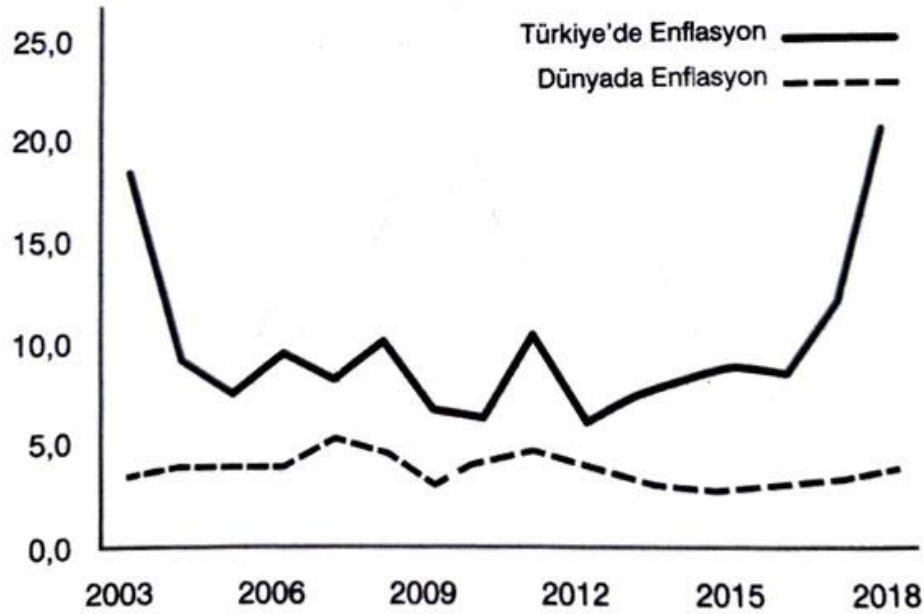
Grafik 14: Türkiye’de 2003–2018 Yıllarında TÜFE’nin Seyri

Kaynak: Eğilmez, 2019: 247.

2003–2018 döneminde Türkiye’de TÜFE’nin seyrinin gösterildiği Grafik 14’te, 2003 yılından itibaren enflasyon oranlarının tek haneli rakamlara düştüğü görülür. Ancak, bu düşüş 2015 yılından itibaren yerini yükselişe bırakmakta ve yeniden iki haneli rakamlara dönüşmektedir (Eğilmez, 2019: 247).

Grafik 15: Türkiye ve Dünya İçin TÜFE’nin Seyri (2003–2018)

Kaynak: Eğilmez, 2019: 248.

Türkiye ve dünya için TÜFE’nin 2003–2018 döneminde seyrinin yer aldığı Grafik 15’te, Türkiye’nin 2001 krizi sonrasında uygulamış olduğu yeni ekonomik programların katkılarıyla enflasyon oranlarının dünyadakine yakın seyretmekle birlikte, son yıllarda bunun bozularak aradaki farkın giderek açıldığı görülür (Eğilmez, 2019: 248).

3.2.5.6. Para Politikası Başarısızlıkları

Türkiye’de para politikasının temel amacının fiyat istikrarını sağlamak olup merkez bankası ve hükümetin işbirliği ile “enflasyon hedeflemesi” yöntemi uygulanmaktadır. Bu hedefe ulaşmada para politikası araçları kullanılır ve hedeflenen enflasyon ile gerçekleşen enflasyon farkı bu hedefin başarısını gösterir (Eğilmez, 2019: 248).

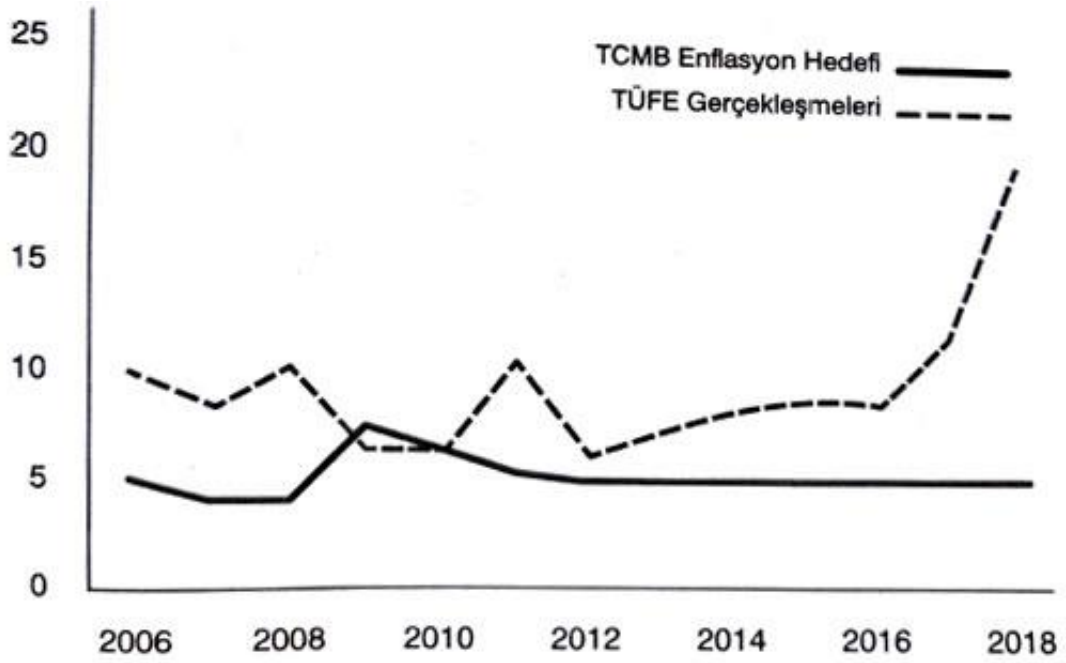
Tablo 14: Merkez Bankası Enflasyon Hedeflemesi ve Gerçekleşen Enflasyon Oranları

Yıllar	Enflasyon Hedefi (%)	Gerçekleşen Enflasyon (%)
2002	35	29,7
2003	20	18,4
2004	12	9,3
2005	8	7,7
2006	5	9,7
2007	4	8,4
2008	4	10,1
2009	7,5	6,5
2010	6,5	6,4
2011	5,5	10,4
2012	5	6,2
2013	5	7,4
2014	5	8,2
2015	5	8,8
2016	5	8,5
2017	5	11,9
2018	5	20,3

Kaynak: Eğilmez, 2019: 249.

Tablo 14’de TCMB’nin hedef ve gerçekleşen enflasyon oranları gösterilir.

Grafik 16: Türkiye’de Hedeflenen ve Gerçekleşen Enflasyon Oranları

Kaynak: Eğilmez, 2019: 249.

Grafik 16’da TCMB’nin hedef ve gerçekleşen enflasyon oranları görülür. 2009–2010 döneminde gerçekleşen enflasyon hedeflenen enflasyondan daha düşük olup, bu durum küresel kriz sonucunda yaşanan ekonomik çöküşlerin etkisiyle açıklanabilir. Ancak, Türkiye’nin enflasyonla mücadelesinin sadece görünüşte sürdüğünün ve temel amacının enflasyondan ziyade *büyüme* olduğu söylenebilir (Eğilmez, 2019: 250).

3.2.5.7. Eğitim Politikaları

Eğitim politikaları, gelir eşitsizliklerinin düzenlenmesinde etkili bir araçtır. Bir yandan iyi bir eğitim alabilen zengin kesim bulunurken, diğer yandan yetersiz seviyede eğitim alan düşük gelirli kesim vardır. Devletin eğitim politikaları ile fırsat eşitsizliğini önlemeye yönelik politikalar uygulamaması da bireylerin eğitim düzeylerinin farklı olmasına yol açmaktadır. Düşük seviyede eğitilmiş bireylerin daha düşük ücret düzeylerinde çalışması ve iyi eğitilmiş bireylerin daha yüksek ücretlerle çalışması ise gelir eşitsizliklerini giderek artıracaktır (Altınışık ve Peker, 2008: 108).

Türkiye, OECD ülkeleri arasında 1995–2004 döneminde eğitime yapılan harcamalarda en yüksek artışa sahiptir ve artan eğitim harcamaları gelir dağılımını iyileştirmektedir (Akça ve Ela, 2012: 253).

Tablo 15: Türkiye’de Toplam İşsizlik İçinde Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (2002–2007)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Lise Altı İşsizlik Oranı	57.6	57.8	56.2	57.7	58.6	58.0
Lise ve Dengi Okullar İşsizlik Oranı	26.5	28.1	28.4	26.0	25.7	25.1
Yükseköğretim Mezunu İşsizlik Oranı	10.8	11.6	13.1	13.9	13.2	14.6
Lise ve Dengi Okullar İstihdamı	3795	4207	4522	4568	4392	4474
Yüksek Öğretim Mezunu İstihdamı	2139	2418	3140	3140	2884	3612

Kaynak: Akça ve Ela, 2012: 254.

İşsizlik gelir dağılımını bozmakta ve bundan işsiz nüfus olumsuz etkilenmektedir. Tablo 15’te işsizlik genelde lise altı kesimde daha fazla artarken, lise ve dengi okul kesiminde ise azalmakta ve istihdamın giderek eğitilmişler lehine arttığı söylenebilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye’de istihdam olanağına sahip kesim daha çok eğitilmişlerden oluşmakta ve eğitim düzeyi ve işgücüne katılım oranı arasında doğru orantılı bir ilişki çıkmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça işsizlik riski de giderek azalmakta veya en düşük işsizlik oranı yükseköğretim seviyesindeki kesimde bulunmaktadır (Akça ve Ela, 2012: 254).

Tablo 16: Türkiye’de Eğitim Düzeyi ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç Profili (2010)

Kazanç (TL)	Erkek	Kadın	Toplam
İlkokul ve Altı	13.526	11.065	13.099
İlköğretim ve Ortaokul	13.505	10.949	13.043
Lise	16.907	15.049	16.414
Meslek Lisesi	22.195	17.109	21.280
Yüksekokul ve Üstü	35.383	31.437	35.383

Kaynak: Akça ve Ela, 2012: 254.

Eğitim bir yandan işsizlik riskini düşürürken diğer yandan kazanılan ücretleri artırmaktadır. Tablo 16’da eğitim düzeyinin artması hem erkek hem de kadın işgücü

için ücretlerin artmasını sağlamıştır. Gelir farkı daha çok lise ve üst seviyelerde daha yüksektir. Türkiye’de eğitim düzeyinin artması gelir düzeyini de arttırmakta ve eğitime yönelik harcamalar da giderek arttığından eğitimde kalite yükseldikçe gelir eşitsizliği düşmektedir (Akça ve Ela, 2012: 255).

3.2.5.8. Sendikal Faaliyet Kısıtlaması

24 Ocak kararlarına göre ihracat kapasitesi arttırılarak yurtiçi talebin kısılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, yatırım düşüşleri, fiyat artışları ve ücret gelirlerinin sınırlandırılması gibi uygulamalar yapılmıştır. Enflasyonun nedeni ücretlerdeki artışlar olduğu için ayrıca sendikal haklar da sınırlandırılmış ve böylece düşük gelirli veya ücretli kesimin gelirden aldığı pay azaltılmıştır (Güçlü ve Bilen, 1995: 165).

3.2.5.9. Tarım Gelirlerindeki Azalma

Türkiye’de fonksiyonel gelir dağılımına bakıldığında tarım kesiminin milli gelirden aldığı payın giderek azaldığı görülürken, bu kesimde çalışanların aynı oranda azalmadığı dikkati çekmektedir. Ayrıca, tarım kesiminde görülen gizli işsizlik sonucunda reel gelirlerin de giderek düştüğü görülür. Sonuçta gelir dağılımı da reel geliri azalan tarım kesiminin aleyhine bozulmaktadır (Karabulut, 2006: 32).

3.2.5.10. Servet Dağılımı

Gelir eşitsizliğinin temel nedenlerinden birisi servet eşitsizliğidir. Bu nedenle, bu eşitsizliklerin giderilmesinde servetten (arazi ve bina vs) alınacak “dolaysız servet vergisi” önem kazanmıştır. Servetin değeri giderek arttıkça gelir dağılımını da servet sahiplerinin lehine değiştirmekte ve gelir dağılımı bozulduğundan tasarruflar da yüksek gelirli kesimce yapılmaktadır. Sonuçta başlangıçta servetin büyük bir kısmını ellerinde tutan yüksek gelirli kesimin tasarruflarının artması servet miktarını yeniden arttırmakta ve gelir dağılımını eşitsiz kılmaktadır (DPT, 2001: 63).

3.2.5.11. Kayıt Dışı Ekonomi

Türkiye’de kayıt dışı (vergilendirilemeyen alanlar) ekonomi, kamu gelirlerine katkıda bulunmadığı ve verimliliğin azalttığı için piyasada rekabeti zorlaştırmış ve gelir eşitsizliği yaratmıştır (DPT, 2001: 61).

3.2.6. Türkiye’de Gelir Dağılımını İyileştirmede Yapılması Gerekenler

Türkiye’de gini katsayısının 0,40 seviyelerinde sabit bir seyir izlemesi gelir eşitsizliğinin varlığını gösterir (Eğilmez, 2019: 256). Buna bağlı olarak oluşan politik ve sosyo-kültürel sorunlar sonrasında yatırım, istihdam ve üretime yönelik artırıcı politikaların uygulanması gerekmektedir (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 159). Gelir eşitsizliği, ülkelerin yeterli beşeri sermayeye sahip olmalarını ve dolayısıyla büyüme artışını engellemektedir. Bu nedenle gelir dağılımında eşitsizliklerin azaltılması için bazı politikaların uygulanması gerekmektedir. Bunlar arasında işsizlik sigortası, sosyal yardım destekleri, asgari ücretler ve emeklilik ücretlerinde yüksek artışlar, dolaysız vergi uygulamaları, servetten alınan vergilerin arttırılması ve kayıt dışı ekonominin azaltılması sayılabilmektedir (Karabulut, 2006: 33; Baş, 2009: 65, 66; Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 45, 46).

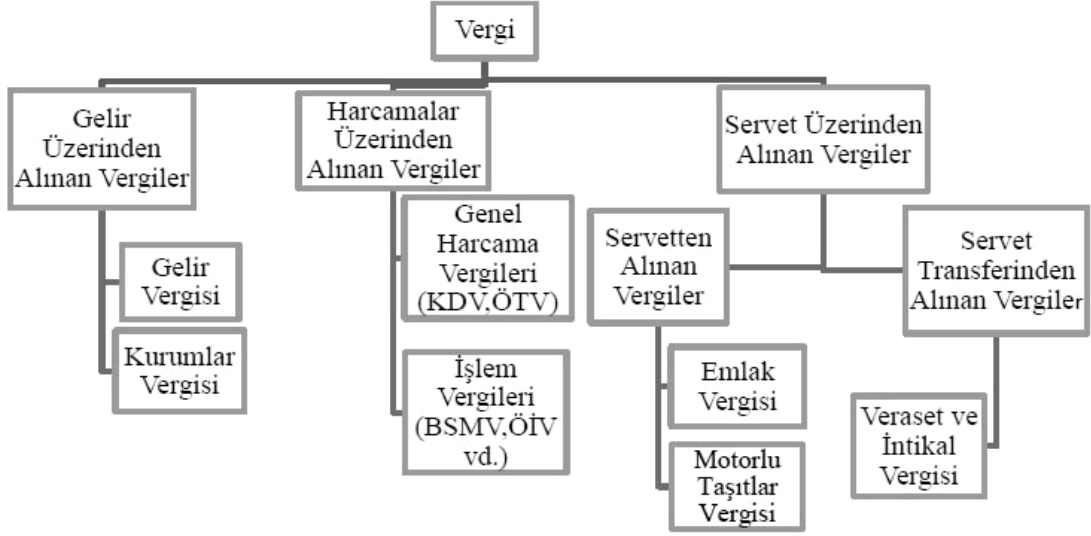
3.3. TÜRKİYE’DE SERVET

Türkiye’de servet eşitsiz biçimde dağılmış olup, ülkeler arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri farklı olduğundan servet vergileri farklılık sergilemektedir (Keskin, 2018: 34).

3.3.1. Türkiye’de Servet Üzerinden Alınan Vergiler

Türk vergi sisteminde veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ve emlak vergisi bulunmaktadır. Bu vergilerden ilk ikisi merkezi yönetim tarafından tahsil edilirken diğeri ise mahalli idare tarafından alınmaktadır (Ömür ve Gerçek, 2017: 207).

Şekil 4: Türk Vergi Sisteminde Vergi Türleri

Kaynak: Öz vd, 2014: 6.

Tablo 17: Türkiye’de Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Genel Bütçe Gelirleri İçindeki Payı (2006–2016)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oran (%)	2,65	2,84	2,83	3,09	3,18	3,35	3,25	3,04	3,19	3,24	3,21

Kaynak: Keskin, 2018: 37.

Tablo 17’de Türkiye’de 2006–2016 dönemlerinde alınan servet vergilerinin genel bütçe gelirleri içerisindeki payı gösterilmiştir. Bu oranın 2006–2009 döneminde yaklaşık %2 seviyelerinde olduğu görülür. Bunun nedeni 2007 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz olup, bu krizi hafifletmeye yönelik önlemlerden sonra 2009–2012 döneminde vergi gelirleri artmıştır (Keskin, 2018: 38).

Tablo 18: Türkiye’de Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Vergi Gelirleri İçerisindeki Değişimi (2006–2016)

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Oran (%)	2,65	2,84	2,83	3,09	3,18	3,35	3,25	3,04	3,19	3,24	3,21

Kaynak: Keskin, 2018: 38.

Tablo 18’de Türkiye’de 2006–2016 döneminde servet vergilerinin vergi gelirleri içindeki payı gösterilmiş ve bunun 2011 yılında en yüksek seviyeye ulaştığı görülmüştür. Bunun temel nedeni küresel ekonomik krizin yarattığı yüksek vergi artışlarıdır. Ancak vergi oranlarının genelde birbirine yakın olması uygulanan vergi politikalarının düzenliliğini göstermekle birlikte, gelir ve servet eşitsizliklerinin azaltılması için servet vergilerinin vergi gelirlerindeki payının artırılması gerekir (Keskin, 2018: 38, 39).

Tablo 19: Türkiye’de Veraset ve İntikal, Motorlu Taşıtlar ve Emlak Vergilerinin Toplam Servet Vergileri İçerisindeki Pay Dağılımı (2006–2016)

Yıllar	Veraset ve İntikal Vergisi	Motorlu Taşıtlar Vergisi	Emlak Vergisi
2006	2,64	66,42	30,94
2007	2,35	66,53	27,67
2008	2,48	67,93	29,58
2009	2,58	68,97	28,45
2010	2,72	63,57	33,71
2011	2,60	61,76	35,63
2012	2,78	63,74	33,48
2013	2,94	63,72	33,33
2014	3,24	58,95	37,80
2015	2,81	58,62	38,53
2016	3,57	57,60	38,82

Kaynak: Keskin, 2018: 39.

Tablo 19’da Türkiye’de 2006–2016 döneminde toplam servet vergileri içerisindeki veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ve emlak vergisinin oransal dağılımı gösterilmiştir. En yüksek oranlar motorlu taşıtlar vergisinde olup, onu sırasıyla emlak vergisi ve veraset ve intikal vergileri izlemektedir (Keskin, 2018: 40).

3.3.1.1. Veraset ve İntikal Vergisi

Türkiye’de veraset ve intikal vergisi ilk defa 1926 yılında yürürlüğe konulmuştur (Keskin, 2018: 34).

Tablo 20: Veraset ve İntikal Vergisinde Vergi Tarifesi (2020)

Matrah	Verginin Oranları (%)	
	Veraset Yoluyla İntikallerde	İvazsız İntikallerde
İlk 350.000 TL için	1	10
Sonra gelen 850.000 TL için	3	15
Sonra gelen 1.800.000 TL için	5	20
Sonra gelen 3.300.000 TL için	7	25
Sonra gelen 6.300.000 TL için	10	30

Kaynak: 51 Seri No'lu Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Genel Tebliği.

Veraset ve intikal vergisi, miras yoluyla alınan veraset ve ivazsız bir şekilde el değiştiren servetten alınan intikal vergisi şeklinde iki durumda uygulanmaktadır. Veraset ve intikal vergisi ölüme bağlı olarak ya da ölüm harici durumlarda kişiler arasında intikal eden menkul veya gayrimenkul malların vergilendirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca 2016 yılı verilerine bakıldığında veraset vergi oranları %1, %3, %5, %7 ve %10 şeklinde matraha göre değişerek uygulanmaktadır. İvazsız intikallerde ise bu oranlar %10, %15, %20, %25 ve %30 şeklinde matraha göre değişerek uygulanmaktadır (Keskin, 2018: 35, 36). Bu vergi hasılatının düşük olması nedenleriyle eleştirilmektedir (Kılıçaslan, 2011: 341).

Tablo 18 ve Tablo 19 ele alınarak 2013 yılı için yapılan bir çalışmada ise Almanya ve Türkiye arasındaki Veraset ve İntikal Vergisi matrahları karşılaştırılmıştır. Çalışmada veraset yoluyla intikal oranının 2013 yılındaki en düşük payı Türkiye’de %1 olarak görülürken bu oran Almanya’da %7 olduğu görülmüştür. Ayrıca ölen kişi ile miras edinen arasındaki akrabalık derecesinin uzaklaşması vergilerin oranını da artırmıştır. Ancak Almanya’da bu oran %50 oranına ulaşırken Türkiye’de ise bu oranın %30’da kaldığı görülmüştür. Bu durum Veraset ve intikal vergisi sonucunda kazanılan gelirlerin Türkiye’de Almanya’ya kadar oldukça düşük seviyede kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Öz vd, 2014: 10).

Tablo 21: Türkiye İçin Veraset ve İntikal Vergisinde Vergi Tarifesi (2013)

Matrah	Veraset yoluyla intikallerde vergi oranı (%)	İvazsız intikallerde vergi oranı (%)	
		Diğer kişilerden	Ana, baba, eş ve çocuklardan
İlk 350.000 TL için	1	10	5
Sonra gelen 850.000 TL için	3	15	7,5
Sonra gelen 1.800.000 TL için	5	20	10
Sonra gelen 3.300.000 TL için	7	25	12,5
Sonra gelen 6.300.000 TL için	10	30	15

Kaynak: Öz vd, 2014: 9.**Tablo 22:** Almanya İçin Veraset ve İntikal Vergisinde Vergi Tarifesi (2013)

Matrah	1. Sınıf Vergi Oranı (%)	2. Sınıf Vergi Oranı (%)	3. Sınıf Vergi Oranı (%)
Upto €75,000	7	15	30
€75,000 - €300,000	11	20	30
€300,000 - €600,000	15	25	30
€600,000 - €6.000.000	19	30	30
€6.000.000 - €13.000.000	23	35	50
€13.000.000 - €26.000.000	27	40	50
Over €26.000.000	30	43	50

Kaynak: Öz vd.,2014: 10.

Tablo 21 ve Tablo 22’de matrah dilimlerinin Türkiye’de 5 Almanya’da ise 7 olduğu görülür. Bu durumda ilk dilim için bir hesaplama yapıldığında Türkiye’de 1.900 TL değerinde vergi geliri elde edilirken Almanya’da ise TL cinsinden 12.390 TL vergi geliri elde edilmiş olacaktır. Bu durum Almanya’nın Türkiye’ye göre 6,5 kat daha fazla vergi aldığını göstermektedir. Sonuç olarak Türkiye’de uygulanan veraset

yoluyla intikal vergi oranının %4'ten başlaması ve artan oranlı olması gerekir (Öz vd, 2014: 10, 11).

Tablo 23: Veraset ve İntikal Vergisinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Oranı (%) (2006–2015)

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Belçika	1.4	1.4	1.4	1.4	1.5	1.5	1.6	1.8	1.6	1.6
Fransa	1.0	1.1	0.9	0.9	0.9	1.0	1.0	1.1	1.0	1.2
Birleşik Krallık	0.7	0.8	0.6	0.5	0.5	0.5	0.6	0.6	0.7	0.7
Türkiye	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1

Kaynak: Ömür ve Gerçek, 2017: 211.

Tablo 23'te 2006–2015 döneminde veraset ve intikal üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı AB ülkeleri ve Türkiye kapsamında gösterilmiştir. Türkiye'deki emlak vergisi oranlarının belirtilen AB ülkelerine kıyasla daha geride olduğu ve bu verginin oranlarının artırılmasının gerektiği görülür (Ömür ve Gerçek, 2017: 211).

3.3.1.2. Motorlu Taşıtlar Vergisi

Türk vergi sistemi kapsamında uygulanan bir diğer vergilendirme yöntemi motorlu taşıtlar vergisidir. Türkiye'de motorlu taşıtların eskimesine bağlı olarak çevreye yaşattığı olumsuz etkiler vergiler üzerinden dikkate alınmamış ve servet vergileri kapsamında değerlendirilmiştir (Ömür ve Gerçek, 2017: 209).

Türkiye, motorlu taşıtlardan kaynaklı hava kirliliğindeki artışı önlemelidir. Ayrıca yaşı yüksek araçların vergilendirilmesi durumda düşük gelir grubunda yaratacağı olumsuz etkiler ile çevre ve gelir dağılımına etkileri dikkate alınmalıdır (Öz vd, 2014: 11).

Türkiye'de motorlu taşıtlar vergisi uygulanırken araçların yaş ve silindir hacmi esas alınır ve böylece, vergide eşitsizlik oluşur. Bu nedenle vergilerin hesaplanmasında araçların silindir hacmi ve yaşı yerine araçların değerlerinin esas alınması ve değerine göre vergi alınması gerekir. Ayrıca araçların yol kullanımı ve

karbondioksit emisyon vergi sisteminin yürürlüğe konulması da önemlidir. Bu iki önerinin birlikte değerlendirilmesi gerekir (Öz vd, 2014: 16).

Tablo 24: Motorlu Taşıtlar Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Oranı (%) (2006–2015)

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Belçika	1.4	1.4	1.3	1.3	1.3	1.3	1.2	1.1	1.1	1.1
Fransa	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
Birleşik Krallık	1.1	1.2	1.2	1.4	1.4	1.3	1.3	1.3	1.2	1.2
Türkiye	1.9	2.0	2.0	2.0	1.9	1.8	1.8	1.7	1.7	1.7

Kaynak: Ömür ve Gerçek, 2017: 212.

Tablo 24’te 2006–2015 yılları arasında motorlu taşıtlar üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı AB ülkeleri ve Türkiye kapsamında gösterilmiş ve bu oranların Türkiye’de daha yüksek olduğu görülür (Ömür ve Gerçek, 2017: 212).

3.3.1.3. Emlak Vergisi

Türkiye’de emlak vergisi kapsamında gayrimenkuller yer alır ve bunlar bina ve arazi vergisi şeklinde ikiye ayrılır. Ülke sınırlarında yer alan binalar bina vergisinin konusu iken, arazi ve arsalar ise arazi vergisinin konusudur (Ömür ve Gerçek, 2017: 208). Emlak vergisi kanunu kapsamında verginin miktarı mükellef tarafından hesaplanır ve dört yılda bir beyannameler belediyelere sunularak verginin tahsilatı yapılır (Keskin, 2018: 36, 37). Taşınmazların vergiye esas değerlerinin belirlenmesi büyük sorun teşkil etmektedir. Şöyle ki taşınmazların değerini etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Binalardaki farklılıklar, şehirlerin farklılığı veya köyden köye değişen farklılıklar bunlardan bir kaçını oluşturmaktadır. Hatta aynı şehir içerisinde farklı semtlerde yer alan taşınmazların da değerlerinin büyük oranda değişmesi bu sorunun bir parçasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla verginin konusunu oluşturan taşınmazların değer tespitlerinde ortaya çıkan sorunlar mevcut taşınmaza yönelik vergi ve harçların verimliliğini de azaltmakta ve bu ise vergide eşitliğin sağlanmasını güçleştirmektedir (Öz vd, 2014: 14).

Tablo 25: Emlak Vergilerinin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Oranı (%) (2006–2015)

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Belçika	8.9	8.9	9.2	10.2	9.8	9.5	9.7	9.7	9.6	9.5
Fransa	4.8	4.8	4.9	5.6	5.6	5.6	5.6	5.7	5.7	5.7
Birleşik Krallık	2.9	2.8	2.8	3.0	3.0	3.0	2.9	2.9	3.0	3.0
Türkiye	0.8	0.7	0.7	0.8	0.9	1.0	0.9	0.8	1.0	1.0

Kaynak: Ömür ve Gerçek, 2017: 210.

Tablo 25’te 2006–2015 yılları arasında emlak üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı AB ülkeleri ve Türkiye kapsamında gösterilmiştir. Türkiye’de bu vergi oranlarının AB ülkelerinin gerisinde kaldığı görülür ve mevcut vergi oranlarının artırılması gerekir. Bu şekilde vergi gelirleri arttırılabilecektir (Ömür ve Gerçek, 2017: 210).

3.3.2. Türkiye’de Servet Dağılımı

Literatürde servet dağılımı sınırlıdır ve bunun temel nedeni verilerin yetersiz olması olup, bu durum servet eşitsizliğinin olmadığı yönünde bir algı yaratmaktadır (DPT, 2001: 64). Ancak, Türkiye’de gelir eşitsizliklerinin düzeyinin sabit bir seyir izlediği söylenebilmekle birlikte servet eşitsizlikleri giderek artmaktadır (Öniş ve Özçelik, 2019: 269).

Tablo 26: Gelişmiş Ülkelerde ve Yükselen Ekonomilerde Hanehalkı Servetindeki Değişimler

2015–2016	Toplam Hanehalkı Servetindeki Değişim (%)	Kişi Başına Düşen Servet Miktarındaki Değişim (%)
Türkiye	-5.50	-7.10
ABD	2.00	0.90
Almanya	2.80	2.80
Fransa	1.30	0.90
Brezilya	4.10	2.60
Hindistan	-0.80	-2.80
Çin	-2.80	-3.70
Rusya	-15.00	-14.40
Güney Afrika	-3.40	-4.00

Kaynak: Öniş ve Özçelik, 2019: 270.

Yüksek büyüme seviyelerinin sürdürülebilir olmaması nedeniyle Türkiye, yakın-BRIC şeklinde sayılan ülkeler arasında yer almıştır. Ayrıca, son yıllardaki ekonomik ve siyasi gelişmeler sonucu ülkenin devlet kapitalizmine yönelmesi de servet eşitsizliklerini giderek arttırmıştır. Tablo 26’da Türkiye’de hanehalkı servet miktarındaki değişim ile kişi başı servet miktarındaki değişimin negatif yönde seyrettiği görülmektedir. Ülkenin durumunun yüksek eşitsizlik seviyelerine sahip olan ülkeleri geride bırakacak seviyede olduğu görülmektedir (Öniş ve Özçelik, 2019: 270).

Tablo 27: Servet Eşitsizliğinin En Yüksek Olduğu Ülkelerin Siyasi Rejimleri

Servet Eşitsizliğinin En Yüksek Olduğu Ülkeler	%10'luk Kesimin Serveti	Polity Puanı (2017)	Freedom House Puanı (2018)
Rusya	84.8%	4	20
Türkiye	77.7%	-4	32
Endonezya	77.2%	9	64
Filipinler	76.0%	8	62
Tayland	75.0%	-3	32
ABD	74.6%	8	86
Hindistan	74.0%	9	77
Brezilya	73.3%	8	78
Peru	73.3%	9	73
Mısır	73.3%	-4	26
İsviçre	71.9%	10	96
Arjantin	71.8%	9	83
Malezya	71.8%	5	45
Güney Afrika	71.7%	9	78
Şili	68.9%	10	94

Kaynak: Öniş ve Özçelik, 2019: 271.

Tablo 27’de freedom house puanlamasında 100 en özgür olan ülkeyi ifade ederken 0 ise en az özgür olanı gösterir. Polity puanlamasında 10 en demokratik olanı belirtirken -10 ise en az demokratik olana karşılık gelir. Burada özgür ve demokrat

olanlar ABD ve Hindistan iken, özgür ve demokrat olarak sınıflandırılmayan Tayland ve Mısır'dır. Bu bağlamda ülkelerdeki mevcut siyasi rejimlerin doğrudan servet dağılımında etkisinin *olmadığı* söylenebilir. Çalışmalar demokrasinin daha eşitlikçi bir servet dağılımı yarattığını gösteremez iken, demokrasinin olmadığı ülkelerde ise servet eşitsizliklerinin varlığını söyleyememektedir. Ancak, servet eşitsizlikleri ve mevcut siyasi rejim arasında bir ilişki olduğunu söylemek güç olmakla birlikte, stratejik kapitalizme yönelen devletlerde siyaset ile servet dağılımı arasında çift yönlü bir ilişki beklenebilmektedir. Örneğin, Türkiye ve Rusya gibi devlet kapitalizminin olduğu ülkelerde ekonomi politikalarının ani değişimleri sonucu servet toplum aleyhine olacak biçimde dağılabilmektedir (Öniş ve Özçelik, 2019: 270-272).

SONUÇ

Gelir dağılımı ve servet dağılımı konusu uzun yıllar boyunca üzerinde çok tartışılan konulardan birisidir. İktisatta yıllardır gündemde olan gelir eşitsizliği büyümenin varlığı için gerekli bir koşul iken eşitliği savunan kesimler tarafından eleştirilmektedir. Dünya nüfusunun büyük bir kısmının açlık sınırı altında yaşadığı ve küçük bir kısmının dünya gelirinin üzerinde gelir elde ettiği görülür.

Gelir ve servet dağılımı, birbirlerini etkileyen iki kavramdır. Yüksek gelirli kesimin düşük gelirli kesime göre daha yüksek tasarruf yapabilme kapasitesi vardır. Ayrıca yüksek servetli kesim, düşük servetlilere göre servet üzerinden daha yüksek kazançlar elde edebilmekte ve tasarruf artışına bağlı olarak da servet kazançları da artmaktadır. Bu durum ise gelir dağılımı dengesini yeniden değiştirmektedir.

Dünyada ve ülkelerde gelir ve servet eşitsizlikleri son yıllarda giderek artmakta ve bu konuda etkili birçok unsur bulunmaktadır. Bu eşitsizliklerin giderek artması ekonomik ve sosyal konularda olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Bilindiği gibi büyüme tek başına gelir ve servet dağılımı dengelerini sağlayamamakta ve bu dengeler için devlet müdahalesi gerekmektedir. Dolayısıyla, devletler ekonomik kalkınma ve büyümeyi sağlama amaçlarının yanı sıra gelir ve servet eşitsizliklerini azaltmaya da yönelmektedirler. Uygulanan politikalar arasında para ve maliye politikaları başı çekmektedir.

Türkiye’de gelir ve servet eşitsizliklerinin dünyadaki diğer ülkelerden yüksek olduğu görülür. Bunun temel nedenleri arasında “yüksek enflasyon, vergileme sisteminin gelişmemiş ve adaletsiz olması, yüksek borçlar, nüfus artış hızının yüksek olması ve kayıt dışı ekonomi” sayılabilmektedir. Örneğin, 1980’li yıllardan sonra uygulanan politikalar ile bütçe açıkları, iç borçlanma, esnek olmayan vergi politikaları, ücretlerdeki ve faizlerdeki yüksek artışlar dağılım eşitsizliklerini giderek artırmıştır. 1990’lı yıllara gelindiğinde işsizlik, yüksek enflasyon oranları, aşırı borçlanma ve seçim ekonomilerinin varlığı ile birlikte kamu gelir ve gider dengesi de bozulmuştur. Ayrıca yüksek oranda vergi muafiyet ve istisnalar da eşitsizliklere yol açmıştır. Devlet sosyal güvenlik hizmetlerini daha yaygın ve kaliteli hale getirerek bu eşitsizlikleri azaltmalıdır. Dağılım dengesizlikleri ekonomik ve sosyal alanda birçok sorunu beraberinde getirebildiğinden, enflasyonun kontrol altına alınması,

vergilendirme sisteminin geliştirilmesi ve kayıtdışı ekonominin varlığının azaltılması gibi çok boyutlu politikalar uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. (2015). “Türkiye’de Gelir Dağılımı”. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 42-59.
- Acun, S. (2019). “OECD Ülkelerinde Gelir Dağılımının Belirleyenleri”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 217-224.
- Akalin, G., ve Uzgören, E. (2019). “Kurumsal Kalitenin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler için Ampirik Bir Analiz”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1), 201-224.
- Akça, H., ve Ela, M. (2012). “Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Değerlendirmesi”. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 241-260.
- Akın, F. (2015). “Gelir Dağılımı Ve Gelir Dağılımına Müdahale Gereği”. *İş ve Hayat*, 1(1), 9-24.
- Aksoğan, G., ve Elveren, G. Y. (2012). “Türkiye’de Savunma, Sağlık ve Eğitim Harcamaları ve Gelir Eşitsizliği (1970–2008): Ekonometrik Bir İnceleme”. *Sosyoekonomi*, 17(17), 263-280.
- Altınışik, İ., ve Peker, H. S. (2008). “Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2008(2), 101-118.
- Alvaredo, F., Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., ve Zucman G. (2018a). *Dünya Eşitsizlik Raporu* (çev. H. Koçak Cimitoğlu). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 2018’de yayımlandı).
- Alvaredo, F. , Chancel, L. , Piketty, T. , Saez, E. , Zucman, G. (2018b). “Dünya Eşitsizlik Raporu Özet”, <https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-summary-turkish.pdf>, (Erişim: 30.08.2021).
- Artan, S., ve Kalaycı, C. (2014). “Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(2), 69-88.
- Atkinson, A. B. (2018). *Eşitsizlik: Ne Yapılabilir?* (çev. Ö. Limanlı ve E. Kaya). Efil Yayınevi. (Kitabın orijinali 2015’te yayımlandı).

- Ayyıldız, F. V. (2017). “Gelir Adaletsizliğinin Sebeplerinin Araştırılması: Ampirik Analiz”. *Karadeniz Uluslar arası Bilimsel Dergi*, 34(34), 131-141.
- Bağlı, M. S. (2011). “Etkinlik-Eşitlik Çelişkisi Bağlamında Yeniden Dağıtım Politikalarının Sosyal Refah Üzerindeki Etkisi”. *Maliye Dergisi*, (161), 259-282.
- Barışık, S., Bursal, M., ve Tekgün, B. (2019). “Ekonomik Refah Artışında Kişi Başına Gelir-Servet Tartışması”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 39-53.
- Baş, K. (2009). “Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 49-70.
- Birinci, N., ve Akyazı, H. (2017). “Düz Ve Artan Oranlı Kişisel Gelir Vergisi Tarifelerinin Ekonomik Etkileri”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 45-60.
- Bükey, A. M., ve Akgül, O. (2019). “Teknoloji Transferlerinin Gelir Dağılımına Olan Etkisi: Türkiye Örneği”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-8.
- Bükey, A. M., ve Çetin B. I. (2017). “Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi”. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 103-117.
- Canbey, Ö. V. (2014). *Gelir, Servet ve Yoksulluk* (1. Basım). İstanbul: Cinius Yayınları.
- Çalışkan, Ş. (2010). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk”. *Sosyal Siyaset Konferansları*, (59), s.89-132.
- Çelik, A. (2004). “AB Ülkeleri Ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılım”. *AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği, Çalışma ve Toplum Dergisi*, (3), 53-91.
- Çelikel, D. A. (2004). “Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 3(6), 215-239.
- Çetin, B. I. (2013). “İktisadi Sistemler Bağlamında Gelir Dağılımı - Kredi Ekonomisi İlişkisi Ve Türkiye”. *ÇSGB Yayınları*, Yayın (41).

- Dağdemir, Ö. (1998). “Ekonomik Kalkınma Sürecinde Gelir Eşitsizliği Sorunu ve Makroekonomik Göstergeler”. *Ekonomik Yaklaşım*, 9(30), 41-58.
- Değer, K. (2006). “Ticari Liberalizasyon ve Gelir Dağılımı: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Analiz”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2(61), 63-87.
- Demirgil, B. (2018). “Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 118-131.
- Dişbudak, C., ve Süslü, B. (2007). “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımını Belirleyen Makroekonomik Faktörler”. *Ekonomik Yaklaşım*, 18(65), 1-23.
- Doğan, C., ve Tek, M. (2007). “Türkiye’de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 93-119.
- DPT, (2001). “Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_GelirDagilimi.pdf, (Erişim: 28.08.2021).
- Eğilmez, M. (2019). *Türkiye Ekonomisi*. (1. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Emin, E. (2016). “Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu”, <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-kuresel-adaletsizlik-dunya-yoksulluk-ve-esitsizlik-raporu.pdf>, (Erişim: 28.08.2021).
- Emin, E. (2018). “Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu”, <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-kuresel-adaletsizlik-dunya-yoksulluk-ve-esitsizlik-raporu-2018.pdf>, (Erişim: 28.08.2021).
- Erçakar, M. E., ve Güvenoğlu, H. (2018). “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış”. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2018(1), 38-53.
- Ersezer, D. (2006). “Gelir Dağılımı Politikası Ve Araçları”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 255-268.
- Fahlıoğulları, M., Uzun, G., Yıldız, G., ve İftar, Ü. (2018). “Ücret Politikaları ve Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri”. *Uluslararası Bankacılık, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(1)17-50.
- Filiztekin, A., ve Çelik, M. A. (2010). “Türkiye’de Bölgesel Gelir Eşitsizliği”. *Megaron*, Cilt 5, Sayı 3, 116-127.

- Güçlü, S., ve Bilen, M. (1995). “1980 Sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler”. *Yeni Türkiye Dergisi*, (6), 160-171.
- Gülmez, A., ve Altıntaş, N. (2015). “Türkiye’de Ticaret Açıklığı ve Enflasyonun Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(9), 31-43.
- Hacıtahiroğlu, K., ve Aydoğan, E. (2016). “ Gelir Dağılımının Asgari Ücretler Ve Çalışma Saatleri Açısından Değerlendirilmesi”. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 148-167.
- Hazman, G. (2011). “Türkiye’de Gelir Dağılımında Adalet Ve Sosyal Güvenlik Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi”. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 205-216.
- Hepaktan, C. E., ve Alkaya A. (2001). “Türkiye’de Gelir Dağılımının Bölgesel Yönden İncelenmesi”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 8(2), 39-54.
- Kanberoğlu, Z., ve Arvas, M. A. (2014). “Finansal Kalkınma ve Gelir Eşitsizliği: Türkiye Örneği, 1980–2012”. *Sosyoekonomi*, (21), 105-122.
- Karabıyık, C., ve Dilber, İ. (2016). “Gelir Eşitsizliği ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İlişkisi: Panel Veri Analizi”. *Journal of Yaşar University*, 11(44), 316-325.
- Karabulut, T. (2006). “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmalarının Analizi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9(1-2), 21-36.
- Karataş, M. (2019). “Gelir Dağılımının Teorik Yapısı”. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(21), 52-79.
- Karpat, G. (2001). “Hanehalkı Geliri ile Serveti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Eskişehir İline Ait Bir Uygulama”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 81–100.
- Keskin, N. (2018). “Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payısal Gelişimi (2006–2016)”. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 32-42.

- Kılıçaslan, H. (2011). “Veraset Vergisini Kaldırmak: Kayıt Dışı Ekonomi Bağlamında Bir Değerlendirme ve Yeni Bir Düzenleme Önerisi”. *Maliye Dergisi*, (161), 337-346.
- Kubar, Y. (2011). “Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994–2007) Analizi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 227-246.
- Kuştepe, Y., ve Halaç, U. (2004). “Türkiye’de Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(4), 143-160.
- Milanovic, B. (2018). *Küresel Eşitsizlik: Küreselleşme Çağı İçin Yeni Bir Yaklaşım* (çev. M. Uzbay ve M. Pirili). Efil Yayınevi. (Eserin orijinali 2016’da yayımlandı).
- Oktay, D. S. (2019). “Enflasyon ve İşsizliğin Gelir Eşitsizliği Üzerine Asimetrik Etkisi: Türkiye Örneği”. *International Conference On Eurasian Economies, Session 1A: Makroekonomi*, 11–20.
- Öcal, F. M. (2008). “1980 Sonrası Uygulanan Gelir Dağılımı Politikaları İle Gelir Dağılımının Değişimi ve Türkiye Ekonomisine Olan Etkileri”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1-2), 263-278.
- Ömür, Ö. M., ve Gerçek, A. (2017). “Türkiye ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Servet Vergilerinin Karşılaştırılması”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 197-216.
- Öniş, Z., ve Özçelik, E. (2019). “Küreselleşme, Servet Eşitsizliği ve Demokrasi Üçgeni Üzerine”. *Çalışma ve Toplum*, (60), 259-278.
- Öz, E., Kutbay, H., ve Buzkıran, D. (2014). “Türk Servet Vergisine Modern Bir Yaklaşım”. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 2(4), 1-19.
- Öz, S. (2019). “Gelir Dağılımında Gini Katsayısı Ve P80/P20 Oranı Arasındaki İlişkiler: 2000–2016 Dönemi Türkiye Örneği”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 587-605.
- Öztürk, N. (2010). “Klasik ve Neoklasik İktisatta Gelir Bölüşümü”. *Çalışma ve Toplum*, 1(24), 59-90.

- Piketty, T. (2014). *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital* (çev. H. Koçak). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 2013'te yayımlandı).
- Şahbaz, A., Gömleksiz M., ve Kaleci F. (2017). Gelir Eşitsizliğini Azaltmaya Yönelik Kamu Politikaları Üzerine Ampirik Bir İnceleme: Seçilmiş OECD Ülkeleri Örneği., S. Koç, S. Y. Genç ve K. Çolak. *Dünden Bugüne Ekonomi Yazıları*. Birinci Baskı. Kocaeli. Umuttepe Yayınları, 290-305.
- Şengür, M., ve Taban, S. (2016). "Gelir Dağılımı-Tasarruf İlişkisi: Türkiye'de Hanehalkı Gelir Türünün Tasarruflar Üzerindeki Etkisi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 49-71.
- Şerbetçi, G. (2014). " Türkiye'de Uygulanan Finansal Politikaların Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 93-116.
- Stiglitz, J. E. (2014). *Eşitsizliğin Bedeli* (çev. O. İşler). İletişim Yayıncılık. (Eserin orijinali 2012'de yayımlandı).
- Topuz, S. G., ve Dağdemir, Ö. (2016). "Ekonomik Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Kuznets Ters-U Hipotezi'nin Geçerliliği". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(3), 115-130.
- Topuz, S. G., ve Yıldırım, K. (2017). "Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 57-71.
- Tunalı, H., ve Çetinkaya, H. (2019). "Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkisi: G7 Ülkeleri Panel Veri Analizi". *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 4(10), 224-237.
- Ulusoy, A., Karakurt, B., ve Akbulut, E. (2015). "Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye'de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi". *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 45-75.
- Ulutürk, S., ve Ersezer, D. (2005). "Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü". *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (47), 88-105.
- Uysal, Y. (2007). "Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye'de Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 248-292.

- Yanar, R., ve Şahbaz, A. (2013). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(3), 55-74.
- Yaşar, E., Yaşar, M., ve Araştırmacı, B. (2017). “Yaşlanan Nüfus ve Küresel Servet”. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, (4), 101-112.
- Yıldız, A., ve Demir, M. (2019). “Vergi Cennetleri ve Küresel Gelir Eşitsizliği”. *Maliye Dergisi*, (176), 329-354.
- Yüce, M. (2002). “Türkiye’de Gelir Dağılımı Bozukluğunun İzlenen Kamu Gelir ve Harcama Politikaları ile Bağlantısı”. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 1-38.

EKLER

Ek 1: Gelir Eşitsizliğini Test Eden Çalışmalar

ÇALIŞMA	DÖNEM	ÜLKE	SONUÇ
Dağdemir (1998)	-----	Türkiye ve 55 ülke	Enflasyon, reel faiz ve işsizlik oranları ve gelir eşitsizlik oranı arasında doğru yönlü ilişki çıkmıştır. Kamu harcamaları ve gelir eşitsizlik oranı arasında ters yönlü ilişki vardır.
Değer (2006)	1975–2002	Türkiye ve 67 ülke	Dışa açıklıktaki artışlar gelir dağılımını düzeltmiştir. Üçüncü derece brüt okullaşma oranı ile gelir dağılımı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır.
Dişbudak ve Süslü (2007)	1963–1998	Türkiye	Değişkenler arasında uzun dönemli ilişki bulunmuştur. Büyüme ve gelir dağılımı arasında kısa dönemde negatif uzun dönemde pozitif ilişki vardır.
Gürler Hazman (2011)	1980–2005	Türkiye	Gini katsayısından ve sosyal güvenlik harcamalarından kamu harcamaları büyüklüğüne doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi vardır.
Aksoğan ve Elveren (2012)	1970–2008	Türkiye	Uzun ve kısa dönemde değişkenler arasında eş bütünleşme vardır.
Yanar ve Şahbaz (2013)	2010	102 GOÜ	Ekonomik ve sosyal küreselleşmenin gelir dağılımına yönelik negatif yönlü bir ilişki vardır.
Artan ve Kalaycı (2014)	1995–2005	Türkiye ve 62 ülke	Dışa açıklık ve gelir dağılımı arasında negatif ilişki var. Doğrudan yabancı sermaye yatırımı ile gelir dağılımı arasında pozitif ilişki vardır.
Kanberoğlu ve Arvas (2014)	1980–2012	Türkiye	Finansal kalkınma ve gelir eşitsizliği arasında negatif ilişki vardır.
Gülmez ve Altıntaş (2015)	1981–2011	Türkiye	Enflasyon ve ticari açıklık ile gelir dağılımı arasında kısa ve uzun vadeli nedensellik ilişkisi vardır.
Ulusoy vd. (2015)	1994–2013	Türkiye	Yükseköğretim harcamalarının gelir dağılımına etkisi negatiftir. Sağlık harcamalarının gelir dağılımına etkisi pozitifdir.

Karabıyık ve Dilber (2016)	1970–2008	Türkiye ve 49 ülke	Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.
Topuz ve Dağdemir (2016)	1995–2011	Türkiye ve 93 ülke	Ekonomik gelişme, eşitsizlikleri düşük, düşük-orta ve üst-orta ülkelerde artırmış yüksek gelirli ülkelerde azaltmıştır.
Ayyıldız (2017)	2002–2014	Beyaz Rusya Brezilya Bulgaristan Çin Kolombiya Kosta Rika Dominik Cumhuriyeti Gürcistan Paraguay Peru Romanya Rusya Federasyonu Tayland Türkiye	%35’lik bir açıklayıcılıkla nüfus, yabancı doğrudan yatırımlar ve gelir vergileri olasılık doğrultusunda anlamlıdır.
Bükey ve Çetin (2017)	1980–2014	Türkiye	Büyüme ve vergi yükü anlamsız çıkmıştır. Küreselleşme, enflasyon ve faiz gelir dağılımını bozucu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Şahbaz vd. (2017)	1995–2013	20 OECD Ülkesi	Sosyal yardım ve işsizlik harcamaları arasında çift yönlü ilişki var. Gelir eşitsizliği ve sosyal yardımlardan işsizlik harcamalarına doğru tek yönlü ilişki vardır.
Topuz ve Yıldırım (2017)	1980–2014	154 ülke	Gelir artışı ile ekonomik büyüme arasında önce pozitif sonra negatif ilişki vardır.
Demirgil (2018)	1980–2014	Türkiye	Dolaysız vergiler ile gelir dağılımı arasında negatif ilişki vardır. Dolaylı vergiler ile gelir dağılımı arasında pozitif ilişki vardır.
Akalin ve Uzgören (2019)	1988–2014	Gelişmiş ülkeler ve GOÜ	Kurumsal kalitedeki artışın gini katsayısına etkisi gelişmiş ülkelerde negatif, gelişmekte olan ülkelerde pozitiftir. Finansal gelişmişlik indeksindeki bir artışın gini katsayısına etkisi gelişmiş ülkelerde pozitif, gelişmekte olan ülkelerde

			negatiftir. Kişi başına reel gelirdeki artışın gini katsayısına etkisi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde pozitiftir.
Acun (2019)	1987–2014	OECD ülkeleri	Artan ekonomik ve Finansal küreselleşme gelir dağılımını bozucu yönde etkilemiştir. Eğitimli nüfusun artması ile gelir dağılımı arasında negatif yönlü ilişki vardır.
Bükey ve Akgül (2019)	1990–2016	Türkiye	Teknoloji ithalatının gelir dağılımına etkisi pozitiftir. Teknoloji ihracatının gelir dağılımına etkisi negatiftir.
Serin Oktay (2019)	1991–2016	Türkiye	Uzun dönemde enflasyon ve gelir eşitsizliği arasında anlamlı ve asimetrik etki vardır.
Tunalı ve Çetinkaya (2019)	2003–2013	G7 ülkeleri	Küreselleşme ve gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü ilişki vardır.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı :Kubilay ÖRS

EĞİTİM

